

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1. «Μήνυμα στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας.»

Κωνσταντίνα Νικολοπούλου, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Η Παγκόσμια Ημέρα της Αγρότισσας εορτάστηκε για πρώτη φορά το 1996. Στην 4^η Παγκόσμια Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τις γυναίκες που έγινε στο Πεκίνο το 1995 διάφορες Παγκόσμιες Οργανώσεις όπως η Παγκόσμια Ομοσπονδία Παραγωγών Αγροτικών Προϊόντων, Συνεταιριζόμενες γυναίκες της υπαίθρου παγκοσμίως, το Παγκόσμιο Ίδρυμα Γυναικών σε ανώτατο επίπεδο κ.ά. ανησυχώντας για την κατάσταση την οποία αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στις αγροτικές περιοχές, πρότειναν τον καθορισμό μιας συγκεκριμένης ημέρας το χρόνο, για τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας.

Εξ' αιτίας του σημαντικού ρόλου των αγροτισσών στην παραγωγή, στη διακίνηση, τη χρησιμοποίηση των τροφίμων και των φυσικών πόρων, προτάθηκε η 15^η Οκτωβρίου ως Παγκόσμια Ημέρα της Αγρότισσας, μια ημέρα πριν την Παγκόσμια Ημέρα Επισιτισμού που είναι η 16^η Οκτωβρίου όπως έχει οριστεί από τον ΟΗΕ από το 1981, με διαφορετικό κάθε χρόνο θέμα και σκοπό έχει να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη σε θέματα επισιτιστικής ασφάλειας.

Σκοπός της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας είναι, πρώτον, να επισημανθεί η συνεισφορά των αγροτισσών στην επισιτιστική ασφάλεια και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και δεύτερον, να καταγραφούν τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγρότισσες, να τεθούν υπόψη των οργανώσεων τους, οι οποίες θα ενημερώσουν τις τοπικές και εθνικές κυβερνήσεις τους, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθούν και να βοηθήσουν στην επίλυσή τους προς όφελος των αγροτισσών και γενικά των κατοίκων της υπαίθρου.

Εδώ και δέκα χρόνια, το Παγκόσμιο Ίδρυμα Κορυφής για τις Γυναίκες, οργανώνει εκστρατεία ενημέρωσης και πληροφόρησης για τη σημασία της συμβολής τους, στην βιώσιμη ανάπτυξη, στη διατροφική ασφάλεια του νοικοκυριού, στην ειρήνη και στο να ανακαλύψουν δημιουργικούς τρόπους για να προωθήσουν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματά τους. Το θέμα που έχει προταθεί για την φετινή Παγκόσμια Ημέρα της Αγρότισσας είναι «Διεδικήστε το θεμελιώδες, αναφαίρετο δικαίωμά σας για αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης», ένα άλλο βασικό δικαίωμα της γυναίκας της υπαίθρου.

Σήμερα, σε ένα κόσμο ευημερίας που ζούμε και που σχεδόν 1000 δισεκατομμύρια δολάρια διατίθενται κάθε χρόνο σε αμυντικές ανάγκες, ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι διαβιώνει χωρίς επαρκείς συνθήκες στέγασης και περίπου 100 εκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε τέτοιες συνθήκες που τους κατατάσσουν στην κατηγορία των αστέγων,.

Το Παγκόσμιο Ίδρυμα Κορυφής για τις Γυναίκες οραματίζεται ένα κόσμο που θα εφαρμόζει, θα προωθεί και θα προστατεύει τα δικαιώματά τους, θα παρέχει ευκαιρίες για να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους, θα σέβεται τις απόψεις και εμπειρίες τους για ένα κόσμο χωρίς φτώχεια, βία και διακρίσεις. Σε ένα τέτοιο κόσμο, με την κατάλληλη πληροφόρηση θα έχουν τη δυνατότητα επιλογής και λήψης αποφάσεων που αφορούν ίσα δικαιώματα σε στέγαση και σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, τόσο σε νομικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο.

Το δικαίωμα των γυναικών της υπαίθρου για αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης είναι αναφαίρετο, αναπόσπαστο και αδιαίρετο κομμάτι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έχει αναγνωρισθεί τόσο από διεθνείς όσο και περιφερειακούς οργανισμούς και ιδρύματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σύμφωνα με το άρθρο 25 της Παγκόσμιας Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το άρθρο 11 του Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα έχει αναγνωρισθεί το δικαίωμα της επαρκούς στέγασης και δίνεται έμφαση στο ότι ο καθένας έχει δικαίωμα για ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης.

Η Επιτροπή για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διάκρισης ενάντια στις Γυναίκες αναφέρει στο άρθρο 14 της ομώνυμης Σύμβασης (CEDAW) μεταξύ άλλων και τα εξής:

«.....οι Χώρες Μέλη θα πρέπει να πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να εξαλείψουν τη διάκριση σε βάρος των γυναικών στις αγροτικές περιοχές έτσι ώστε να εξασφαλίσουν σε μια βάση ισότητας γυναικών και ανδρών ότι θα συμμετέχουν όλοι και θα επωφελούνται από την αγροτική ανάπτυξη και ειδικότερα θα πρέπει να εξασφαλίσουν στις γυναίκες ότι θα απολαμβάνουν επαρκείς συνθήκες διαβίωσης, ειδικά σε σχέση με τη στέγαση, την υγιεινή, την παροχή ηλεκτρισμού και νερού, τη μεταφορά και τις επικοινωνίες»

Η στέγαση και η γη είναι θέματα μείζονος σημασίας για όλες τις γυναίκες και κυρίως του αναπτυσσόμενου κόσμου. Η πρόσφατη αύξηση της φτώχειας, γένους θηλυκού, συνδέεται άμεσα με την έλλειψη οικονομικών ευκαιριών και αυτονομίας. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη πρόσβασης σε οικονομικούς πόρους και στη μη αναγνώριση των δικαιωμάτων των γυναικών, ειδικά για στέγαση και γη, με αποτέλεσμα εκατομμύρια γυναίκες να έχουν υποβιβαστεί και να ζουν σε φτωχογειτονιές, σε άθλιους οικισμούς, σε παραγκουπόλεις, κέντρα μετάβασης, στρατόπεδα προσφύγων και στους δρόμους και αυτό τις περισσότερες φορές **γιατί είναι γυναίκες**. Για την καταπολέμηση λοιπόν της

φτώχειας και της οικονομικής περιθωριοποίησης των γυναικών πρέπει οι ίδιες οι γυναίκες να συνειδητοποιήσουν και να διεκδικήσουν το θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμά τους σε επαρκή στέγαση και γη.

Στον ανεπτυγμένο κόσμο το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στην εξασφάλιση ποιοτικών συνθηκών διαβίωσης για τις γυναίκες της υπαίθρου. Σήμερα οι γυναίκες τυπικά τουλάχιστον έχουν εξασφαλίσει τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και το ερώτημα τίθεται στο κατά πόσο αυτά εφαρμόζονται ουσιαστικά και τους δίνουν τη δυνατότητα για πραγματικά αξιοπρεπείς συνθήκες σε όλα τα επίπεδα, όπως οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό.

Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα επαναεπιβεβαιώνει ότι η διάκριση στο νόμο σε βάρος των γυναικών σχετικά με την πρόσβαση στην απόκτηση, εξασφάλιση και χρηματοδότηση στέγης, γης και περιουσίας, αποτελεί μια παράβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών, σύμφωνα πάντα με τα ισχύοντα νομικά πλαίσια για την προστασία από τις διακρίσεις.

Παρ' όλα αυτά η πραγματικότητα είναι αδυσώπητη. Καθημερινά παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους σε όλους τους τομείς και βεβαίως και στα θέματα της στέγασης. Πέρα από την προστασία που μπορεί να τους προσφέρει το νομικό πλαίσιο, πρέπει οι ίδιες να διεκδικήσουν την εφαρμογή των δικαιωμάτων τους.

Ο Ειδικός Ανταποκριτής των Ηνωμένων Εθνών σε θέματα Επαρκούς Στέγασης, κ ΜΙΛΟΝ ΚΟΘΑΡΙ, στην αναφορά του προς τα Ηνωμένα Έθνη για το δικαίωμα των γυναικών σε στέγαση, προτείνει στις τοπικές και εθνικές κυβερνήσεις:

- **Να εφαρμόσουν** τη Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διάκρισης ενάντια στις Γυναίκες (CEDAW) και να επικυρώσουν το Προαιρετικό Πρωτόκολλο.
- **Να εξετάσουν** το θέμα των δικαιωμάτων των γυναικών σε επαρκή στέγαση και γη, στα πλαίσια των στρατηγικών τους για τη μείωση της φτώχειας και των προγραμμάτων για την αγροτική ανάπτυξη και την αναμόρφωση της γης.
- **Να ενισχύσουν** τα εθνικά, νομικά και θεσμικά πλαίσια για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών σε επαρκή στέγαση, γη, κληρονομιά και να παρέχουν διεξόδους για επανεξέταση και αναμόρφωση της νομοθεσίας, όποτε κρίνεται απαραίτητο.
- **Να εισάγουν** συνταγματική αναγνώριση του δικαιώματος:
 - σε επαρκή στέγαση,
 - στη μη-διάκριση από τους νόμους
 - και στην ισότητα των φύλων.
- **Να εξασφαλίσουν** ότι σε επίπεδο πολιτικής και νομοθεσίας, πρέπει να υπάρχει εναρμόνιση ανάμεσα σε αυτά που επιτάσσουν τα διεθνή όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και σε αυτά που επιτάσσει το θρησκευτικό και εθιμικό δίκαιο και ότι θα εφαρμοσθούν πολιτικές και νόμοι, οι οποίοι θα εξασφαλίζουν στις γυναίκες το δικαίωμα για επαρκείς συνθήκες στέγασης, θα εισάγουν ρυθμίσεις κατά της βίας και θα τιμωρούν πράξεις βίας εναντίον των γυναικών, με δεδομένη τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη βία σε βάρος των γυναικών και στις επαρκείς συνθήκες στέγασης, θα μεριμνούν για την εξασφάλιση εναλλακτικών λύσεων για τις άστεγες και θα αναγνωρίζουν την ισότητα των φύλων απέναντι στους νόμους.

Στη χώρα μας, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο κατοχυρώνει την ισότητα των δύο φύλων σε όλους τους τομείς και η πολιτεία, αναγνωρίζοντας το ρόλο και τη συμβολή της ελληνίδας αγρότισσας, εφαρμόζει πολιτικές στήριξης της για την ουσιαστική αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσής της σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων από το 1950 εφαρμόζει στην ύπαιθρο το Πρόγραμμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας, το οποίο προσαρμοζόμενο κάθε φορά στις εξελίξεις και τις ανάγκες των αγροτικών νοικοκυριών, έχει συντελέσει ουσιαστικά αφ' ενός μεν στο να αναβαθμισθούν οι συνθήκες διαβίωσης των μελών της αγροτικής οικογένειας και αφ' ετέρου έχει δώσει τη δυνατότητα στην Ελληνίδα αγρότισσα να ενημερωθεί, να εκπαιδευθεί και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που τις δίνονταν μέσα από τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης για εξωγεωργική απασχόληση, βελτιώνοντας έτσι την ποιότητα της ζωής της.

Για το λόγο αυτό, στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας, η Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας προσαρμόσε το θέμα της φετινής χρονιάς «Διεκδικήστε το θεμελιώδες, αναφαίρετο δικαίωμά σας για αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης» στις ανάγκες της ελληνίδας αγρότισσας και στις συνθήκες που αυτή αντιμετωπίζει.

Στη σημερινή ημερίδα εκλεκτοί εισηγητές θα αναπτύξουν θέματα σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει και μπορεί να διαδραματίσει η γυναίκα της υπαίθρου στο αγροτικό περιβάλλον και την ουσιαστική συμβολή της στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων, στη διατήρηση, αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παραδοσιακής κουλτούρας και στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο.

Παράλληλα θα ενημερώσουμε τις φίλες αγρότισσες για τα προγράμματα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας για την ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας στον αγροτικό χώρο, καθώς και για τις ευκαιρίες που τους δίνονται μέσα από το 4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Πιστεύω ότι οι ελληνίδες αγρότισσες, οι οποίες έχουν ανταποκριθεί σε όλες τις δυσκολίες της αγροτικής κοινωνίας, θα βρουν ενδιαφέροντα στη νέα πρόκληση που ανοίγεται μπροστά τους με το φεινό μήνυμα του εορτασμού και θα συνεχίσουν με τη δημιουργικότητα, το κουράγιο και την αποφασιστικότητα που τις διακρίνει να είναι μοχλοί της ουσιαστικής οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής αναβάθμισης του αγροτικού χώρου.

Τα συμπεράσματα της ημερίδας θα τυπωθούν και θα είναι στη διάθεση των συμμετεχόντων, προς αξιοποίηση και της Πολιτικής Ηγεσίας του Υπουργείου μας προκειμένου να μεριμνήσει για την επίλυση των προβλημάτων και την υλοποίηση των προτάσεων.

Τελειώνοντας θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον Υπουργό μας κο Μπασιάκο και τον Υφυπουργό κο Κοντό, για την προσπάθεια που καταβάλλουν στην προώθηση των θεμάτων της ελληνίδας αγρότισσας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους εκλεκτούς εισηγητές που με προθυμία ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή μας για να αναπτύξουν ενδιαφέροντα θέματα στα πλαίσια της ημερίδας, τις κυρίες που συμμετέχουν στο προεδρείο και ιδιαίτερα την Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ξάνθης και όλους όσους συντέλεσαν στη διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης.

Θα ήταν μεγάλη παράλειψή μου αν δεν ευχαριστούσα τις συναδέλφους μου υπαλλήλους Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας που υπηρετούν στην Περιφέρεια και βρίσκονται σήμερα μαζί μας γιατί με ιδιαίτερο ζήλο στέκονται δίπλα στην αγρότισσα, προσπαθώντας να την στηρίξουν να ανταποκριθεί στο δύσκολο ρόλο της σαν γυναίκα, μητέρα, σύζυγος και επιχειρηματίας, καθώς και τους συνεργάτες μου στην Κεντρική Υπηρεσία γιατί με τη δική τους φιλότιμη, ουσιαστική και ανιδιοτελή προσπάθεια, οργανώσαμε αυτή την Πανελλήνια συνάντηση στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας.

Η εκδήλωσή μας ολοκληρώνεται με την αυριανή μας επίσκεψη σε Γυναικείους Συνεταιρισμούς του Νομού, καθώς και σε αρχαιολογικούς χώρους και αξιοθέατα της περιοχής.

Εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες της Δημερίδας και καλή διαμονή στην όμορφη Ξάνθη.

2. Χαιρετισμοί.

1) Χαιρετισμός Γενικού Γραμματέα Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης

κ. Μιχαήλ Αγγελόπουλου

Είναι γνωστό ότι η ελληνική γεωργία και η ύπαιθρος διέρχονται σήμερα περίοδο ριζικών αλλαγών και έχει γίνει αποδεκτό από όλους τους εμπλεκόμενους με τον γεωργικό τομέα (αγρότες, συνεταιρισμοί, έμποροι, μεταποιητές, δημόσια διοίκηση) ότι η αγροτική πολιτική στη χώρα μας πρέπει:

- Να επαναπροσδιορίσει τους στόχους της
- Να επανατοποθετηθεί σε νέες βάσεις και νέα πλαίσια που θα αποβλέπουν σε ένα στρατηγικό στόχο, που είναι η βιωσιμότητα της γεωργίας και η ανάπτυξη της υπαίθρου.

Ο αγροτικός τομέας – που θεωρείται από τους πιο ευαίσθητους τομείς της οικονομίας – υπέστη σημαντικά τις επιδράσεις αυτών των αλλαγών, προβλέπεται δε να συνεχίσει να υφίσταται τις συνέπειες, με απρόβλεπτα επακόλουθα, αφού είναι γνωστό ότι δεν υπάρχουν ούτε μαγικές, αλλά ούτε και εύκολες λύσεις στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η γεωργία μας.

Αποτελεί κοινό μυστικό ότι μια παρατεταμένη κρίση στη γεωργία μας θα οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση της ανεργίας στην ύπαιθρο, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει σε κύμα εγκατάλειψης της υπαίθρου, κυρίως από τα πιο δυναμικά τμήματα του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών, με αποτέλεσμα να σπάσει η παραδοσιακή αλυσίδα διαδοχής των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Αγαπητοί φίλοι,

βλέποντας όμως τον τομέα της γεωργίας σε συνδυασμό:

- Με τις παγκόσμιες μεταβολές
- Με τις επιδράσεις του παγκόσμιου εμπορίου στη χώρα μας
- Με τους άλλους τομείς της οικονομίας που σχετίζεται

διαπιστώνουμε ότι είναι επιτακτική ανάγκη η λήψη των αναγκαίων μέτρων, προκειμένου έγκαιρα αν ακυρωθούν στην πράξη και στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, οι δυσμενείς προοπτικές που θα διαμορφωθούν από τη μείωση της κοινοτικής στήριξης πολλών καλλιεργειών που αποτελούν σήμερα τη βάση της γεωργικής παραγωγής της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης.

Συζητώντας για τον πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας αναπόφευκτα αναφερόμαστε σε δραστηριότητες που δεσπόζουν στο σύνολο της τοπικής οικονομίας, αφού τόσο η συμμετοχή της

γεωργίας στο ακαθάριστο προϊόν, όσο και στην απασχόληση, διαμορφώνονται σε υψηλά επίπεδα (10% και 36% αντίστοιχα).

Ειδικότερα στην Περιφέρειά μας αναλογεί:

- Το 11% των καλλιεργούμενων εκτάσεων στη χώρα μας
- Το 12% της παραγωγής βαμβακιού
- Το 12% της παραγωγής καπνού
- Το 13% της παραγωγής πατάτας
- Το 17% της παραγωγής σιταριού

Επομένως η όποια διαδικασία εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης της γεωργίας στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, θα επηρεάσει καθοριστικά τις εξελίξεις στους άλλους τομείς:

- Της οικονομίας
- Τα δημογραφικά μεγέθη
- Τη δομή του οικιστικού δικτύου κ.λ.π.

Κινούμενη στη λογική αυτή η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης στα πλαίσια των προσπαθειών της για:

- Να αποφευχθεί η συρρίκνωση της παραγωγικής δραστηριότητας
- Να επιτευχθεί λύση στα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει εδώ και πολλά χρόνια η γεωργία μας, προώθησε – στα πλαίσια του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματός της, μεταξύ των άλλων:

α) το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (σχέδια βελτίωσης) στο οποίο εντάχθηκαν από το 2004 μέχρι σήμερα 672 αγρότες, από τους οποίους ποσοστό 20% περίπου είναι αγρότισσες.

β) το πρόγραμμα ηλικιακής σύνθεσης αγροτών (Νέοι Αγρότες) στο οποίο εντάχθηκαν από το 2004 μέχρι σήμερα 652 αγρότες από τους οποίους ποσοστό 20% περίπου είναι αγρότισσες.

γ) το πρόγραμμα εγκατάστασης πιλοτικών – επιδεικτικών αγρών με την εισαγωγή τριών νέων κλάδων παραγωγής:

- Των αρωματικών – φαρμακευτικών φυτών
- Των ενεργειακών φυτών
- Των κτηνοτροφικών φυτών

Προκειμένου να καταστεί δυνατή η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών η οποία θα βελτιώσει σημαντικά το επίπεδο των αγροτών και αγροτισσών και θα βοηθήσει την ένταξη και αξιοποίηση αυτών στην παραγωγική διαδικασία.

Απώτερος σκοπός των δραστηριοτήτων μας αυτών είναι η βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας της παγκοσμιοποιημένης αγοράς.

Αγαπητοί φίλοι,

Αν θέλουμε ένα μέρος του πληθυσμού της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης να παραμείνουν γεωργοί, θα πρέπει να κρατήσουμε ζωντανή την γεωργία, γιατί έχει τις δυνατότητες και πρέπει να αναπτυχθεί, ώστε να αποτελέσει ένα βασικό οικονομικό αλλά και κοινωνικό κεφάλαιο για την περιοχή μας.

Σε αυτήν την προσπάθεια πιστεύω ότι οι αγρότισσες της Περιφέρειας μας είτε ως αρχηγοί σύγχρονων βιώσιμων εκμεταλλεύσεων είτε ως βοηθοί των αγροτών – συζύγων τους, μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο και να συμβάλλουν:

- Στην προστασία του περιβάλλοντος
- Στην διατήρηση της αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς
- Στην δικτύωση των γυναικείων συνεταιρισμών
- Στην δυνατότητα συμμετοχής στα διάφορα Κοινοτικά προγράμματα
- Στην άμεση αλλά προγραμματισμένη αναδιάρθρωση των καλλιεργειών.

II) Χαιρετισμός της Προέδρου Οργανισμού Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης και Απασχόλησης «ΔΗΜΗΤΡΑ» και Προέδρου του Ελληνικού Λόμπυ Γυναικών κα Μίκα Ιωαννίδου

Χαίρομαι που βρίσκομαι στην ακριτική περιοχή της Ξάνθης μια μέρα γιορτής αλλά και αποτίμισης αυτών που ο καθένας μας έπραξε για τη γυναίκα αγρότισσα και τις συνθήκες της ζωής της.

Εμείς στο Υπουργείο και στον Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. δεν ξεχνάμε ότι η καρδιά της Ελλάδας κτυπά αλλού, στην περιφέρεια. Στρατηγικός στόχος αυτής της Κυβέρνησης είναι η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιφέρεια, μέσω της κατάλληλης πληροφόρησης, εκπαίδευσης και σύγχρονης επαγγελματικής κατάρτισης των αγροτισσών και αγροτών και της καταπολέμησης της ανεργίας. Σε

αυτό έχουμε την αμέριστη συμπαράσταση του Υπουργού Ευάγγελου Μπασιάκου και του Υφυπουργού Αλέξανδρου Κοντού και παρά τις τεράστιες δυσκολίες που παραλάβαμε με χρέη και ελάχιστα προγράμματα, ύστερα από δύομισι χρόνια σκληρής προσπάθειας έχουμε καταφέρει ν' αλλάξουμε το τοπίο.

Έχουμε υποχρέωση για εποικοδομητικό διάλογο στο κρίσιμο ζήτημα συμμετοχής της Ελληνίδας και του Έλληνα σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής και πολιτικής ζωής της χώρας κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο όπου βρίσκονται και οι Σχολές μας και η καθημερινότητα της αγρότισσας απαιτεί πράξεις.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδουμε στον ρόλο της Ελληνίδας αγρότισσας. Προσωπικά και με την ιδιότητά μου της Προέδρου 70 Ελληνικών και 4.000 Ευρωπαϊκών Γυναικείων Οργανώσεων, αλλά και ως Πρόεδρος του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. "ΔΗΜΗΤΡΑ" έχω πλήρη εμπιστοσύνη στην στήριξη των Ελληνίδων αγροτισσών στην προσπάθεια που αυτή τη στιγμή προχωράμε για την βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο. Η ποσοτική και κυρίως ποιοτική αξιοποίηση εθνικών και κοινοτικών πόρων σε θέματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, σύμφωνα με τους στόχους της Αναθεωρημένης Αγροτικής Πολιτικής, αποτέλεσε ζήτημα επείγουσας προτεραιότητας, ιδίως για τις γυναίκες. Συνεργαζόμαστε με την Δ/ση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας του Υπουργείου για τον σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων που αφορούν τις αυτοαπασχολούμενες στον πρωτογενή τομέα. Μέσα από τον διάλογο με τις ίδιες τις αγρότισσες και τους αγρότες συνδιαμορφώσαμε τα νέα προγράμματα που υλοποιούνται για πρώτη φορά μετά από χρόνια. Δεν σχεδιάζουμε προγράμματα επί χάρτου.

Θεωρώ ότι το ζήτημα της εκπαίδευσης και της πληροφόρησης των γυναικών ιδίως για τον πρωτογενή τομέα αποτελεί κεντρικό ζήτημα. Σε μια περίοδο κρίσιμη όπου η χώρα καλείται να εφαρμόσει την ΚΑΠ, σε ένα δύσκολο και ανταγωνιστικό περιβάλλον σε παγκόσμια κλίμακα, η επένδυση στον άνθρωπο, στην Ελληνίδα και τον Έλληνα κάτοικο αποτελεί μονόδρομο.

Η Διεύρυνση, δημιουργεί προκλήσεις αλλά απαιτεί αυξημένη ετοιμότητα. Τα κοινοτικά πλαίσια θα είναι πλέον πολύ σφικτά σε διαδικασίες και πόρους.

Παρά το γεγονός ότι η ανεργία μειώνεται τον τελευταίο χρόνο, η Ελλάδα εξακολουθεί να έχει πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες.

Αυτό δημιουργεί πραγματικούς κινδύνους σε αγώνες ετών για ίση μεταχείριση, ενώ απειλεί ευθέως την κοινωνική συνοχή.

Ειδικότερα στον αγροτικό τομέα υπάρχει ανάγκη στροφής στο γυναικείο εργατικό δυναμικό διότι παρά τις προσπάθειες, το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών που ασχολούνται με τη γεωργία συμμετέχουν στην οικογενειακή επιχείρηση ως συμβοηθούσα και μη αμειβόμενα μέλη. Αυτό σημαίνει ότι δεν έχουν δικό τους εισόδημα, ότι χάνουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν πολλές επενδυτικές ευκαιρίες, ότι η φωνή τους δεν έχει το ίδιο βάρος στις αποφάσεις που αφορούν την επιχείρηση.

Μπορούν να είναι εργοδότες, κάτι που εμφανίζεται σε μικρό ποσοστό, μπορούν να εργάζονται για δικό τους λογαριασμό, μπορούν, επίσης, να είναι μισθωτές.

Άλλα χαρακτηριστικά της γυναικείας απασχόλησης, που εξαρτώνται άμεσα και από την ίδια τη φύση της γεωργικής εργασίας, είναι η εποχικότητά της. Στις αγροτικές εργασίες παρατηρούνται περίοδοι αιχμής και περίοδοι ύφεσης. Έτσι, οι γυναίκες εργαζόμενες στη γεωργία συναντούν περιόδους υποαπασχόλησης ή και μη απασχόλησης τις οποίες δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν.

Η γυναικεία απασχόληση εμφανίζει, ακόμα, έντονες διακυμάνσεις, ανάλογα με την περιοχή, τον κλάδο και τον βαθμό εντατικοποίησης της γεωργίας.

Η γυναίκα της υπαίθρου είναι αναγκασμένη να μοιράζεται το χρόνο της μεταξύ νοικοκυριού και αγροτικών εργασιών, με μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας από ό,τι η γυναίκα των αστικών κέντρων, η οποία λαμβάνει συνήθως περισσότερη βοήθεια από το σύζυγό της από ό,τι η αγρότισσα, αλλά και από τις υποδομές που στη χώρα μας είναι πολύ λιγότερες από τις ανάγκες. Η υπογεννητικότητα που πλέον αγγίζει και τις γυναίκες της περιφέρειας είναι συνδεδεμένη με έλλειψη βρεφονηπιακών σταθμών και υπηρεσιών στήριξης των εργαζομένων.

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και ο τομέας παροχής υπηρεσιών ως μοχλός ανάπτυξης και διεύρυνσης της εργασιακής βάσης των γυναικών και προώθησης των συνθηκών ισότητας και ο τομέας των υπηρεσιών θεωρείται ότι προσφέρει τις περισσότερες προοπτικές ανάπτυξης θέσεων εργασίας.

Ο ρόλος των Γυναικείων Συνεταιρισμών και των συλλογικών φορέων είναι πλέον πολύ σημαντικός. Ήδη υπάρχει σημαντική πρόοδος καθώς η αυξανόμενη προσφορά της γυναίκας αγρότισσας μέσα από δυναμικές δραστηριότητες, όπως αυτές των γυναικείων συνεταιρισμών, ορίζει ένα δυναμικό παρόν καθώς και ένα εξαιρετικά ευοίωνα μέλλον για την οικονομία της χώρας μας.

Η αγρότισσα κατάφερε να εντάξει νέα στοιχεία στην αγροτική κοινωνία και οικονομία όπως:

- Ανάληψη τοπικών πρωτοβουλιών και σε μη παραδοσιακούς τομείς απασχόλησης.
- Ένταξη δραστηριοτήτων, πλούσιων σε πολιτιστικά στοιχεία, στην καθημερινή ζωή και εργασία της.

- Προβολή των τοπικών και προσωπικών στοιχείων του τόπου της και των μελών των συνεταιρισμών με την παρασκευή προϊόντων.

Μακροπρόθεσμα αυτές οι γυναίκες φαίνεται να υιοθετούν καινοτόμα συστήματα βελτίωσης της επιχείρησής τους, να βελτιώνουν το έργο τους-την προσφορά τους, να συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης στις απομακρυσμένες γεωγραφικά περιοχές να βελτιώνουν μηχανισμούς λειτουργίας της παραγωγής, του εμπορίου και της εργασίας γενικότερα, ενώ προβάλλουν με την ευαισθησία που τις διακρίνει όλα τα ιδιαίτερα στοιχεία και συγκριτικά πλεονεκτήματα που η χώρα διαθέτει.

Εμείς στον Οργανισμό:

- Ενθαρρύνουμε τη γυναίκα αγρότισσα να συνεχίσει να μετέχει στη σύγχρονη και οργανωμένη μορφή αγροτικής παραγωγής που προωθείται σήμερα ώστε να μη μείνει στο περιθώριο της οικονομικής ζωής.
- Χαιρετίζουμε τις δημοκρατικές διαδικασίες των συνεταιρισμών στους οποίους οι αγρότισσες μετέχουν σήμερα ενεργά και συνειδητοποιούν τη σημασία της προσφοράς, της κοινωνικής ελευθερίας και της ισοτιμίας.
- Προβάλλουμε την ομορφιά της περιφέρειας και τις δυνατότητες που μας δίνει το φυσικό περιβάλλον για εναλλακτική απασχόληση και τουριστική αναυγή με σωστή διαφήμιση στο εσωτερικό και εξωτερικό της χώρας μας.

Ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. για πρώτη φορά χρηματοδοτεί πλέον εξειδικευμένα προγράμματα, για τις Ελληνίδες αγρότισσες, σε θέματα που έχουν σχέση με τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, τον αγροτουρισμό, την εκπαίδευση σε τομείς βιολογικής γεωργίας, παραγωγή τοπικών προϊόντων. Ήδη από το 2005 υλοποιήθηκαν 325 και προγραμματίζονται άλλα 360 μέχρι τέλους του 2007, δηλαδή συνολικά 685 προγράμματα.

Στον Νομό Ξάνθης όπου ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. πλέον ανασυγκροτήθηκε για τη διετία 2005-2007 υλοποιούνται 2 προγράμματα Νέων Αγροτών, 2 για γυναίκες αγρότισσες και 4 βραχυχρόνια.

Επιπλέον με την κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL χρηματοδοτήσαμε καινοτόμες ενέργειες υπέρ των γυναικών. Ήδη διανύουμε τη δεύτερη φάση υλοποίησής της και ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. συνεργάζεται με πολλούς ελληνικούς φορείς και με την Ιταλία για ανταλλαγή εμπειριών.

Σε πολλές χώρες όπως Ιρλανδία, Αυστρία, πολιτικές για την απασχόληση και κατάρτιση ήδη εφαρμόστηκαν με επιτυχία ή βοήθησαν γυναίκες για την δημιουργία δικών τους αγροτικών επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο, οι οποίες απέκτησαν μερίδιο στην αγορά. Το ίδιο μπορεί και κάνει η χώρα μας, με ιδιαίτερη επιτυχία.

Ένα άλλο ζήτημα που πρέπει να προωθηθεί είναι η συμμετοχή των γυναικών σε θέσεις ευθύνης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η εκπαίδευση εντάσσεται στην προσπάθεια να παραμεριστούν οι ανισότητες που δημιουργεί η υποαντιπροσώπηση των γυναικών σε όλους τους τομείς, στα συνδικαλιστικά όργανα ή στις οργανώσεις, σε υψηλές θέσεις στο εθνικό και ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σε Διοικητικά Συμβούλια.

Στον Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. παρά τα τεράστια προβλήματα που παραλάβαμε καταφέραμε να αντιστρέψουμε την κατάσταση.

Με γνώμονα την στήριξη του Έλληνα αγρότη και ειδικότερα της Ελληνίδας αγρότισσας προχωρήσαμε με την βοήθεια του Υπουργείου σε μείωση της ίδιας συμμετοχής των αγροτισσών στο ήμισυ (από 50% σε 25%) με αντίστοιχη αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, σε όλα τα νέα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης. Έτσι οι εκπαιδευόμενες και εκπαιδευόμενοι μας δεν υφίστανται επιβάρυνση.

Υλοποιήσαμε σε όλη την Ελλάδα για πρώτη φορά και με τη συνεργασία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, 70 ενημερωτικές εκδηλώσεις και Ημερίδες για τη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

Σχετικά με τον Οργανισμό μας σε συνεργασία με την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, και τους συναρμόδιους Οργανισμούς και φορείς, ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. "ΔΗΜΗΤΡΑ" έχει μπει σε εντατική δράση, πλήρωσε τα χρέη και προχωρεί πλέον σε ενέργειες ανάπτυξής του, υλοποιώντας τις δεσμεύσεις και εξαγγελίες της Κυβέρνησης στον ευαίσθητο τομέα της εκπαίδευσης, κατάρτισης και πληροφόρησης των αγροτισσών και αγροτών.

Έχουμε πλήρη τη συναίσθηση της αναγκαιότητας ανάπτυξης της λειτουργίας του Οργανισμού και της σημασίας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στον αγροτικό τομέα μέσω της κατάλληλης πληροφόρησης και εκπαίδευσης.

Πραγματοποιείται ένας πολύ χρήσιμος διάλογος με τους φορείς εκπροσώπησης του Αγροτικού Τομέα, το συνεταιριστικό κίνημα τους κοινωνικούς και συλλογικούς φορείς, τους δήμους και τις Νομαρχίες.

Επίσης αναβαθμίσαμε ποιοτικά όλα τα προγράμματα και τα εμπλουτίζουμε με θεματικές ενότητες και για πρώτη φορά με εξειδικευμένα προγράμματα και θέματα για γυναίκες, για βιολογική γεωργία – κτηνοτροφία, αλιεία κ.α..

Με ενέργειές μας τριπλασιάστηκαν οι χρηματοδοτήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και έτσι αντιστοίχως προχωρήσαμε σε πολύ μεγάλη αύξηση των επιδοτούμενων προγραμμάτων.

Η διαφορά είναι πλέον ορατή αλλά η προσπάθεια συνεχής.

Εκτός όμως της ποσοτικής αύξησης έχουμε προχωρήσει σε νέες ποιοτικές παρεμβάσεις και μετρήσιμους στόχους για το εκπαιδευτικό μας σύστημα, το οποίο συνδέουμε κυρίως με πρακτική άσκηση και τις πραγματικές ανάγκες στον αγροτικό τομέα. Δεν σχεδιάζουμε προγράμματα επί χάρτου.

Τα πετυχημένα παραδείγματα των Σχολών μας στα Γιάννενα, στην Λάρισα, στο Βέλο, στη Θεσσαλονίκη και άλλου, όπου ο Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. "ΔΗΜΗΤΡΑ" έχει δημιουργήσει ένα αξιόπιστο σύστημα εκπαίδευσης σε ειδικότητες και σε θέματα που συνδέονται με τις ανάγκες της ευρύτερης περιοχής, μας δίνει τη βεβαιότητα ότι οι στόχοι είναι δυνατόν να επιτευχθούν. Σκοπός είναι να δημιουργηθούν πολλά τέτοια παραδείγματα και να αναβαθμίσουμε όλα τα ΤΕΕ και τα 62 Κέντρα Γεωργικής Εκπαίδευσης σε όλη την Ελλάδα.

- Εξίσου σημαντικό είναι το ζήτημα της πιστοποίησης του αγροτικού επαγγέλματος με πραγματική εκπαίδευση και επαγγελματική κατοχύρωση, με κίνητρα ικανά να συγκρατήσουν την αγρότισσα και τον αγρότη, δίνοντάς του πραγματικές δυνατότητες για εργασία και δημιουργία. Ήδη οι διαδικασίες για το "Πράσινο Πιστοποιητικό" τελειώνουν και μπαίνει σε ενέργεια.
- Προωθείται πρόγραμμα βελτίωσης και αναβάθμισης των κτιρίων του Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α., καθώς και εξοπλισμού και βιβλιοθηκών, παρότι υπήρχε μηδενικός βαθμός απορροφητικότητας.

Μέσα από τη διεξαγωγή προγραμμάτων κατάρτισης στόχος είναι να βοηθήσουμε τις αγρότισσες όχι μόνο να βελτιώσουν συγκεκριμένες δεξιότητες αλλά και να αλλάξουν νοοτροπία προκειμένου να βελτιώσουν την απόδοση της αγροτικής τους επιχείρησης.

Υπάρχει συσσωρευμένη εμπειρία και στη χώρα μας, αλλά και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πετυχημένα παραδείγματα εκπαίδευσης και πιστοποίησης τα οποία προσαρμόζουμε στον δικό μας αγροτικό κόσμο, στην Ελληνίδα και τον Έλληνα που αποτελεί τον πιο συνεκτικό κρίκο του κοινωνικού ιστού ολόκληρης της χώρας, ιδιαίτερα της Ελληνικής Περιφέρειας.

Τελειώνοντας, θέλω να σας θυμίσω τα λόγια της Ιρανής Νομπελίστριας SERIN EMBATI *"Τυναίκες σπουδάστε, ασχοληθείτε με τη γη και τον τόπο σας, είναι δικαίωμα και υποχρέωσή σας να αλλάξετε τον κόσμο για σας και τα παιδιά σας"*.

III) Χαιρετισμός του Διευθυντή της Αναπτυξιακής Ν. Ξάνθης Α.Ε.

κ. Γεώργιος Καπατζόγλου,

Με την ιδιότητα μου ως διευθυντής της Αναπτυξιακής Ν. Ξάνθης Α.Ε. και εκ μέρους του προέδρου, του διοικητικού συμβουλίου και των εργαζομένων, χαιρετίζω την Πανελλήνια Συνάντηση Αγροτισσών που γίνεται στα πλαίσια της παγκόσμιας ημέρας της αγρότισσας.

Στην μετοχική σύνθεση της Αναπτυξιακής Ν. Ξάνθης Α.Ε. μετέχουν όλοι οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, το πανεπιστήμιο, η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών, η ΣΕΚΕ, ο Αλιευτικός Συνεταιρισμός Βιστωνίδας, το Επιμελητήριο κλπ. Αυτή τη στιγμή η Αναπτυξιακή υποστηρίζει την υλοποίηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader +, υλοποιούμενου προϋπολογισμού € 9.000.000,00, και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) της Περιφέρειας ΑΜ-Θ, υλοποιούμενου προϋπολογισμού € 19.000.000,00.

Οι επενδυτικές αυτές πρωτοβουλίες στις αγροτικές περιοχές της Ξάνθης συμβάλλουν στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου, τη βελτίωση των υποδομών, την στήριξη των ανθρώπινου δυναμικού. Όλα αυτά γίνονται προκειμένου να εξασφαλιστεί αποκλειστικό ή συμπληρωματικό εισόδημα στην αγροτική οικογένεια. Ο χώρος ανάπτυξης των δραστηριοτήτων αυτών δεν μπορούμε αν πούμε ότι θεωρείται από τους πλέον ευμενείς. Τα επιτυχή αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής οφείλονται στις συντονισμένες ενέργειες υπουργείου, περιφέρειας και Αναπτυξιακής, και στηρίζεται σε συγκεκριμένο πλαίσιο δράσεων και ενεργειών. Η ενθάρρυνση και η υποστήριξη των επενδύσεων, η αξιοποίηση του τοπικού επιστημονικού δυναμικού μέσα από την Αναπτυξιακή, η βελτίωση των υποδομών προς όφελος των επενδύσεων, οι πόροι του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν τα βασικά στοιχεία του πλαισίου μέσα στο οποίο τελείται η προσπάθεια αυτή. Στην περιοχή έχει γίνει σημαντική πρόοδος και όσον αφορά τις υποδομές, αλλά και όσον αφορά τις οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτή. Αυτό οφείλεται στο διαχρονικό προγραμματισμό και προσπάθεια, αλλά κυρίως στην αξιοποίηση και υποστήριξη του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει σαφές ότι δεν θεωρείται η γυναίκα ως ξεχωριστή μονάδα επιχειρηματικής δραστηριότητας, αλλά λειτουργεί μέσα από την οικογένεια που αποτελεί και τον κρίσιμότερο συνδετικό κρίκο της κοινωνικής συνοχής σε τοπικό επίπεδο.

Τελειώνοντας πιστεύουμε τα πορίσματα του συνεδρίου να αποτελέσουν βάση επεξεργασίας όλων όσοι ασχολούνται με την ανασυγκρότηση της υπαίθρου.

Σας ευχόμαστε καλή επιτυχία.

Την εκδήλωση χαιρέτησαν επίσης: ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ξάνθης κ. Παντελεήμων, ο βουλευτής κ. Παναγιώτης Σγουρίδης, ο Διοικητής 4^{ου} Σώματος Στρατού Στρατηγός κ. Πέτρος Τσαλικίδης, ο Νομάρχης Ξάνθης κ. Γεώργιος Παυλίδης, ο Δήμαρχος Ξάνθης κ. Μιχαήλ Στυλιανίδης, ο εκπρόσωπος της ΠΑΣΕΓΕΣ κ. Αχιλλέας Καραγκιοζόπουλος, το μέλος του Δ.Σ. της ΓΕΣΑΣΕ και Πρόεδρος του Τμήματος Αγροτισσών κα Διαμάντη, ο εκπρόσωπος της ΣΥΔΑΣΕ κ. Ιωάννης Ράπτης.

3. Κήρυξη έναρξης εργασιών από τον Υφυπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Αλέξανδρο Κοντό.

Φίλες αγρότισσες, γυναίκες της υπαίθρου, αγαπητές φίλες και φίλοι

Με ιδιαίτερη χαρά σας καλωσορίζω σε αυτήν την Πανελλήνια Συνάντηση αγροτισσών που πραγματοποιείται φέτος στην πανέμορφη πόλη της Ξάνθης, με αφορμή τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας της Αγρότισσας.

Σημαντική είναι η παρουσία και η συνεισφορά της Γυναίκας της Υπαίθρου και των Γυναικείων Αγροτικών Συνεταιρισμών στην προσπάθεια στην ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου. Σήμερα, οι γυναίκες στη χώρα μας αποτελούν περίπου το 50% του αγροτικού πληθυσμού και το 32% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών. Είναι, λοιπόν, παραπάνω από αυτονόητη η ανάγκη να εκμεταλλευτούμε στο έπακρο τις δυνατότητες αυτού του δυναμικού, εάν θέλουμε να προωθήσουμε την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου.

Για πολλά χρόνια η γυναίκα αγρότισσα υπήρξε ο αφανής ήρωας της ελληνικής υπαίθρου. Η προσφορά της ήταν πάντοτε καίρια για την επιβίωση της αγροτικής οικογένειας και της τοπικής κοινότητας. Όμως, μετά από πολλά χρόνια αφάνειας, η γυναίκα αγρότισσα με τις δικές της σκληρές προσπάθειες έρχεται σιγά σιγά στο προσκήνιο και διεκδικεί τη θέση που δικαιωματικά της αξίζει.

Τα τελευταία χρόνια ο ρόλος και η συμβολή της γυναίκας αγρότισσας στη γεωργική παραγωγή και στην οικονομική ανάπτυξη έχει αναγνωριστεί ως μείζονος σημασίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, αφενός το κέντρο βάρους έχει μετατοπιστεί από τον τομεακό στον περιφερειακό χαρακτήρα της ανάπτυξης, και αφετέρου στο γεγονός ότι έχει αναγνωριστεί η ανάγκη διατήρησης των αγροτικών περιοχών με τρόπους που πρέπει να αναζητηθούν στους ενδογενείς πόρους και στο ανθρώπινο δυναμικό της υπαίθρου.

Η δύναμη του κάθε φύλου στη γεωργία συνδέεται με το θεσμικό πλαίσιο, όπως είναι το νομικό σύστημα, το φορολογικό καθεστώς, η κοινωνική ασφάλιση, οι επαγγελματικές οργανώσεις, η αντιπροσώπευση στα κέντρα λήψης αποφάσεων για τα γεωργικά ζητήματα, όπου, συχνά η γυναικεία παρουσία και δύναμη είναι ανεπαρκής. Η υποτίμηση της συμβολής της στην ανάπτυξη και η ελλιπής εκπροσώπησή της στο σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων αποτελούν την κύρια αιτία της περιθωριοποίησής της.

Οι γυναίκες της υπαίθρου ως εφεδρική εργατική δύναμη, που αποζητά τρόπους διαφυγής από τον αθέατο και ανώνυμο χώρο του νοικοκυριού προς την επαγγελματική απασχόληση και καταξίωση, αποτελούν ένα δυναμικό κατάλληλο να αναπτύξει πρωτοβουλίες, που θα επικεντρώνονται στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της αγροτικής οικογένειας, στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης, στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και στη διατήρηση, αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παραδοσιακής κουλτούρας, της οποίας υπήρξαν ανέκαθεν θεματοφύλακες.

Όλες οι πολιτικές, λοιπόν, που απευθύνονται στη γυναίκα αγρότισσα, θα πρέπει να επικεντρωθούν και να στοχεύουν στις παρακάτω δράσεις:

- Στην ενεργή συμμετοχή της αγρότισσας στο σχεδιασμό της τοπικής ανάπτυξης.
- Στην ανάπτυξη των υποδομών και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, ώστε να μειωθεί το φαινόμενο της αγροτικής εξόδου.
- Στην πληροφόρηση και στήριξη της γυναίκας αγρότισσας, αλλά και της αγροτικής οικογένειας.

Το πρόγραμμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας έχει συμβάλει ουσιαστικά στην αναβάθμιση της θέσης, του ρόλου και της συμμετοχής της γυναίκας της υπαίθρου στην αειφόρο αγροτική ανάπτυξη. Είναι ένα πρόγραμμα ενταγμένο στα πλαίσια της αγροτικής πολιτικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, προσαρμοσμένο στις εξελίξεις της ζωής και τις ανάγκες των αγροτικών νοικοκυριών και εφαρμόζεται στην Ελλάδα από το 1950.

Από τη δεκαετία του 1980 και μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ε. το πρόγραμμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας προσαρμόστηκε στους νέους ορίζοντες και τις προοπτικές που ανοίγονται για τις γυναίκες της υπαίθρου. Έτσι επαναπροσδιορίστηκαν οι επιδιωκόμενοι στόχοι του προγράμματος, με

σκοπό να καλυφθούν οι ευρύτερες εκπαιδευτικές, κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες των αγροτισσών και να εκπαιδευτούν 18.000 αγρότισσες μέσα από 800 προγράμματα.

Επίκεντρο των προγραμμάτων αυτών ήταν η επαγγελματική κατάρτιση των αγροτισσών για συμπληρωματική εξωγεωργική απασχόληση με σκοπό την αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος, καθώς και την παραμονή στον τόπο τους. Αποτέλεσμα όλων αυτών των εκπαιδεύσεων ήταν η δημιουργία 100 περίπου γυναικείων συνεταιρισμών που ασχολούνται με τη μεταποίηση – προώθηση παραδοσιακών προϊόντων και τον αγροτουρισμό.

Οι συνεταιρισμοί αποτελούν για τις γυναίκες της υπαίθρου μορφές ευέλικτης απασχόλησης, καθώς προσφέρουν συμπληρωματικό εισόδημα στο νοικοκυριό και προάγουν την ανάπτυξη της συλλογικής ταυτότητας των γυναικών. Συμβάλλουν στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων, στη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και καλλιεργούν συνθήκες συγκράτησης του πληθυσμού στις εστίες τους.

Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί σήμερα δεν αποτελούν μόνο οικονομικές μονάδες, αλλά είναι κοινωνικά και πολιτιστικά κύτταρα της ζωής της υπαίθρου και επομένως μοχλοί της ουσιαστικής οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής αναβάθμισης του αγροτικού χώρου.

Η Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων δίνει ιδιαίτερη σημασία στη γυναικεία παρουσία στην ύπαιθρο, καθώς και στο ρόλο που η Ελληνίδα αγρότισσα μπορεί να διαδραματίσει όχι σαν απλή βοηθός του αγρότη αλλά ως συνεργάτης, συνέταιρος και ανεξάρτητος επαγγελματίας. Επίσης, μέσα από το εφαρμοζόμενο πρόγραμμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας ενημερώνει, πληροφορεί, προωθεί, στηρίζει και ενισχύει τις συλλογικές προσπάθειες των αγροτισσών και ιδιαίτερα των γυναικείων συνεταιρισμών.

Στόχος μας, με βάση τον επιστημονικό προβληματισμό που έχει αναπτυχθεί γύρω από το ζήτημα της ενδυνάμωσης της θέσης της αγρότισσας, είναι να συμβάλουμε στη δημιουργία ενός πλαισίου έναρξης μιας συζήτησης γύρω από το θέμα της επαγγελματικής ταυτότητας της γυναίκας αγρότισσας και των πολιτικών που απαιτούνται για την ενίσχυσή της.

Φέτος, το θέμα του εορτασμού για την Παγκόσμια Ημέρα της Αγρότισσας «**Η Ελληνίδα γυναίκα της υπαίθρου και οι συνθήκες διαβίωσής της**» έχει ως στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για μια καλύτερη θέση της γυναίκας σε όλα τα επίπεδα, όπως οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό.

Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος, σας δίνεται η ευκαιρία να συναντηθείτε, να συζητήσετε τους προβληματισμούς σας και να διατυπώσετε τις προτάσεις σας. Οι προτάσεις αυτές θα αποτελέσουν για εμάς τη χάραξη της αναπτυξιακής στρατηγικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, το οποίο θα συνεχίσει να στέκεται αρωγός στις προσπάθειες των γυναικών να καταστήσουν τους γυναικείους συνεταιρισμούς αυτοδύναμες και βιώσιμες επιχειρήσεις.

Με την ευχή για συνεχή ανέλιξη και επιτυχία στις προσπάθειες όλων των αγροτισσών, που συμμετέχουν στη Διημερίδα, εύχομαι προσέτι την πλήρη ικανοποίηση των προσδοκιών της οργανωτικής επιτροπής για την έκβαση των εργασιών της Διημερίδας.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

1. «Δυνατότητες συμμετοχής της γυναίκας της υπαίθρου στα επιχειρησιακά προγράμματα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων.»

Την εισήγηση παρουσίασε ο κος Ιωάννης Κ. Πανάγος, Ειδικός συνεργάτης Ειδικού Γραμματέα Γ'ΚΠΣ Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Κυρίες και κύριοι,

Καλημέρα σας,

Είμαι ιδιαίτερα ικανοποιημένος που βρίσκομαι στην Ξάνθη για την Παγκόσμια Ημέρα της Αγρότισσας και μου δίνεται η δυνατότητα να αναφερθώ στη γυναικεία παρουσία στην ύπαιθρο, θέμα ιδιαίτερα σημαντικό και ευαίσθητο και στη σημασία που δίνει το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων στον ρόλο της Ελληνίδας Αγρότισσας.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟΣ

Οι γυναίκες της υπαίθρου στην Ελλάδα αποτελούν το ήμισυ περίπου του αγροτικού πληθυσμού και είναι ένα σημαντικό δυναμικό που συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Σύμφωνα με μελέτη που εκπονήθηκε για λογαριασμό του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων διαπιστώνεται ότι:

Ο πληθυσμός των αγροτικών περιοχών μειώθηκε μεταξύ 1961 και 1991 από το 43,8% στο 28,2% του συνολικού πληθυσμού.

Παράλληλα, σε όλη την περίοδο παρουσιάζεται μια σημαντική αριθμητική ανισορροπία μεταξύ των δύο φύλων στις αγροτικές περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, ενώ οι γυναίκες υπερτερούν των ανδρών στο σύνολο της χώρας (51,3% γυναίκες και 48,7% άνδρες το 1998), στις αγροτικές περιοχές ο αριθμός των ανδρών εξισορροπεί αυτόν των γυναικών. Αυτή η τάση φαίνεται να στηρίζει τις ενδείξεις ότι υπάρχει σημαντικό έλλειμμα γυναικών στις ορεινές όπως και στις γεωργικά ανεπτυγμένες περιοχές, όπου οι γυναίκες τις εγκαταλείπουν για την εξεύρεση καλύτερης, 'καθαρότερης' και υψηλότερου προφίλ απασχόλησης.

Παρόλα αυτά, πρέπει να θεωρηθεί ως ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ο ρυθμός εξόδου των γυναικών από την ύπαιθρο όπως και των ανδρών φαίνεται να μειώνεται σημαντικά – κατά ένα τρίτο για τους άνδρες και κατά ένα δεύτερο για τις γυναίκες – κατά την περίοδο 1993-1998 σε σχέση με την περίοδο 1985-1993. Αυτή η τάση μπορεί να αποδοθεί κατά πρώτον στο γεγονός ότι οι αστικές περιοχές εμφανίζουν σημαντική αύξηση της ανεργίας, ενώ την ίδια στιγμή επεκτείνονται οι πολιτικές και τα μέτρα για την εγκατάσταση και την στήριξη των νέων αγροτών και αγροτισσών στις αγροτικές περιοχές.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Σε γενικές γραμμές οι απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα έχουν ανεπαρκή εκπαίδευση και κατάρτιση, ενώ άλλωστε το πρόβλημα της χαμηλής εκπαίδευσης των αγροτών θεωρείται ως ένα από τα βασικά διαρθρωτικά προβλήματα για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Τα τελευταία χρόνια ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των ανδρών αλλά και γυναικών με τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξάνεται κατά 11% και 12% αντίστοιχα. Πιο αργά αυξάνεται ο αριθμός των ανδρών και γυναικών με δευτεροβάθμια εκπαίδευση (4,4% για τους άνδρες και 7,5% για τις γυναίκες). Αντίστροφα, μειώνεται γρήγορα ο αριθμός των ανδρών και γυναικών με πρωτοβάθμια ή καθόλου εκπαίδευση.

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Το εργατικό δυναμικό στις αγροτικές περιοχές της χώρας αποτελεί μόλις το 23% του συνολικού εργατικού δυναμικού.

Το ποσοστό των ανδρών απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα στις αγροτικές περιοχές της χώρας φθάνει το 51% του συνόλου, ενώ αντίστοιχα το ποσοστό των γυναικών ξεπερνά το 66%.

Την περίοδο 1993-1998 η αύξηση του αριθμού των εργοδοτών γυναικών στον αγροτικό τομέα αυξανόταν με ετήσιο ρυθμό 8,9 και των αυτοαπασχολούμενων γυναικών με ρυθμό 0,6%.

Θα ήθελα να επισημάνω ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική πρόοδος στην βελτίωση και ανάδειξη του ρόλου της γυναίκας της υπαίθρου στην κοινωνική και οικονομική ζωή.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων αποδέχεται και αντιμετωπίζει την αγρότισσα όχι σαν απλή βοηθό του αγρότη, αλλά ως συνεργάτη, συνεταιίρο και ως ανεξάρτητη επαγγελματία.

Για το λόγο αυτό μέσα από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα που υλοποιεί στο πλαίσιο του 3^{ης} Προγραμματικής Περιόδου στοχεύει και στη στήριξη της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας μέσα από την ενίσχυση ποικίλων δράσεων, με σημαντική χρηματοδοτική βαρύτητα.

Θα περιοριστώ να αναφερθώ σε αυτά που εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αξιοποιούνται από μεγάλο αριθμό γυναικών της υπαίθρου.

A. Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου 2000 – 2006» (Ε.Π ΑΑ-ΑΥ) μπορούμε να αναφερθούμε:

1. Στις δράσεις για τη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και ειδικότερα στο πρόγραμμα των «**Νέων Γεωργών**» καταγράφεται σημαντική ανταπόκριση των γυναικών. Το ποσοστό των εγκεκριμένων γυναικών φθάνει το 31%.
2. Σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες παρουσιάζονται μέσα από τις δράσεις ενίσχυσης επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις τα γνωστά «**Σχέδια Βελτίωσης**». Το ποσοστό των εγκεκριμένων γυναικών φθάνει το 25%.
3. Τέλος αξίζει να αναφέρουμε τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται μέσα από τις δράσεις των «**Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – ΟΠΑΑΧ**» στο πλαίσιο των οποίων ενισχύονται μεταξύ άλλων, δραστηριότητες στον αγροτουρισμό, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, στην ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών κ.α. Το ποσοστό των εγκεκριμένων γυναικών φθάνει το 37%.

Στις παραπάνω δράσεις υιοθετήθηκαν πρακτικές βαθμολογικής πριμοδότησης στην αξιολόγηση των υποψηφίων γυναικών – επενδυτών από 1 έως 5 βαθμούς.

B. Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER + 2000-2006» αξιοποιούνται οι ευκαιρίες κύρια στις αγροτουριστικές δραστηριότητες, με διακηρυγμένο στόχο την προώθηση των ίσων ευκαιριών και την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Γ. Ακόμη ανάλογες ευκαιρίες εμφανίζονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «**Αλιεία 2000- 2006**» όπως στη μεταποίηση και εμπορία αλιευτικών προϊόντων και στις υδατοκαλλιέργειες, στο «**Εγγραφο**

Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης(Ε.Π.Α.Α.) όπως στις δράσεις της Πρόωρης Συνταξιοδότησης και της Εξισωτικής Αποζημίωσης στους κατοίκους μειονεκτικών και απομονωμένων περιοχών.

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ 4^Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Με δεδομένη την τεράστια συμβολή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (Α', Β', Γ'), παρά τις οποιεσδήποτε αδυναμίες και προβλήματα, στην ανάπτυξη της χώρας όλα τα προηγούμενα χρόνια, μπορεί εύκολα κανείς να φανταστεί πόσο καθοριστικοί θα είναι οι επόμενοι μήνες για το μέλλον μας, καθώς στις Βρυξέλλες θα παρθούν οι αποφάσεις που θα αφορούν την κατανομή των πόρων για τη Δ' Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.

Αυτή τη στιγμή στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή), βρίσκεται σε εξέλιξη η σύνταξη των εφαρμοστικών κανονισμών για την περίοδο 2007-2013.

Μεταξύ αυτών συζητείται και η κατανομή των πόρων, οι οποίοι θα διατεθούν τελικά για την αγροτική ανάπτυξη και τι αναλογεί σε κάθε ένα από τα 25 κράτη μέλη, ακόμα και σε ετήσια βάση.

Η σχετική πρόταση, η οποία βρίσκεται στο τελικό στάδιο των συζητήσεων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει για την Ελλάδα το ποσό των (3.708.231.144 €).

Όσον αφορά τον κανονισμό λειτουργίας της Δ' Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 και για να γίνουν περισσότερο αντιληπτά τα όσα θα πούμε είναι σκόπιμο να προσδιορίσουμε τις βασικές διαφορές μεταξύ της 3^{ης} (Γ' ΚΠΣ) και της 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου.

Πρώτο στοιχείο είναι ότι στην 4^η Προγραμματική Περίοδο θα υπάρχουν χωριστοί προγραμματισμοί, οι οποίοι θα πρέπει μεταξύ τους να συντονίζονται και που η μεταξύ τους σχέση πρέπει να είναι συμπληρωματική.

Αυτοί οι χωριστοί προγραμματισμοί θα είναι:

- ένας για τα Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής,
- ένας για την Αγροτική Ανάπτυξη,
- ένας για την Αλιεία

Αναλύοντας το νέο Πλαίσιο Αγροτικής Ανάπτυξης κατά την 4^η προγραμματική περίοδο θα πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας στα παρακάτω κάτωθι σημεία.

Για την εφαρμογή της Αγροτικής Ανάπτυξης απαιτούνται:

1. Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές, που έχουν ήδη καθοριστεί από το Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας και Αλιείας.
2. Ένα Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης, που θα ορίσει το Κ-Μ σε εφαρμογή στη χώρα μας των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών, που αναφέρονται ανωτέρω.
3. Ένα Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) σε επίπεδο χώρας.

Ήδη το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης έχει συνταχθεί και βρίσκεται στην φάση της διαβούλευσης.

Με δεδομένο το γεγονός ότι η διοικητική επιβάρυνση θα είναι πολύ μεγάλη, σε περίπτωση που συνταχθούν και εφαρμοσθούν 13 Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης (ένα για κάθε περιφέρεια),

Αποφασίσθηκε για τη Χώρα μας να εφαρμοσθεί μόνο ένα Εθνικό Π.Α.Α.

Αυτό θα περιλαμβάνει τουλάχιστον όλα όσα περιλαμβάνονται τώρα στο

- ΕΠΑΑ-ΑΥ,
- ΕΠΑΑ,
- Άξονες Αγροτικής Ανάπτυξης των 13 ΠΕΠ, καθώς και τα της
- Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+.

Όλη αυτή η διοικητική επιβάρυνση κατά ΠΑΑ σημαίνει ότι πρέπει να γίνει μια σε βάθος οργάνωση των Υπηρεσιών του Υπουργείου μας, αλλά και όχι μόνο. Το θέμα εξετάζεται.

Ο **Κανονισμός Στήριξης της Αγροτικής Ανάπτυξης** από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) θέτει για την αγροτική ανάπτυξη 3 στόχους :

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας γεωργίας και δασοπονίας μέσω αναδιάρθρωσης, ανάπτυξης και καινοτομίας.
- Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου μέσω της διαχείρισης γης.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας στην ύπαιθρο.

Αυτοί οι 3 στόχοι, στο πλαίσιο του Π.Α.Α., θα εφαρμοσθούν με 4 Άξονες, ήτοι:

ΑΞΟΝΑΣ 1

Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας του Γεωργικού και Δασοκομικού τομέα, όπου θεσπίζονται:

- α) Μέτρα που στοχεύουν στην προώθηση της γνώσης και βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού:
- β) Μέτρα, που στοχεύουν στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη φυσικού δυναμικού και στην προώθηση καινοτομίας.
- γ) Μέτρα, που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας της γεωργικής παραγωγής και των προϊόντων.

ΑΞΟΝΑΣ 2

Βελτίωση του Περιβάλλοντος και της Υπαίθρου, όπου θεσπίζονται:

- α) Μέτρα, που στοχεύουν στην αειφορική χρήση της γεωργικής γης.
- β) Μέτρα, που στοχεύουν στην αειφορική χρήση δασικής γης.

ΑΞΟΝΑΣ 3

Ποιότητα Ζωής στις Αγροτικές Περιοχές και Διαφοροποίηση της Αγροτικής Οικονομίας, όπου θεσπίζονται:

- α) Μέτρα για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας.
- β) Μέτρα για την βελτίωση της ποιότητας της αγροτικής ζωής στις αγροτικές περιοχές.
- γ) Μέτρο κατάρτισης και πληροφόρησης για οικονομικούς παράγοντες, που λειτουργούν στους τομείς, που καλύπτονται από τον Άξονα 3.
- δ) Μέτρο για την απόκτηση δεξιοτήτων και διαχείρισης με σκοπό την προετοιμασία και εφαρμογή μιας τοπικής στρατηγικής ανάπτυξης.

ΑΞΟΝΑΣ 4

που αφορά την προσέγγιση LEADER

Τα Μέτρα περιλαμβάνουν

- α) Εφαρμογή τοπικών στρατηγικών ανάπτυξης
- β) Εφαρμογή έργων συνεργασίας
- γ) Λειτουργία των Τοπικών Ομάδων Δράσης, απόκτηση δεξιοτήτων και διαχείριση της περιοχής (άρθρο 57)

Υπενθυμίζουμε ότι αυτήν την στιγμή βρίσκεται σε εξέλιξη η υλοποίηση, «13 Μελετών» δηλαδή μίας για κάθε Περιφέρεια, δυστυχώς όχι για την περιφέρεια σας, λόγω δικαστικής εμπλοκής.

Οι μελέτες αυτές εντάσσονται στα πλαίσια του σχεδιασμού της Δ' Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 για την κατάρτιση του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης καθώς και της εφαρμογής της Νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, ενώ προκηρύσσονται σε επίπεδο Περιφέρειας για τον προσδιορισμό και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της αγροτικής παραγωγής κάθε νομού της χώρας.

Με δεδομένη την αποσύνδεση των κοινοτικών ενισχύσεων από τον όγκο της παραγωγής για τα περισσότερα από τα παραγόμενα προϊόντα, οι μελέτες αυτές θα εξετάζουν:

- τις επιπτώσεις της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής σε κάθε περιοχή
- τις δυνατότητες αναδιάρθρωσης των υφιστάμενων καλλιεργειών, λόγω της αναμενόμενης συρρίκνωσης ορισμένων καλλιεργειών, καθώς και του όγκου παραγωγής τους, με στόχο την προώθηση καλλιεργειών που θα αποδίδουν προϊόντα με καλύτερες τιμές, ώστε αυτές να παραμείνουν ανταγωνιστικές.
- την αναμενόμενη ζήτηση αγροτικών προϊόντων και τις καταναλωτικές τάσεις, τόσο στο εσωτερικό της Ε.Ε., όσο και διεθνώς, ώστε οι προτεινόμενες καλλιέργειες να ανταποκρίνονται στην αναμενόμενη ζήτηση διεθνώς και στο εσωτερικό.

Επιπροσθέτως θα ληφθούν υπόψη νέες μέθοδοι καλλιέργειας για τη μείωση του κόστους παραγωγής, ώστε να σχηματισθούν βιώσιμες εκμεταλλεύσεις, ενώ θα εκτιμηθούν οι τοπικές δυνατότητες μεταποίησης και τυποποίησης, ώστε να επιτευχθεί υψηλή προστιθέμενη αξία στα αγροτικά προϊόντα.

Τέλος θα προταθούν συγκεκριμένες παρεμβάσεις για κάθε μια περιοχή, είτε σε επίπεδο Νομού, είτε ενδεχόμενα σε επίπεδο Καποδιστριακού Δήμου ή ομάδας όμορων Δήμων της Περιφέρειας.

Τα πρώτα συμπεράσματα αναμένονται τον επόμενο μήνα, ενώ οι μελέτες θα έχουν ολοκληρωθεί μέχρι τα τέλη του 2006.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η συγκράτηση του γυναικείου πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές αποτελεί το κλειδί και για τη διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού και η ισότητα ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων συνδέεται άμεσα με τη συγκράτηση του πληθυσμού στον αγροτικό χώρο, τη δημογραφική ενδυνάμωση της υπαίθρου και την καλύτερη εκμετάλλευση των παραγωγικών πόρων.

Η άρση των ανισοτήτων ευκαιριών αποτελεί, ως διαδικασία, αναγκαία συνθήκη της πολυλειτουργικότητας του αγροτικού χώρου και της αγροτικής ανάπτυξης. Η άρση των ανισοτήτων μπορεί να οδηγήσει άμεσα στην δημογραφική ευρωστία και την βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριοποίησης των ανδρών και των γυναικών στον αγροτικό χώρο.

Κλείνοντας,

Θα ήθελα να ευχαριστήσω και πάλι όλες και όλους τους παρευρισκόμενους και να εκφράσω την βεβαιότητά μου ότι η Διημερίδα αυτή θα αποτελέσει κινητήριο μοχλό αύξησης του ποσοστού συμμετοχής των Γυναικών στα Προγράμματα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων κατά την 4^η Προγραμματική Περίοδο 2007 - 2013.

Ευχαριστώ

2. «Ο ρόλος και η θέση των γυναικών στο αγροτικό περιβάλλον.»

Εισαγωγή – Ο ρόλος των γυναικών στην αγροτική οικονομία και ανάπτυξη.

Η ισότητα των φύλων στην οικονομική και κοινωνική ζωή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναγνωρίζεται ως κρίσιμος παράγοντας για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή στις κοινωνίες των κρατών μελών. Στη χώρα μας μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ένα διαρκώς διευρυνόμενο πλέγμα πολιτικών σχετικών με την ισότητα των φύλων εφαρμόζεται και το νομικό καθεστώς έχει σήμερα εξοπλιστεί με πλήθος νομοθετικών ρυθμίσεων για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή. Έχουν αναπτυχθεί επίσης κατάλληλοι μηχανισμοί σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για την υποβοήθηση της Πολιτείας στην ανάπτυξη και εφαρμογή σχετικών πολιτικών (π.χ. η Γ.Γ.Ι., το Κέντρο Έρευνας για θέματα ισότητας, οι Περιφερειακές Επιτροπές Ισότητας, οι τομεακές πολιτικές από υπηρεσίες Υπουργείων κ.λ.π.) και έχει εφαρμοστεί και εφαρμόζεται σημαντικός αριθμός θετικών δράσεων υπέρ των γυναικών (π.χ. εκπαιδευτικά προγράμματα, οικονομικές ενισχύσεις για ανάπτυξη πρωτοβουλιών στην επιχειρηματικότητα, δομές συμβουλευτικής στήριξης, κ. ά.) (Γιδάρáκου κ.ά. 2005).

Σημαντικές ρυθμίσεις έχουν ενσωματωθεί επίσης στη νομοθεσία και υπέρ των γυναικών του αγροτικού χώρου, όπως σε ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης (υποχρεωτική ασφάλιση και των δύο συζύγων) ή κοινωνικής πρόνοιας (επέκταση και στις αγρότισσες της παροχής επιδομάτων που απολαμβάνουν οι εργαζόμενες σε τομείς εκτός γεωργίας). Εκπαιδευτικά προγράμματα, δομές στήριξης ηλικιωμένων ατόμων, προγράμματα προώθησης και οικονομικής στήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας αποτελούν επίσης τμήματα του καμβά των πολιτικών που υποστηρίζουν την ενεργό συμμετοχή των γυναικών του αγροτικού χώρου στην οικογενειακή εκμετάλλευση και γενικότερα στην αγορά εργασίας. Για όλα αυτά άλλοι εισηγητές πιο ειδικοί σε ζητήματα νομοθετικών ρυθμίσεων ή κοινωνικής πρόνοιας ή εφαρμογής επιχειρησιακών προγραμμάτων που αφορούν τις ή και τις γυναίκες θα σας μιλήσουν στη διάρκεια των εργασιών της ημερίδας.

Η συμβολή των γυναικών του αγροτικού χώρου στην οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή είναι σημαντική και από τους αρμόδιους φορείς αναγνωρίζεται η σημασία των ιδιαίτερων ικανοτήτων και δεξιοτήτων που οι γυναίκες μπορούν να αξιοποιήσουν για να παραγάγουν εργασία και εισόδημα, να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής στην ύπαιθρο, να διατηρήσουν και προβάλουν τον πολιτισμό. Ο αγροτουρισμός, η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, η εφοδιαστική (κέτερινγκ) και άλλες δραστηριότητες σχετικές ή και μη σχετικές με τη γεωργία είναι λέξεις κοινότητες πλέον όσον αφορά τις εργασίες στις οποίες οι γυναίκες του αγροτικού χώρου μπορούν, ενθαρρύνονται και υποστηρίζονται οικονομικά από σχετικά θεσμικά πλαίσια να επιδοθούν. Η γυναικεία επιχειρηματικότητα εκτιμάται ότι αποτελεί παράγοντα για τη μεταφορά τεχνολογικών καινοτομιών, την αύξηση της εξωγεωργικής απασχόλησης, την αποτελεσματική χρήση των τοπικών πόρων, τη διασφάλιση των περιβαλλοντικών αξιών.

Μετά τα τόσα θετικά βήματα που πραγματικά έχουν γίνει προκύπτει το ερώτημα: Έχει επιτευχθεί τελικά η ισότητα των φύλων στον αγροτικό χώρο; Και στη συνέχεια, είναι η ισότητα των ευκαιριών στην απασχόληση και την κοινωνική ζωή μια μονοδιάστατη έννοια η οποία έχει ενδιαφέρον να εξετάζεται μόνο στη βάση της διχοτομίας «άνδρας/ γυναίκα»; Καθώς η ποικιλία των δραστηριοτήτων αυξάνεται, μήπως στον αγροτικό χώρο, όπως άλλωστε και στον αστικό χώρο, πέρα από τη βασική αντιδιαστολή κατά τη διάσταση του φύλου είναι πλέον ορατές σημαντικές διαφοροποιήσεις και μέσα στο ίδιο το φύλο; Οι γυναίκες στον αγροτικό χώρο ή ακόμα και αυτές που ζουν σε νοικοκυριά που έχουν ως αποκλειστική ή ως μια από τις απασχολήσεις τους τη γεωργία είναι μια ομοιογενής ομάδα; Έχουν όλες τους ίδιους επαγγελματικούς προσανατολισμούς και αν οι προσανατολισμοί τους διαφέρουν μήπως διαφέρουν και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι λύσεις για την αντιμετώπισή τους; Μήπως τελικά διάφορες κατηγορίες γυναικών (ή ταυτότητες όπως συνηθίζεται να αναφέρεται στη σχετική επιστημονική έρευνα) διαπιστώνονται στον αγροτικό χώρο και αξίζει η έρευνα και οι πολιτικές για την ενίσχυση της θέσης και του ρόλου τους στη διαδικασία της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου να λάβει πλέον υπόψη αυτή τη νέα πραγματικότητα προκειμένου να κατανοηθούν οι δυσκολίες και να διευκολυνθούν οι γυναίκες να τις αντιμετωπίσουν;

Οι κοινωνικές αντιλήψεις, τα συμβολικά και αντικειμενικά εμπόδια στην ισότιμη συμμετοχή των φύλων στη οικονομική και κοινωνική ζωή είναι ακόμη ισχυρά. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις δεν ακολουθούνται αυτόματα από αλλαγές πρακτικών και κοινωνικών αντιλήψεων παγιωμένων από το χρόνο και τη συνήθεια. Σήμερα η επιστημονική έρευνα για τα ζητήματα του φύλου στον αγροτικό χώρο αναγνωρίζει ότι η μελέτη των διαφορών μεταξύ των ομάδων γυναικών που ζουν ή και δραστηριοποιούνται εργασιακά στον αγροτικό χώρο έχει εξίσου μεγάλη σημασία και αξίζει διερεύνησης, όπως και η μελέτη των διακρίσεων μεταξύ των φύλων (Brandth 2002, Bock 2005).

Στην παρούσα εισήγηση δεν θα αναφερθώ περισσότερο στη θετική όψη του ρόλου των γυναικών. Αυτή έχει άλλωστε τονιστεί πολλές φορές και θα τονιστεί επίσης φαντάζομαι και σε άλλες εισηγήσεις σήμερα. Θα προσπαθήσω να δω τις γυναίκες του αγροτικού χώρου από τη σκοπιά της διαφορετικότητας των επαγγελματικών τους ταυτοτήτων και να επισημάνω συμβολικά και αντικειμενικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν προκειμένου να παίξουν το ρόλο που αναμένει η κοινωνία και η Πολιτεία από αυτές.

Αγροτικός χώρος, πολιτικές ισότητας και ανάπτυξη διαφορετικών ταυτοτήτων γυναικών.

Σε σχέση με τη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης διαφορετικών επαγγελματικών ταυτοτήτων γυναικών στον αγροτικό χώρο θα επισημάνουμε ότι: Ο αγροτικός χώρος ήταν και είναι σε μεγαλύτερο βαθμό σήμερα ένας μη ομοιογενής χώρος ως προς τις οικονομικές και κοινωνικές δυνατότητες ανάπτυξης της γεωργίας μεταξύ των περιοχών (π.χ. διαφορετικά μεγέθη εκμεταλλεύσεων, διαφορετικά συστήματα παραγωγής, γεωμορφολογικές συνθήκες των περιοχών, τεχνολογία που χρησιμοποιείται, κ.λ.π.). Οι συνθήκες επομένως όσον αφορά τις δυνατότητες και ανάγκες εμπλοκής των φύλων στην παραγωγική διαδικασία στη γεωργία είναι διαφορετικές. Στις πεδινές, για παράδειγμα, περιοχές επικρατούν εκμηχανισμένα συστήματα παραγωγής στα οποία η συμμετοχή των γυναικών στις εργασίες είναι περιορισμένη, στις περιοχές με συστήματα εντατικά σε χειρωνακτική εργασία όπως τα κηπευτικά και τα δενδρώδη η συμμετοχή τους είναι μεγαλύτερη. Επίσης, κοινωνικοί παράγοντες, όπως η είσοδος οικονομικών μεταναστών στη χώρα και στον αγροτικό χώρο, μείωσε ακόμη περισσότερο τη συμμετοχή των γυναικών παρά των ανδρών στη γεωργία. Το ίδιο το φαινόμενο της μετανάστευσης δημιούργησε μια νέα κατηγορία γυναικών στον αγροτικό χώρο, των μεταναστριών γυναικών, με δικά τους ζητήματα που τους απασχολούν. Ταυτόχρονα, η νέα προσέγγιση της αγροτικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, που δίνει έμφαση στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη (άνοιγμα των απασχολήσεων του νοικοκυριού και προς άλλες εκτός γεωργίας απασχολήσεις, αξιοποίηση πόρων του φυσικού τοπίου, του πολιτισμού, της παράδοσης κ.λ.π.) και η εφαρμογή πολιτικών υπέρ των γυναικών δημιούργησαν ένα πλαίσιο συνθηκών μέσα στο οποίο οι γυναίκες αναδείχτηκαν σε ενεργά άτομα τα οποία μπορούν να συμμετάσχουν στη διαδικασία της ανάπτυξης και να αναζητήσουν νέα πεδία δραστηριοποίησης στην αγροτική κοινωνία.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και με δεδομένη την επίδραση των δυνάμεων της παγκοσμιοποίησης, οι κοινωνικές σχέσεις αναδιοργανώνονται διατοπικά και γίνονται όλο και πιο ανοικτές στις εξωτερικές αλλά και τις παγκόσμιες επιδράσεις σε σχέση με την εργασία και το φύλο, γεγονός που υποστηρίζει μια απόκλιση διαχρονικά από τις παραδοσιακές ταυτότητες των φύλων στον αγροτικό χώρο. Οι σχετιζόμενες με τη γεωργία και οι εξωγεωργικές απασχολήσεις αποτελούν καταλυτικό παράγοντα κατασκευής και ανακατασκευής ταυτοτήτων των φύλων, ιδιαίτερα των γυναικών, λόγω του ότι οι πολιτικές στόχευσαν ιδιαίτερα στην ενεργοποίηση των γυναικών να συμμετάσχουν στην ανάπτυξη ιδιαίτερα μέσα από παράπλευρες ή εκτός της γεωργίας δραστηριότητες και λιγότερο ή μάλλον καθόλου μέσα από την ενεργότερη εμπλοκή τους στη γεωργική παραγωγή (Gidaraku et al 2006).

Η εικόνα των φύλων αλλάζει, καθώς μεταβάλλεται ο τρόπος προσανατολισμού προς την αγορά. Η ανταπόκριση των γυναικών στις προκλήσεις αυτές διαμορφώνει κατηγορίες (ομάδες) γυναικών με διαφορετικές ανταποκρίσεις στο παραδοσιακό καθεστώς των φύλων στην οικογένεια και την κοινωνία, αλλά και ταυτότητες που συνοδεύονται και από διαφορετικά προβλήματα. Τελικά ο όρος «αγρότισσα», όπως εμείς τον εννοούμε σήμερα εδώ, αποτελεί ένα πολύ ευρύτερο του πραγματικού του όρου, μια ομπρέλα κάτω από την οποία στεγάζονται επί μέρους κατηγορίες γυναικών, με διαφορετικά ενδιαφέροντα και αντίστοιχα, προβλήματα. Κάποιες, για παράδειγμα, από αυτές τις ταυτότητες μπορούν να είναι οι εξής:

- γυναίκες εργαζόμενες στη γεωργία, με διάφορο βαθμό εμπλοκής τους στις εργασίες και τη διαχείριση της εκμετάλλευσης.
- γυναίκες επιχειρηματίες με ατομικής, οικογενειακής ή άλλης εταιρικής μορφής επιχείρηση με αντικείμενο εργασίας σχετικό ή άσχετο με τη γεωργία.
- γυναίκες με μισθωτή εξωγεωργική απασχόληση που ζουν σε νοικοκυριά του αγροτικού χώρου με γεωργική ή και χωρίς γεωργική εκμετάλλευση.
- γυναίκες με επιχειρηματικές δραστηριότητες συλλογικής μορφής, όπως οι γυναικείοι συνεταιρισμοί.
- νέες αγρότισσες, που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα νέων αγροτών, πραγματικά ενεργές στη γεωργία τόσο ως προς την προσφορά εργασίας όσο και τη συμμετοχή στη διαχείριση.
- νέες αγρότισσες, που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των νέων αγροτών αλλά έμειναν κατ' όνομα μόνο αγρότισσες.

Όλες αυτές και άλλες περιπτώσεις συνθέτουν τον καμβά των γυναικών που στεγάζονται κάτω από τον όρο αγρότισσα και κάθε γυναίκα από εσάς θα μπορεί σίγουρα να κατηγοριοποιήσει τον εαυτό της σε μια από τις ομάδες αυτές ή και σε άλλες που παρέλειψα και να ανακαλύψει ότι έχει διαφορετικά επαγγελματικά ενδιαφέροντα και διαφορετικά προβλήματα από την γυναίκα που κάθεται δίπλα της.

Κάνοντας εδώ μια σχεδόν επιγραφική οριοθέτηση της έννοιας της ταυτότητας θα λέγαμε ότι η ταυτοποίηση ατόμων σε μια ομάδα με ορισμένα χαρακτηριστικά και ιδιότητες είναι κοινωνική κατασκευή που οικοδομείται από τους συμβολισμούς και τις αναπαραστάσεις που προσλαμβάνονται στη διάρκεια της καθημερινής αλληλόδρασης των ανθρώπων και μέσα από το γραπτό και προφορικό λόγο για τις στάσεις, τις αξίες, τις συμπεριφορές, τις πρακτικές, τις ανάγκες και τις υποχρεώσεις των ατόμων της ομάδας. Το πώς, δηλαδή, το άτομο προσδιορίζει τη θέση του σε σχέση με μια κοινωνική, επαγγελματική ή άλλη ομάδα ή θεωρεί ότι εντάσσεται ή αποκλίνει από αυτή καθορίζεται από τα νοήματα, τους συμβολισμούς και τις αναπαραστάσεις που το άτομο έχει προσλάβει για τη συγκεκριμένη ομάδα και το πώς το ίδιο το άτομο μιλά για τον εαυτό του σε σχέση με αυτή. Ακόμη η θεωρητική του ένταξη σε μια ομάδα εξαρτάται από το πώς οι άλλοι μιλούν για το ίδιο το άτομο και την ομάδα των ατόμων με την οποία το ταυτίζουν. Η ταύτιση όμως με μια ομάδα παραπέμπει στην αίσθηση του «εμείς» του «ανήκειν» και είναι πηγή δύναμης, γιατί το άτομο συνειδητοποιεί τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και ενεργοποιείται με τα άλλα μέλη της ομάδας για τη διεκδίκηση δικαιωμάτων (Brandth, 2002, Hobson and Lister, 2002).

Ταυτότητες γυναικών και επαγγελματική ζωή. Αδυναμίες και δυνατότητες.

Θα επικεντρωθούμε σε δύο - τρεις από τις παραπάνω κατηγοριοποιήσεις των γυναικών που αναφέραμε, για να επισημάνουμε συμβολικά και αντικειμενικά εμπόδια που εξακολουθούν να υπάρχουν και σε ένα βαθμό είναι ικανά να ακυρώνουν και την αποτελεσματικότητα των μέτρων που λαμβάνονται από πλευράς θεσμών, αλλά που δείχνουν επίσης ότι χρειάζεται να βλέπουμε με περισσότερη προσοχή τα προβλήματα των διαφόρων επί μέρους κατηγοριών γυναικών.

a) Η ταυτότητα των εργαζόμενων στη γεωργία γυναικών.

Η πλειονότητα των γυναικών που εργάζεται στη γεωργία αποτελούν βοηθούς των συζύγων, αρχηγών της εκμετάλλευσης. Εμπλέκονται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό στις γεωργικές εργασίες και έχουν κυρίως συμβουλευτικό προς τους συζύγους τους ρόλο στις αποφάσεις που παίρνονται για τη διαχείριση της εκμετάλλευσης. Η εργασιακή τους θέση στην εκμετάλλευση είναι «υποδεέστερη» σε σχέση με τη θέση του συζύγου. Πολλές γυναίκες ανταποκρίνονται σ' αυτή τη θέση με το να εγκαταλείπουν τη γεωργία και να αποτρέπουν και τις κόρες τους να παντρευτούν αγρότη. Όμως περίπου το 1/5 των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων στη χώρα (και στην Ε.Ε.) είναι γυναίκες. Θεωρητικά ο αριθμός των γυναικών που είναι αρχηγοί αυξήθηκε την τελευταία δεκαετία αλλά ο λόγος για τις περισσότερες των περιπτώσεων δεν είναι η αναγνώριση της ικανότητας των γυναικών να γίνουν διαχειριστές της εκμετάλλευσης αλλά άλλα ζητήματα, όπως η έξοδος των συζύγων τους προς άλλες απασχολήσεις, η δημιουργία του μητρώου αγροτών που προκάλεσε δυσκολία σε κάποιους από τους συζύγους που δεν είχαν τη γεωργία ως κύριο επάγγελμα να εγγραφούν ως αρχηγοί και άλλα ζητήματα. Είναι εύκολο για τις γυναίκες να γίνουν πραγματικές διαχειρίστριες της εκμετάλλευσης; Μήπως υπάρχουν αντικειμενικά και συμβολικά εμπόδια που οδηγούν στη διαφοροποίηση των ρόλων στη γεωργία και πρέπει τους δοθεί προσοχή αν θέλουμε να κρατήσουμε γυναίκες στο γεωργικό επάγγελμα;

Στην έρευνα έχει επισημανθεί συχνά ότι πίσω από την ανδρική εικόνα του γεωργικού επαγγέλματος κρύβεται ο ρόλος των πρακτικών διαδοχής της εκμετάλλευσης και της μεταβίβασης/ κληρονομιάς της γεωργικής γης, της κατά κανόνα μεταβίβασης από πατέρα σε γιο και ελάχιστες φορές σε θυγατέρα. Πίσω από αυτή την πρακτική κρύβονται προκαταλήψεις περί σύνδεσης του γεωργικού επαγγέλματος με την αυξημένη μυϊκή δύναμη, ψυχολογικοί λόγοι περί διατήρησης του ονόματος της οικογένειας στους τίτλους κατοχής της γης και στις επόμενες γενιές κ.λ.π. Οι σύζυγοι επίσης δεν δείχνουν προθυμία να μεταβιβάσουν γη στις γυναίκες τους αν δεν υπάρξει απόλυτη ανάγκη να διευκολυνθεί η διευθέτηση κάποιων ζητημάτων, όπως η περίπτωση της εγγραφής στο μητρώο των αγροτών ή η περίπτωση της ένταξης των νέων γυναικών στο πρόγραμμα των νέων αγροτών. Στοιχεία από έρευνα για τις νέες αγρότισσες σε τρεις νομούς της Δυτικής Μακεδονίας¹, δείχνουν ότι οι περισσότερες εκ των νέων γυναικών που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των Νέων Αγροτών εντάχθηκαν χωρίς να έχουν στην κατοχή τους γη ή χωρίς να τους μεταβιβαστούν τίτλοι ιδιοκτησίας γης (πίν.1). Το 65% των νέων αγροτισσών δεν είχε ούτε ένα μέτρο ιδιόκτητης γης. Η διερεύνηση του τρόπου και των λόγων εισόδου στο πρόγραμμα έδειξε ότι η εξασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων για την είσοδο της γυναίκας στο πρόγραμμα έγινε με ενδοοικογενειακές διευθετήσεις, κυρίως ενοικίαση από γονείς/ πεθερικά, ενοικίαση από τρίτους, ενώ μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις διαπιστώθηκε ότι έγινε μεταβίβαση τίτλων ιδιοκτησίας από το σύζυγο προς αυτές. Ούτε οι ίδιες, όπως έδειξε η έρευνα, ενδιαφέρθηκαν να διαπραγματευτούν το ζήτημα της απόκτησης γης καθώς ο ρόλος τον οποίο κλήθηκαν από την οικογένεια να παίξουν ήταν να διευκολυνθεί η οικογένεια να αποκτήσει το πριμ πρώτης εγκατάστασης, το οποίο πιθανόν δεν μπορούσε, για διάφορους λόγους, να αποκτηθεί μέσω του συζύγου ενώ οι ίδιες δεν είχαν στους επαγγελματικούς τους στόχους τη γεωργία. Χωρίς αρχικά

¹ Αναφέρεται σε ερευνητικό πρόγραμμα το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνικούς πόρους – ΕΠΕΑΕΚ II.

προσωπική πρόθεση να ασχοληθούν με τη γεωργία (μόνο 6 από 126 γυναίκες που αποτέλεσαν το ερευνητικό δείγμα επιθυμούσαν να ασχοληθούν με τη γεωργία κατά την εποχή που προέκυψε η πρόκληση να ενταχθούν στο πρόγραμμα) και με βιώματα ανδροκεντρικού χαρακτήρα του γεωργικού επαγγέλματος θεωρούν και οι ίδιες ότι τους ταιριάζει περισσότερο ο ρόλος της βοηθού και λιγότερο της διαχειρίστριας ή συνδιαχειρίστριας της εκμετάλλευσης. Στο «λόγο» που εξέφρασαν στις συνεντεύξεις που έγιναν μαζί τους προσδιόρισαν το ρόλο τους κυρίως με βάση την εργασία που προσφέρουν παρά με τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων για τη λειτουργία της εκμετάλλευσης.

Αναλογία γυναικών κατά κατηγορία μεγέθους εκμετάλλευσης (%)

Μέγεθος εκμετάλλευσης	Συνολική έκταση		Ενοικιασμένα		Προσωπική ιδιοκτησία	
	Κατά την ένταξη	Σήμερα	Κατά την ένταξη	Σήμερα	Κατά την ένταξη	Σήμερα
0 στρέμματα			19	16,5	65,8	50,6
1-20 στρέμ	50,6	30,4	40,5	35,4	22,8	32,9
>21	48,1	65,8	38,0	46,8	8,9	15,2
Δεν θυμάμαι/ δεν γνωρίζω	1,3	1,3	2,5	1,3	2,5	1,3

Πώς λοιπόν οι γυναίκες αυτές και άλλες γυναίκες που τυπικά εγγράφονται ως διαχειρίστριες της εκμετάλλευσης μπορούν να είναι πραγματικά διαχειρίστριες μιας περιουσίας που κατά κανόνα ανήκει σε άλλα μέλη της οικογένειας; Έχουν οι ίδιες την αυτοπεποίθηση ότι μπορούν να τη διαχειριστούν σωστά (αν ληφθούν μάλιστα υπόψη οι προκαταλήψεις και συμβολισμοί περί φύλου και γεωργικού επαγγέλματος); Και αν υποθέσουμε ότι την έχουν, τα μέλη της οικογένειας (σύζυγος/ πατέρας/ αδελφός) που κατέχουν, αν όχι το σύνολο, το μέγιστο μέρος της γης δεν θα έχουν κύριο ρόλο στη διαχείριση της περιουσίας που τους ανήκει; Η χαμηλή πρόσβαση των γυναικών στους πόρους της εκμετάλλευσης και ειδικότερα στη γη θεωρείται ο βασικότερος παράγοντας που διαφοροποιεί το ρόλο και τη θέση των φύλων στη γεωργία με προεκτάσεις και στη θέση των φύλων σε άλλα θεσμικά όργανα του γεωργικού επαγγέλματος (Alston and Wilkinson 1998, Shortall 1999, Alston 2000). Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ενώσεις τους είναι χώροι ανδροκρατούμενοι στους οποίους οι γυναίκες δυσκολεύονται να συμμετάσχουν. Οι χώροι όμως αυτοί είναι χώροι όπου διαμορφώνονται απόψεις και διεκδικήσεις του κλάδου που επηρεάζουν τη διαμόρφωση πολιτικών για ζητήματα του επαγγέλματος, χώροι πληροφόρησης για γεωργικά ζητήματα και χώροι, επίσης, όπου σφυρηλατείται η δημόσια εικόνα του επαγγελματία αγρότη. Παίρνοντας πάλι ως παράδειγμα στοιχεία από το δείγμα των νέων αγροτισσών που μελετήθηκε, ο αριθμός τους ως εγγεγραμμένων μελών στους αγροτικούς συνεταιρισμούς είναι σχετικά ικανοποιητικός (λόγω του ό,τι νομικά και θεσμικά φέρονται ως αρχηγό της νέας εκμετάλλευσης που δημιουργήθηκε), η σημασία όμως της καλής αριθμητικής εικόνας περιστελλεται από την εικόνα της ποιοτικής συμμετοχής τους σ' αυτούς, καθώς οι μισές νέες αγρότισσες δεν συμμετέχουν σε συνελεύσεις, κάποιες λένε ότι συμμετέχει ο σύζυγος ή ο πατέρας αντί γι' αυτές ή προβάλλουν άλλους λόγους μη συμμετοχής. Επίσης, αμελητέα είναι η αριθμητική συμμετοχή τους στα όργανα διοίκησης των κλαδικών οργανώσεων και η συμμετοχή τους σε άλλα συλλογικά όργανα (μέλη πολιτιστικών, αγροτικών, αθλητικών συλλόγων ή πολιτικής οργάνωσης).

Ένας σημαντικός αριθμός νέων αγροτισσών (περίπου 23%) αποτελούν «αγρότισσες στα χαρτιά», καθώς επωμίστηκαν μεν τις νομικές ευθύνες που συνεπάγεται η ένταξή τους στο πρόγραμμα των νέων αγροτών, δεν ασχολούνται όμως με εργασίες της εκμετάλλευσης της οποίας φέρονται ως κάτοχοι.

Μέσα στη μεγάλη κατηγορία των γυναικών που εργάζονται λιγότερο ή περισσότερο σε γεωργικές εργασίες από τη θέση της βοηθού του συζύγου ανιχνεύεται όμως και ένας έστω μικρός αριθμός νέων γυναικών οποίες συνιστούν μια κατηγορία πραγματικά ενεργών αγροτισσών. Στην έρευνα για τις νέες αγρότισσες διαπιστώθηκαν 16 τέτοιες περιπτώσεις στο σύνολο των 126 γυναικών του δείγματος. Σ' αυτό το μικρό πυρήνα νέων αγροτισσών ανιχνεύονται γυναίκες που ασχολούνται με τις καλλιέργειες αλλά και μελισσοκόμοι και κτηνοτρόφοι. Και οι γυναίκες αυτές δεν είχαν στους επαγγελματικούς τους στόχους τη γεωργία και μπήκαν στο πρόγραμμα των νέων αγροτών για να διευκολύνουν την οικογένεια αλλά στη συνέχεια ανέπτυξαν μια εικόνα επαγγελματία γεωργού. Δείχνουν δυναμικές και δραστήριες, δείχνουν να ψάχνουν διεξόδους για επέκταση σε νέους κλάδους, ενήμερες για την πολιτική σχετικά με το πρόγραμμα. Οι περισσότερες είναι υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου για τα δεδομένα των απασχολούμενων στη γεωργία, επένδυσαν σημαντικά ιδιωτικά κεφάλαια σε πρόσθετες επενδύσεις και οι εκμεταλλεύσεις τους σημείωσαν σημαντική οικονομική μεγέθυνση στο διάστημα από την ένταξη στο πρόγραμμα ως σήμερα. Κάποιες δείχνουν να έχουν αντιληφθεί τις σύγχρονες τάσεις όσον αφορά την προσαρμογή της γεωργίας στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και την πολυλειτουργικότητα της εκμετάλλευσης.

Τελικά η γεωργία είναι ένας χώρος στον οποίο οι γυναίκες δυσκολεύονται να αναπτύξουν ταυτότητα επαγγελματία γεωργού και απαντούν με την άρνηση να ασχοληθούν με αυτή. Ποια θα είναι

όμως η μελλοντική επίπτωση στη διατήρηση της οικογενειακής εκμετάλλευσης; Η Πολιτεία έχει προσανατολιστεί στην ενεργοποίηση των γυναικών να συμμετάσχουν στη διαδικασία της ανάπτυξης μέσα από την απασχόληση σε παραγωγικές και μη γεωργικές δραστηριότητες και αυτό επιτείνει την απόσχιση των γυναικών από τη γεωργία και την «αποοικογενειακοποίηση» (defamilisation) της γεωργίας.

β) Η ταυτότητα των γυναικών που δραστηριοποιούνται μέσω των γυναικείων συνεταιρισμών

Η ομάδα των γυναικών που δραστηριοποιούνται ως επιχειρηματίες μέσω των γυναικείων συνεταιρισμών αποτελεί μια ξεχωριστή επίσης κατηγορία γυναικών με δικά της ενδιαφέροντα και ζητήματα που την απασχολούν. Γενικά τονίζεται ότι η επιχειρηματικότητα εκτός από το οικονομικό όφελος σε ατομικό και οικογενειακό επίπεδο έχει σημαντικά πλεονεκτήματα να προσφέρει στη γυναίκα, όπως το μεγαλύτερο βαθμό ικανοποίησης από την εργασία σε σχέση με τα άτομα που εργάζονται με εξαρτημένη σχέση εργασίας, την υπερηφάνεια που αισθάνονται ως επιχειρηματίες, την αυτοπεποίθηση, τον έλεγχο του ρυθμού εργασίας τους, την ευελιξία στην απασχόληση και τη μεγαλύτερη δυνατότητα συμβιβασμού των σωρευτικών ρόλων των γυναικών ως εργαζομένων και νοικοκυρών.

Ως μορφή οργανωτικής δομής ο συνεταιρισμός προάγει την ανάπτυξη συλλογικής ταυτότητας, τη δημιουργικότητα και την αλληλεγγύη των μελών, την απόκτηση γνώσεων. Αυξάνει τη διαπραγματευτική δύναμη της ομάδας, το δημόσιο λόγο των γυναικών απέναντι στους τοπικούς και περιφερειακούς αναπτυξιακούς φορείς. Αυξάνει την επιχειρηματική συνείδηση και άλλων γυναικών στην κοινότητα, συμβάλλει στην αποφυγή ανταγωνισμού μεταξύ μικρών ατομικών επιχειρήσεων.

Όπως είναι όμως γνωστό η αριθμητική ευημερία των συνεταιρισμών δεν εξυπακούει και την οικονομική τους ευημερία. Οι περισσότεροι γυναικείοι συνεταιρισμοί λειτουργούν με πολλά προβλήματα και δεν καταφέρνουν να εκπληρώσουν την αναπτυξιακή συνεισφορά που αναμένεται από αυτούς. Επιγραμματικά σημειώνουμε την έλλειψη διοικητικής και οργανωτικής εμπειρίας των γυναικών, η οποία γίνεται αιτία προβλημάτων καταμερισμού των εργασιών, τις δυσκολίες στην προώθηση των προϊόντων στην αγορά, τις ελλείψεις γνώσεις σε στρατηγικές και τεχνικές διαφήμισης, την ελλιπή τεχνογνωσία για καινοτομικές εφαρμογές όπως εγκατάστασης συστημάτων διασφάλισης ποιότητας των προϊόντων, εξασφάλισης σταθερής και αναγνωρίσιμης ποιότητας των προϊόντων, ως κάποια από τα προβλήματα των γυναικείων συνεταιρισμών. Οι επιχειρήσεις όμως, ακόμα και εκείνες που λειτουργούν κερδοφόρα, αντιμετωπίζουν την ανάγκη να εξελίσσονται και να αναπτύσσονται μέσα στο χρόνο, απαντώντας στο ολοένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον και αυτή η ανάγκη αφορά και τους γυναικείους συνεταιρισμούς. Συνήθως η ανάπτυξη και η εξέλιξη του συνεταιρισμού δεν είναι μέσα στους στόχους προτεραιότητας των γυναικών. Για να αναπτύξουν και εφαρμόσουν οι γυναίκες τα επιχειρηματικά τους σχέδια χρειάζονται πρόσθετες γνώσεις, πόρους, ιδέες. Χρειάζονται την παροχή συμβουλών και εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση αφενός και η συμμετοχικότητα και συνεργασία των συνεταιρισμών, η δικτύωση με ένα λόγο, αφετέρου αποτελούν βασικούς παράγοντες επιτυχίας της γυναικείας επιχειρηματικότητας στον τομέα της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας. Η εκπαίδευση είναι απαραίτητη για την προαγωγή της επιχειρηματικότητας, για να ξεπεράσουν οι γυναίκες την επιφυλακτικότητα που τις διακρίνει σε σχέση με τους άνδρες επιχειρηματίες, για να αποκτήσουν την αυτοπεποίθηση να αναλάβουν επιχειρηματικό ρίσκο που είναι στοιχείο σύμφυτο με την έννοια της επιχειρηματικότητας αλλά και για να εφαρμόσουν καινοτομικές εφαρμογές που θα κάνουν τα προϊόντα τους ανταγωνιστικά. Όσο η ποικιλότητα και η παραγωγή προϊόντων τοπικής ταυτότητας αυξάνει τόσο το ζήτημα της προώθησής τους στην αγορά πέρα από τα στενά όρια της τοπικής αγοράς θα είναι οξύτερο και η ανάγκη εφαρμογής πρακτικών αποτελεσματικού μάρκετινγκ θα είναι μεγαλύτερο και οι συνεταιρισμοί θα κληθούν να ανταποκριθούν για να επιβιώσουν.

Η επιχειρηματικότητα υποστηρίζεται ότι είναι έμφυτη κλίση αλλά η κλίση μπορεί να καρποφορήσει περισσότερο με την εκπαίδευση/ κατάρτιση. Η δικτύωση δεν είναι έμφυτη αλλά μπορεί να καλλιεργηθεί με τη μάθηση. Η οριζόντια δικτύωση των συνεταιρισμών μεταξύ τους και η κάθετη με τοπικούς φορείς, επαγγελματικές οργανώσεις, τοπική αυτοδιοίκηση και άλλες τοπικές ομάδες και η συμμετοχή σε πακέτα πρωτοβουλιών προώθησης της τοπικής ανάπτυξης αποτελούν αναγκαίο μέσο για την οικονομική τους ευημερία. Στο υπόβαθρο των συνεταιρισμών που αποτελούν παραδείγματα καλών πρακτικών μπορεί να διαγνώσει κανείς το ειδικό βάρος της δικτύωσης με την τοπική αυτοδιοίκηση ή τον τοπικό αναπτυξιακό φορέα για την επιτυχία τους. Συνήθως όμως παρατηρείται μια πρόσκαιρη διασύνδεση με φορείς στο στάδιο της ίδρυσης και αρχικής λειτουργίας ή περιστασιακά (στην προσπάθεια π.χ. αναζήτησης εταίρων στο πλαίσιο υποβολής μιας πρότασης για χρηματοδότηση). Η οικονομική δυσπραγία και η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι ένα από τα σημαντικά επίσης προβλήματα, το οποίο ακολουθείται από επενδυτική στασιμότητα. Η δανειοδότηση αποτελεί ένα αγκάθι γιατί οι γυναίκες είναι περισσότερο επιφυλακτικές στο να προσφεύγουν στον εξωτερικό δανεισμό. Η εμπειρία ορισμένων άλλων χωρών στη δημιουργία μικρο-πιστωτικών δομών θα ήταν χρήσιμη για την άντληση ιδεών.

Σε κάθε περίπτωση οι επιχειρηματικές δραστηριότητες των γυναικών θα πρέπει να γίνονται ικανές να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις μετά ένα πρώτο στάδιο ενίσχυσης και οι γυναίκες των συνεταιρισμών πρέπει να συνηθίσουν στην ιδέα ότι πρέπει να λειτουργήσουν ως πραγματικές επιχειρηματίες που κάνουν σχέδια, παρακολουθούν την αγορά, προσαρμόζονται, καινοτομούν για να επιβιώσουν στη σκληρό ανταγωνισμό της εποχής μας.

γ) Η ταυτότητα των γυναικών επιχειρηματιών με ατομικής, οικογενειακής ή εταιρικής μορφής επιχείρηση.

Καθώς η επιχειρηματικότητα είναι ένα ανερχόμενο φαινόμενο και πλήθος εργαλείων πολιτικής έχουν εφαρμοστεί για την προώθησή της, μια διευρυνόμενη κατηγορία γυναικών επιχειρηματιών διαπιστώνεται και στον αγροτικό χώρο εκτός της προαναφερθείσας υπό συνεταιριστική μορφή. Η παραγωγική εξειδίκευση των επιχειρήσεων εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα προϊόντων ή υπηρεσιών: στον αγροτουρισμό, την εκμετάλλευση γεωργικών μηχανημάτων, τη βιοτεχνία ετοιμών ενδυμάτων, τα παντοπωλεία, τη ραπτική-κομμωτική και λοιπές εμπορικές επιχειρήσεις.

Στον αγροτικό χώρο αυτές οι μορφές γυναικείας επιχειρηματικότητας αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες εξαιτίας του σχετικά ισχυρότερου συντηρητισμού των κοινωνικών αντιλήψεων που δεν ενθαρρύνει την ανάληψη επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, της απουσίας υποστηρικτικών δομών για τις οικογενειακές υποχρεώσεις (π.χ. παιδικών σταθμών, φροντίδας ηλικιωμένων κ.λ.π.) στην ύπαιθρο, των αδυναμιών του επιχειρηματικού περιβάλλοντος όπως η χαμηλή αγοραστική δύναμη, οι μικρές τοπικές αγορές της υπαίθρου και εξ'αυτών η ανάγκη για αναζήτηση αγορών σε μεγαλύτερη ακτίνα, η απουσία συμβουλευτικών μηχανισμών στην τεκμηρίωση και διεκδίκηση πόρων, στην πρόσβαση στην πληροφόρηση και κατάρτιση. Η πληροφόρηση αποτελεί το μεγάλο πλεονέκτημα για όσους την αναζητούν και την αποκτούν και το μεγάλο μειονέκτημα για όσους δεν τη διαθέτουν. Οι έρευνες δείχνουν ότι η συντριπτική πλειονότητα των γυναικών επιχειρηματιών και στον αστικό πολύ δε περισσότερο στον αγροτικό χώρο δεν γνωρίζουν μέτρα που αφορούν ενισχύσεις γυναικείας επιχειρηματικότητας, δεν επισκέπτονται υπηρεσίες συμβουλευτικής, δεν γνωρίζουν τη χρήση Η/Υ για να αντλήσουν πληροφορίες από το διαδίκτυο. Η έλλειψη πληροφόρησης οφείλεται κυρίως στην έλλειψη χρόνου για ενημέρωση, η οποία θυσιάζεται στην προσπάθεια συμβιβασμού των υποχρεώσεων των πολλαπλών ρόλων της γυναίκας.

Από τις λίγες έρευνες που μας πληροφορούν για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στον αγροτικό χώρο φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις τους είναι μικρές, αυτοαπασχολούμενων κυρίως γυναικών ή στην καλύτερη περίπτωση επιχειρήσεις απασχόλησης ενός πολύ περιορισμένου αριθμού ατόμων (κυρίως 1-2) εκ του άμεσου ή και ευρύτερου οικογενειακού περιβάλλοντος (σύζυγοι γυναικών, παιδιά, συγγενείς), προσανατολισμένες στην τοπική αγορά που στην συντριπτική τους πλειονότητα γειτνιάζουν με τον τόπο κατοικίας, γεγονός που υπογραμμίζει ότι η γυναίκα-επιχειρηματίας πρέπει να διεκπεραιώνει το ρόλο της παράλληλα με αυτούς της νοικοκυράς και της μητέρας. Ένα μεγάλο ποσοστό τους είναι επιχειρήσεις μικρής ηλικίας (κάτω των 5 ετών), που δείχνει την προσφυγή των γυναικών στην επιχειρηματικότητα αφενός λόγω του προβλήματος της ανεργίας και αφετέρου της εφαρμογής των προγραμμάτων οικονομικής στήριξης της επιχειρηματικότητας τα πρόσφατα έτη. Είναι επιχειρήσεις στην πλειονότητά τους χαμηλής βιωσιμότητας, οι οποίες κυρίως αποβλέπουν στη δημιουργία ευκαιριών συμπληρωματικού εισοδήματος και εξασφάλισης πρόσθετων μορφών απασχόλησης (Ιακωβίδου κ.ά. 2002 και 2006)

Οι γυναίκες επιχειρηματίες κατά τη φάση έναρξης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις και τις προκαταλήψεις καθώς και την ανδρική αμφιβολία, ωστόσο όμως η έννοια του χώρου των επιχειρήσεων ως ανδροκρατούμενου χώρου χάνει σιγά-σιγά την αξιοπιστία της και ο χώρος των επιχειρήσεων ανοίγει προοδευτικά για τις γυναίκες. Η γυναικεία φιγούρα κινείται με μικρά βήματα, δηλώνοντας όμως δυναμικά την παρουσία της στο χώρο αυτό.

Αντί επιλόγου

Συμπερασματικά θα τονίσουμε επιγραμματικά τα εξής:

- Στο αγροτικό περιβάλλον νέες εργασιακές προκλήσεις διαφοροποιούν διαδρομές μέσα από τις οποίες οι γυναίκες συμμετέχουν στη διαδικασία της ανάπτυξης και αναβαθμίζουν τη θέση και το ρόλο τους.
- Από την άλλοτε ομοιογενή κατηγορία των γυναικών-αγροτισσών αναδεικνύονται νέες επαγγελματικές ταυτότητες γυναικών με λιγότερη ή και καθόλου σχέση με τη γεωργική απασχόληση.
- Οι νέες ταυτότητες αναβαθμίζουν την οικονομική και κοινωνική εικόνα των γυναικών του αγροτικού περιβάλλοντος, παράλληλα με την ανάδυση όμως νέων προβλημάτων και αναγκαιοτήτων στις οποίες οι γυναίκες καλούνται να ανταποκρίνονται.
- Η γεωργία είναι ένας χώρος στον οποίο η γυναίκα δυσκολεύεται περισσότερο από άλλους τομείς να δημιουργήσει επαγγελματική ταυτότητα, εξαιτίας ισχυρών συμβολισμών και πρακτικών στην κληρονομιά της εκμετάλλευσης και της παρουσίας της, που δένουν το επάγγελμα με το ανδρικό φύλο.

- Οι πολιτικές που εφαρμόζονται για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των γυναικών ενισχύουν ακόμη περισσότερο την απόσχιση των γυναικών από τη γεωργία. Αυτό πιθανόν να κάνει πιο δύσκολη την αναπαραγωγή της οικογενειακής εκμετάλλευσης στην επόμενη γενιά.
- Η επιχειρηματικότητα ως λύση δεν είναι αυτονόητο ότι θα προχωρήσει ικανοποιητικά. Χρειάζεται παροχή κατάρτισης, δημιουργία κοινωνικών υποδομών, δομών συμβουλευτικής, δομών μικροπιστωτικής για δανεισμό και επιμονή στη διεύρυνση των δυνατοτήτων πληροφόρησης των γυναικών.
- Χρειάζεται επίσης ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης (π.χ. με σχετικές καμπάνιες) για την προώθηση του ισότιμου καταμερισμού των οικογενειακών και οικιακών ευθυνών μεταξύ των μελών του ζεύγους.
- Τέλος, υπάρχει ανάγκη από πρότυπα καλών πρακτικών, από προβολή θετικών εικόνων γυναικών γεωργών και γυναικών επιχειρηματιών σε άλλους τομείς, από προβολή θετικών προτύπων που θα ενισχύουν την αυτοπεποίθηση των γυναικών και από την ενίσχυση των δομών και τρόπων πληροφόρησης των γυναικών για όσα μπορούν να τις βοηθήσουν να γίνουν και να επιβιώσουν ως σωστές επιχειρηματίες.

3. «Ο ρόλος και η συμβολή της γυναίκας της υπαίθρου στη διατήρηση της αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς.»

Αικατερίνη Καμηλάκη, Δ/ντρια του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών

Η μελέτη της γυναικείας παρουσίας στον αγροτικό χώρο σε σχέση με τη λαογραφία, θα μπορούσε να αποτελεί θέμα ενός ή και πολλών συνεδρίων. Θα μπορούσα, χωρίς να θεωρηθώ υπερβολική, να πω ότι ουσιαστικά αποτελεί τον πρωταγωνιστή του παραδοσιακού πολιτισμού. Θα προσπαθήσω να δώσω ορισμένα επιγραμματικά στοιχεία κυρίως για τον γυναικείο τόπο και χρόνο στην αγροτική ζωή. Ο τόπος είναι συγκεκριμένος και σπάνια αλλάζει, μόνο σε περιπτώσεις γάμου της σε άλλο οικισμό και σπανιότερα στα ξένα. Είναι ο χώρος του σπιτιού, της κοινότητας, της αγροτικής περιοχής, όπου ευρίσκεται η οικογενειακή περιουσία (χωράφι, στάνη, εργαστήριο) και όπου εξαντλεί τη δραστηριότητά της.

Ο ρόλος, ή καλύτερα οι ρόλοι που η γυναίκα αναλαμβάνει να παίξει σ' αυτόν τον συγκεκριμένο χώρο είναι πολλοί και εκτυλίσσονται γύρω από δύο βασικούς άξονες: *τον κύκλο του χρόνου* και *τον κύκλο της ζωής*, γύρω από τους οποίους ως γνωστόν περιστρέφονται οι υποχρεώσεις της στα πλαίσια της οικογένειας, της κοινότητας, της θρησκείας, της μαγείας, των αντιλήψεων για τον κόσμο, της κοσμοθεωρίας. Έτσι ο ρόλος της κόρης, της μητέρας, της γιαγιάς, διασταυρώνεται με εκείνον της αγρότισσας, της βόσκισσας, της θερίστριας, της εργάτριας στον καπνό κ.λ.π. Παράλληλα είναι η ιέρεια στο σπίτι με όλες τις υποχρεώσεις προς την εκκλησία και σε δύσκολες περιστάσεις αναλαμβάνει την επικοινωνία ακόμη και με υπερφυσικά όντα στα οποία πιστεύει περισσότερο από τους άντρες.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ενδιαφέρουσα προσπάθεια ανασύνθεσης της ιστορικής-κοινωνικής παρουσίας των γυναικών, απαλλαγμένης εν πολλοίς από τις ακρότητες των αγωνιστικών προσπαθειών φεμινιστικών οργανώσεων των προηγούμενων δεκαετιών. Χωρίς να συμφωνώ πάντοτε με τους τρόπους και τα μέσα που έχουν επιλεγεί κατά καιρούς για τον αγώνα αυτό, αναγνωρίζω ότι έχουν γίνει πολλά. Με δεδομένες τις κατακτήσεις των γυναικών η έρευνα προσπαθεί να φωτίσει πτυχές από το γυναικείο παρελθόν με σκοπό να διαπαιδαγωγήσει τις νεότερες γενιές αγοριών και κοριτσιών για τους νέους δύσκολους ρόλους που τους περιμένουν στις σύγχρονες κοινωνίες.

Το θέμα της γυναίκας και ο ρόλος της στην παραδοσιακή κοινωνία δεν εξαντλείται στο πλαίσιο μιας ομιλίας. Κατ' ανάγκην η αναφορά είναι ενδεικτική και όχι σε βάθος, προκειμένου να διαγραφούν ορισμένες πλευρές που θα δώσουν αφορμές για εμβάθυνση και προβληματισμό. Ο ερευνητής του λαϊκού πολιτισμού μέσα από το υλικό έχει τη δυνατότητα να διαπιστώσει την ορατή αλλά και την αθέατη πλευρά της αδιάλειπτης πάλης των δύο φύλων στην οποία το θηλυκό δεν αναγνωρίζει καμία ευθύνη στο αρσενικό για τη διαιώνιση ή μη της ζωής ακόμη κι όταν η ανάληψη αυτής της ευθύνης αποβαίνει εις βάρος του. Έτσι καθιερώνεται ο ιερός ρόλος της μητέρας ως μήτρας της ζωής, ενώ η στειρότητα, συνδεδεμένη απολύτως με την γυναίκα, θεωρείται κατάρρα. Σε καμία περίπτωση δεν επιβαρύνεται για τη στειρότητα ο άνδρας. Πάνω στη βασική αυτή αρχή λειτούργησε το γυναικείο φύλο και προσδιόρισε τη στάση και τη συμπεριφορά του στην καθημερινή ζωή. Οι τυχόν παρεκκλίσεις από τον κύριο ρόλο θεωρήθηκαν πάντοτε υπερβάσεις και ερμηνεύθηκαν διαφορετικά με τη βοήθεια συμπληρωματικών δεδομένων, οπωσδήποτε όμως με κεντρικό άξονα την μητρότητα, η οποία πρέπει να ξεπερνάει άλλες καταστάσεις, όπως ο έρωτας, τα ιδανικά κ.λ.π.

Η μητρότητα, λοιπόν, αποτελεί τον πρώτο και όχι σπάνια τον μοναδικό σκοπό για τη γυναίκα και τοποθετείται πάνω και από τον γάμο, ο οποίος αποτελεί τον νόμιμο και συνήθη δρόμο για τεκνοποιία. Αν παρά ταύτα ανύπαντρη κόρη μένει έγκυος, προτρέπει να μη σκοτώσει το παιδί της και να

σεβαστεί την ιερότητα της μητρότητας. Επιστρατεύεται εδώ το παράδειγμα της πέρδικας, η οποία στην παράδοση θεωρείται η προσωποποίηση της στοργικής μάνας, εφ'όσον κάνει πολλά παιδιά τα οποία προστατεύει. Η ανύπαντρη, λοιπόν, κόρη που έχει μείνει ατυχώς έγκυος, αποφασίζει μετά τη γέννηση του παιδιού την αποπομπή του ενοχλητικού καρπού:

Και στην ποδιά της τό 'βαλε, να πάει να το γκρεμίσει

Όμως στο δρόμο της κατά το δημοτικό τραγούδι συναντάει την πέρδικα η οποία την επιπλήττει έντονα:

Πού πας, σκύλα, που πάς οβριά,

που πάς μαγαρισμένη

Εγώ 'χω δεκαοχτώ πουλιά, κανένα δεν πετάω,

Και σύ έχεις τον χρυσόν υγιό και πας να τον γκρεμίσεις!

Το τραγούδι είναι σαφές:

Κοίτα μη μοιάσεις του λαγού, οπού γεννάει κι αρνιέται

Μοιάσε της πετροπέρδικας, της αηδονολαλούσας

Που αν κάνει δεκαοχτώ παιδιά κανένα δεν αρνιέται

Κι αν πέση αητός και πάρει ένα από τα πουλιά της

Κάνει καιρούς να πιεί νερό, καιρούς να κελαιδήσει

Κι οπόβρει ζάστερο νερό, θολώνει και το πίνει,

Κι οπόβρει μαύρη καψαλιά θα κάτσει να βοσκήσει

Κι οπόβρει μαύρο κούτσουρο θα κάτσει να λαλήσει

Η μητρότητα ήταν και εξακολουθεί να παραμένει μοναδικό γυναικείο προνόμιο, που καθορίζει εν πολλοίς το ρόλο της γυναίκας.

Στην παραδοσιακή κοινωνία η τεκνοποίηση είναι υπόθεση που ξεπερνάει σημαντικά τη σχέση του ζεύγους, έχει κοινωνικό περιεχόμενο και για την επίτευξή της δραστηριοποιείται η οικογένεια της γυναίκας, αφού γενική είναι η πεποίθηση ότι για οποιοδήποτε πρόβλημα στην απόκτηση παιδιού (ατεκνίας ή δυσκολίας) ευθύνεται αποκλειστικά η γυναίκα. Πρόκειται για τη *στείρα*, την *άκληρη*, τη *μαρμάρα* κ.λ.π. η οποία αντιμετωπίζει την κοινωνική κατακραυγή. Η γυναίκα σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες είναι ο φορέας της πολυτεκνίας και ευτεκνίας, τού σκοπού του γάμου, από την αρχαιότητα έως και σήμερα. Η απαιδία ή ολιγοπαιδία – διαχρονικά – θεωρείται ως δυσμενής διάθεση και τιμωρία του θεού προς το ζεύγος και ειδικά προς τη γυναίκα, την μόνη υπαίτιο για το γεγονός, άπονη που εκφράζεται και στα εκκλησιαστικά κείμενα (Γρηγόριος ο Θεολόγος), ενώ η χριστιανική εκκλησία καθιέρωσε και ευχές περί ευτεκνίας του ζεύγους. Η άτεκνη αποκαλείται άκληρη, στείρα, μαγκούφα, μαρμάρα, γρουσούζα, ανεπρόκοπη, βάσκανη και τελικά αμαρτωλή. "*Ου μέτριον ηγείτο το πάθος... αλλά μερίμνας την ψυχήν οξείας εβάλλετο και οδύναις εκόπτετο...τω της απαιδείας διεπίμπρατο καρπού κοιλίας εφιεμένη*" (σε βυζαντινά κείμενα). Η άτεκνη *«άδοξος και στερομένη παρρησίας»* κατά τους Βυζαντινούς συγγραφείς, ήταν αποκλεισμένη από θρησκευτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, όπως ο γάμος, η βάπτισμα, οι επισκέψεις κ.α., διότι η παρουσία της θεωρούνταν βλαπτική. «Οι ιερείς δεν δέχονταν το πρόσφορο της άτεκνης για τη λειτουργία ή στην καλύτερη περίπτωση δεν έβγαζαν τη σφραγίδα από το δικό της πρόσφορο για την Θεία Κοινωνία.

Στην καθημερινή κοινωνική ζωή η άτεκνη είναι αμαρτωλή ή πληρώνει αμαρτίες άλλων, η παρουσία της μπορεί να προκαλέσει ζημιές, έχει κακό μάτι και γενικά δεν χαίρει εκτίμησης. Ο Παπαδιαμάντης συχνά στα διηγήματά του ασχολείται με το θέμα της ατεκνίας και της αποδόσεως στη γυναίκα της κατηγορίας της στείρας ή άκαρπης καθώς και των προσπαθειών εκ μέρους των γυναικών της μικρής κοινωνίας της Σκιάθου να τεκνοποιήσουν με την καταφυγή σε μαγικές και δεισιδαίμονες ενέργειες, τάματα, νηστείες, προσευχές, βότανα και μάγια. Κύριε Ιησού Χριστέ, άφελε τον ονειδισμόν μου και παράσχου καρπόν τη εμή κοιλία", αναφέρει προσευχή από τον βίο του Δανιήλ του Στυλίου, που δείχνει την ανάγκη για παιδοποιία: Η προσπάθεια αυτή συχνά φθάνει στην υπερβολή με εικονική εγκυμοσύνη, κατά την απουσία του ναυτικού συζύγου, και την υιοθεσία ξένου τέκνου, προκειμένου να επιτύχει ο γάμος και να μη πληγεί το κύρος της γυναίκας.

Η άτεκνη μέσα στην οικογένειά της, στην καλύτερη περίπτωση, περιφρονείται σιωπηρά. Στη Μάνη ήταν παλαιότερα γνωστό το φαινόμενο της προσλήψεως της *σύγκριας* ή *συγκόρμισας*, δεύτερης δηλαδή γυναίκας, όχι απαραίτητα συζύγου, για την απόκτηση τέκνου, συνήθεια η οποία υπογραμμίζει τα όρια της δύναμης της πατριάς.

Της καλομάνας το παιδί το πρώτο είναι κορίτσι.

Η παραδοσιακή ελληνική κοινωνία για πολλούς και συνήθως εξηγήσιμους λόγους θεωρεί την γυναίκα κοινωνικά και όχι πάντοτε πρακτικά το ασθενές φύλο και εκτός από την ατεκνία η θηλυγονία χαιρετίζεται με εκδηλώσεις λιγότερο ενθουσιώδεις από τις αντίστοιχες επί αρρενογονίας. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα και πάλι από την ιδιαίτερη κοινωνία της Μάνης, όπου οι άντρες αποτελούσαν μετρήσιμη δύναμη για την οικογένεια και για το λόγο αυτό ήταν ευπρόσδεκτη κυρίως η

γέννηση αρσενικού παιδιού, η οποία γιορταζόταν με πυροβολισμούς και άλλες εκδηλώσεις χαράς: Ο λαϊκός ποιητής Νηφάκος αναφέρεται ως εξής στο ποίημά του:

Για τα παιδιά τα σερνικά, οπότεν γεννηθούσι,

χυλόπιττες μοιράζουσι για να τα ευχηθούσι...

Καλός να γίνη στ' άρματα και τους οχτρούς να σβήση...

Η γέννηση θηλυκού παιδιού δεν ήταν βεβαίως λυπηρό γεγονός, εφ' όσον η ατεκνία είναι το χειρίστο, δεν προκαλούσε ωστόσο ιδιαίτερη χαρά. Ωστόσο λέγεται παρηγορητικά:

Της καλομάνας το παιδί το πρώτο είναι κορίτσι.

Αλλά και η ευχή «εννιά γιούς και μία κόρη» προς τις νέφες δείχνουν την επιθυμία για γέννηση αγοριού, πράγμα που προσπαθούσαν να επιτύχουν ακολουθώντας διάφορες αντιλήψεις αναλογικής μαγείας. Η εξήγηση που έδιναν στο δεδομένο πλαίσιο σκέψης για την ύπαρξη θηλυγονίας είναι το «ρίζιμο των κοριτσιών» κατά τη διάρκεια της γαμήλιας τελετής από πιθανές αντίζηλες, εχθρούς της οικογένειας κ.λ.π. Σερνικοβότανα, μαγικές συνθήειες (κάρφωμα των θηλυκών), ονόματα Σταμάτα, Στασινή, Αγόρω, Αγορίτσα σε περιπτώσεις συνεχούς θηλυγονίας δείχνουν το πόθο για τη γέννηση αρσενικού παιδιού. Γιατί παρά το γεγονός ότι ο Χριστός κήρυξε «ουκ έστι άρσεν ή θήλυ». Ο Παύλος (Προς Κορινθίους Α', 11, 8) Λέγει: «η γυνή δόξα ανδρός έστιν. Ου γαρ έστιν ανήρ εκ γυναικός αλλά γυνή εξ ανδρός και γαρ ουκ εκτίσθη ανήρ δια γυναικα αλλά γυνή δια τον άνδρα».

Βεβαίως η μικρότερη προτίμηση προς τα θηλυκά παιδιά δεν είναι μόνο ιδιον των Ελλήνων αλλά και όλων σχεδόν των λαών της Βαλκανικής και της Ευρώπης παλαιότερα. Δεν θα ασχοληθώ με την απαράδεκτη θέση της γυναίκας στον μουσουλμανικό κόσμο.

Μετά τον τοκετό, οι γυναίκες αναλαμβάνουν την ανατροφή των παιδιών παράλληλα με τα υπόλοιπα καθήκοντα, οικιακά, αγροτικά, συζυγικά, εργατικά. Οι ρόλοι διευρύνονται μαζί με την κούραση αλλά και το κοινωνικό κύρος και οι ρυθμοί της ζωής τους μεταβάλλονται και εντείνονται σύμφωνα με τις νέες ανάγκες.

Προστατευτική με μέτρο, αυστηρή προς τα παιδιά η παραδοσιακή μητέρα θα κατευθύνει τα βήματα τους, σύμφωνα με τον κοινωνικό κώδικα που πρέπει να ακολουθήσει, πολλές φορές με πόνο ψυχής, αναγκασμένη να δώσει τις συμβουλές εκείνες που θα κρατήσουν το παιδί, αρσενικό ή θηλυκό, μέσα στο πλαίσιο των ισχυόντων κοινωνικών θεσμών και δεσμών.

Η μάνα του γαμπρού και πεθερά της νέφης

Ο ρόλος της μητέρας του αγοριού είναι διαφορετικός από το ρόλο της μητέρας του κοριτσιού. Η πρώτη προορίζεται να παίξει καθοριστικό ρόλο στη ζωή του νέου ζευγαριού τουλάχιστον στις πατριαρχικές οικογένειες, όπου η νύφη εισέρχεται στο σπίτι του συζύγου της και αποξενώνεται από τους δικούς της. Στη νέα της ζωή πρέπει να συνηθίσει κοντά στη μητέρα του συζύγου της γι αυτό και η παροιμία λέει χαρακτηριστικά, ότι η νύφη όταν γεννηθεί της πεθεράς θα μοιάσει, αν θέλει να παίξει καλά το ρόλο της. Διαφορετικά θα δημιουργηθούν προβλήματα.

Η γυναίκα στον κύκλο της ζωής: Η κόρη, η μάνα, η μοιρολογίστρα. Η εξύμνηση της γυναικείας ομορφιάς μέσα από τα τραγούδια και τα παραμύθια, η περιγραφή των χαρακτηριστικών που προσδιορίζουν την ομορφιά της (μάτια, μαλλιά, χείλια, κορμοστασιά, χρώμα δέρματος αλλά κυρίως των εσωτερικών χαρακτηριστικών (σεμνή, εργατική σε αντίθεση με την ακαμάτρα, λιγομίλητη κ.ά.) αλλά και τα στοιχεία που προσδιορίζουν την διαπαιδαγώγησή της προκειμένου να συνειδητοποιήσει το φύλο της (ασχολίες, παιχνίδια, συμμετοχή στα κοινά, ο ρόλος της στη λατρευτική διαδικασία, στον κύκλο της γονιμότητας και σεξουαλικότητας, ο ρόλος της στα διαβατήρια έθιμα, στη μαγεία, η θέση της στην οικογένεια, τη συγγένεια, τη γειτονιά, την κοινότητα, στην εργασία, στο δίκαιο (κληρονομικό, εμπράγματο, αλλά και το ενοχικό), η σχέση των γυναικών με τη φύση και τον κόσμο.

Η συμπεριφορά των γυναικών στον αγροτικό χώρο διέπεται από βασικούς κανόνες:

1) τον τοπικό κοινωνικό κανόνα ή νόμο του χωριού αρκετά ελαστικό, ώστε να επιτρέπει στις γυναίκες να ασκούν, εκτός από εκείνα της αγρότισσας ή της βόσκισσας, ορισμένα επαγγέλματα, όπως της φουρνάρισσας, της παντοπώλισσας, της μυλωνούς, της κρασοπώλισσας κ.ά.

2) από τον κοινωνικό κανόνα και τον τρόπο ζωής που επιβάλλει η εφαρμογή του, προκύπτει ο κανόνας της βιωματικής εμπειρίας. Συχνά, ωστόσο, η καθημερινή συμπεριφορά συγκρούεται με τον κοινωνικό κανόνα και τον υπερβαίνει.

3) το θρησκευτικό κανόνα ή κανόνα της ορθόδοξης πίστης.

Στον τομέα της εργασίας η κοινωνική ασυμμετρία και ο φυλετικός καταμερισμός είναι εμφανείς. Οι άνδρες δε συμμετέχουν στα έργα του σπιτιού και παρά την ίση συμμετοχή των γυναικών στις αγροτικές εργασίες, οι άνδρες αποφασίζουν για τη διάθεση του προϊόντος και μόνο αυτοί αμείβονται.

Οι γυναίκες των ναυτικών ή των ξενιτεμένων της Ηπείρου βρίσκονται υπό το συνεχή έλεγχο η μία της άλλης κι όλες μαζί υπό τον έλεγχο των ηλικιωμένων γυναικών της τοπικής κοινωνίας. Επίσης, οι γυναίκες δεν καλλωπίζονταν, όταν έλειπαν οι άνδρες τους.

Οι άνδρες εύρισκαν διέξοδο στη θάλασσα και τη μετανάστευση.

Οι γυναίκες των ξενιτεμένων ή των ναυτικών αναλαμβάνουν όλες τις οικογενειακές υποχρεώσεις εξαιτίας της απουσίας των ανδρών, διαχειρίζονται την περιουσία, τη συγγένεια, τις ηθικές αξίες καθώς και όλα τα θρησκευτικά και λατρευτικά θέσμια. Περιορισμένες στο σπίτι πρέπει να εξασφαλίσουν την καλή φήμη της οικογένειας, τον έλεγχο των παιδιών και τη διαπαιδαγώγησή τους. Ίερες παράλληλα των εφέστιων αγίων, επισκέπτονται τα ξωκλήσια και ιδιαίτερα όσα είναι κοντά στη θάλασσα *«χάριν ξενιτεύοντος και θαλασσοπορούντος συζύγου»* (Ο Φτωχός άγιος). Λευκαίνουν τα πανιά, μια διαδικασία επίπονη και κοπιαστική αλλά συμμετοχική και γι αυτό ευχάριστη, αφού δίνει την ευκαιρία να ανταμώνουν πολλές γυναίκες μαζί, ζυμώνουν το ψωμί και το πηγαίνουν στο φούρνο, φροντίζουν τα χωράφια. Η συμμετοχή στα πανηγύρια και τις γιορτές στους χώρους κοινών εκδηλώσεων (πλατεία, ακόμη και εκκλησία), είναι περιορισμένη και διακριτική (γυναικωνίτης, περίβολος της πλατείας). Από τα πρώτα χρόνια της μετεπαναστατικής Ελλάδας παρατηρούνται έντονες αλλαγές στη γυναικεία συμπεριφορά. Η γυναίκα, κυρίως των ανωτέρων κοινωνικών στρωμάτων, συναντάται συχνά σε δημόσιους χώρους, συνοδεύει το σύζυγο στις βραδινές εξόδους, βγαίνει μόνη της έξω από το σπίτι. Παράλληλα, είναι αναπόφευκτες κάποιες παρεκκλίσεις. Ήδη από την εποχή του Όθωνα, σε μια από τις πρώτες χοροεσπερίδες των ανακτόρων, ο Κολοκοτρώνης παραπονιόταν στο βασιλιά: «Αν ήξερα πως, λευτερώνοντας την Ελλάδα από τους Τούρκους, θα λευτερώναμε κιόλας τις γυναίκες μας από την αρετή και τη σεμνότητα για να τις αγκαλιάζει ο καθένας, πίστεψέ με, Μεγαλειότατε, πως δε θα πολέμαγα εφτά χρόνια».

Η υιοθέτηση δυτικών τρόπων συμπεριφοράς και διασκέδασης οφείλεται εν μέρει και στην προσπάθεια σύνδεσης με τα ανώτερα στρώματα, των οποίων οι γυναίκες καλούνται να υποδυθούν νέους ρόλους, να δηλώσουν μέσα από μια σειρά πρακτικών και δεξιοτήτων τις νέες αξίες: η ευρωπαϊκή φορεσιά, οι τρόποι καλής συμπεριφοράς, οι ξένες γλώσσες, το πιάνο, οι δυτικοί χοροί και τα πολυτελή εργόχειρα είναι μερικές από αυτές.

Ωστόσο όλο το 19^ο αιώνα η δευτεροβάθμια εκπαίδευση των κοριτσιών δε θεωρείται υπόθεση της πολιτείας. Αφήνεται αποκλειστικά στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Ήδη από το 1831 ο Αμερικανός ιεραπόστολος J. Hill ιδρύει στην Αθήνα, παράλληλα με το σχολείο αρρένων κι ένα σχολείο θηλέων, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στη γυναικεία εκπαίδευση για πολλές δεκαετίες. Όταν το 1852 απαγορεύεται η συνεκπαίδευση των δύο φύλων, η στοιχειώδης γυναικεία εκπαίδευση δέχεται ένα σοβαρό πλήγμα. Η θέληση πολλών κοριτσιών να συνεχίσουν και μετά το δημοτικό κατακρίνεται και θεωρείται σχεδόν απόπειμα. Έγγραφο του Υπουργού Παιδείας που αποστέλλεται προς τον διευθυντή του Ελληνικού Σχολείου Σκύρου το 1867 καταδικάζει ακριβώς αυτό. «Κοράσια δε δύνασθε να έχητε μαθητάς» τονίζεται μεταξύ άλλων.

Η εκπαίδευση του γυναικείου φύλου, και όταν καθιερώνεται, θεωρείται δευτερεύουσα, αν δεν αμφισβητείται πλήρως η αναγκαιότητά της. Ακόμη κι όταν αίρονται μερικώς οι δυσκολίες και οι προλήψεις κατά της εκπαίδευσης των γυναικών, ο σχολικός προσανατολισμός είναι τέτοιος που να ανταποκρίνεται στη «γυναικεία φύση» και έντεχνα να τις κατευθύνει προς τους παραδεδομένους ρόλους, να προετοιμάσει τα κορίτσια για τα μελλοντικά τους «οικιακά» καθήκοντα. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η διδασκαλία χειροτεχνημάτων που σηματοδοτεί την ταύτιση των γυναικών με τον οικο και τον αποκλεισμό τους από τον κοινωνικό στίβο. Κατά τον 20^ο αιώνα και την δημιουργία των μεγάλων αστικών κέντρων οι γυναίκες που μετακινούνται από την επαρχία στις πόλεις περνούν από την παραδοσιακή κοινωνικότητα στην κοινωνική απομόνωση.

Στην αγροτική κοινωνία η αναγνωρισμένη ιδιότητα των γυναικών ως παραγωγικών μελών της οικογένειας και της κοινωνίας προσέδιδε κοινωνικό περιεχόμενο στην ύπαρξή τους, αλλά παράλληλα τους προσέφερε κι ένα κοινό πεδίο δραστηριότητας με τους άνδρες σ' έναν πρωταρχικό τομέα της καθημερινής ζωής. Η ενεργός συμμετοχή τους στην παραγωγή και στην εκπλήρωση των βιοτικών αναγκών συντελεί στην αναγνώρισή τους. Μεταβαίνοντας στην πόλη οι συνθήκες αλλάζουν άρδην, εις βάρος των γυναικών, εφ' όσον η οργάνωση της ζωής μεταβάλλει ριζικά την παραδοσιακή κοινωνικότητά τους. Οι γυναίκες πληρώνουν ακριβώς το κόστος της «πολυπόθητης» αστικοποίησης καθώς αφήνουν πίσω τους, στο χωριό, όποιες δυνατότητες αυτοκαθορισμού υπήρχαν και τον κόσμο της ρούγας και του νυχτεριού, αξιόλογο παράγοντα κοινωνικοποίησής τους και πηγή πληροφόρησης.

Τα τείχη της αστικής κοινωνίας που ορθώνονται και οι εσωτερικές αυλές δεν είναι μόνο φραγμοί που χωρίζουν τις γυναίκες από τον ανδρικό κόσμο της πόλης. Ταυτόχρονα, αποτελούν τα σύμβολα του «εγκλεισμού» τους, της αυξανόμενης απομόνωσης από την κοινότητα των άλλων γυναικών. Η μετάβαση από την αγροτική κοινωνία στην προαστική και λίγο αργότερα στην αστική σηματοδοτεί την απώλεια της κοινωνικής αναγνώρισης των γυναικών και συνεπώς χρήζει ανάλυσης, ώστε να διαφανεί ποια είναι η θέση του γυναικείου φύλου στο άστυ και ποιες αλλαγές επέρχονται ως προς την εκτίμηση ή μη αυτού. Η ανάλυση των νέων συνθηκών ζωής που διαμορφώνονται στο χώρο των Αθηνών – κύριο πόλο πληθυσμιακής συγκέντρωσης του ελλαδικού πληθυσμού – καθιστά έκδηλη τη δυσχερή θέση των γυναικών.

Η απομόνωση και ο παρασιτικός χαρακτήρας της ζωής τους διαγράφουν τα πλαίσια της απόλυτης

εξάρτησής τους από το ανδρικό φύλο και του ολοκληρωτικού ετεροκαθορισμού τους. Όταν οι οικονομικές δυσχέρειες προβάλλουν, στο σύνολο σχεδόν των οικογενειών των μεσαίων και μικροαστικών στρωμάτων, ως αδήριτη πραγματικότητα, η είσοδος των γυναικών στο χώρο της εργασίας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να διασφαλιστεί το μέλλον της κάθε οικογένειας. Ωστόσο, η εργασία, όταν μάλιστα συνεπάγεται απομάκρυνση από την οικογενειακή εστία, συμβάλλει στην υποτίμηση των γυναικών. Ο νέος καταμερισμός εργασίας κατά φύλα που επικρατεί στην Αθήνα, περιορίζει τις γυναίκες σε ρόλους νοικοκυρών και μητέρων. Οι γυναίκες είναι «ψευτοβασιλίσσες με ακάνθινα στέμματα» και σε κατάσταση υποτέλειας μέσα στο σπίτι, ενώ έξω απ' αυτό ουσιαστικά χωρίς κοινωνική υπόσταση και αναγνώριση. Η μικρή όμως οικονομική άνθηση που παρατηρείται στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, η λειτουργία αρκετών βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων καθώς και οι προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με το χαμηλό οικογενειακό εισόδημα των περισσότερων οικογενειών της πρωτεύουσας, έθεσαν εκ των πραγμάτων το ζήτημα της εργασίας των γυναικών. Αλλωστε, δεν πρόκειται για κάτι πρωτοφανές. Οι γυναίκες δούλευαν πάντα στο σπίτι, στα χωράφια, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην οικογένεια.

Η Μαρία Γκασούκα στο βιβλίο της «Η κοινωνική θέση των γυναικών στο έργο του Παπαδιαμάντη», εύστοχα παρατηρεί: «Σε ό,τι αφορά στις γυναίκες του β' μισού του 19^{ου} αιώνα στην Ελλάδα, εντοπίζεται το καθολικά γνωστό φαινόμενο: και οι ελληνίδες, ...μετά την απελευθέρωση επιστρέφουν... στη στενή κοινωμία τους, που ορίζεται από το σπίτι, τα παιδιά, το νοικοκυριό, τα συζυγικά και τα χριστιανικά καθήκοντα. Χωρίς αυτές οργανώνεται και συγκροτείται το νέο κράτος, διαμορφώνονται οι ιδέες, τα ρεύματα, η πολιτική ζωή. Οι ίδιες παραμένουν ιστορικά ανεξέλικτες, δέσμιες της παράδοσης και του αναλφαβητισμού τους. Οι αγρότισσες ίσως υπήρξαν πιο τυχερές. Η συμμετοχή σ' ολόκληρη την παραγωγική διαδικασία και η συνύπαρξη σε πολύωρη καθημερινή εργασία με το άλλο φύλο, τους εξασφαλίζει μεγαλύτερη άνεση κινήσεων (με εξαίρεση τις νεαρές, ανύπαντρες κοπέλες), σε αντίθεση με τις γυναίκες των εύπορων αστικών στρωμάτων, οι οποίες, παράλληλα με τον περιορισμό τους, που εξακολουθεί αρκετές δεκαετίες μετά την απελευθέρωση, βρίσκονται δέσμιες της ιδεολογίας που έχει εμφανιστεί στην υπόλοιπη Ευρώπη ήδη από το 18^ο αιώνα, σύμφωνα με την οποία, η αεργία των γυναικών, μαζί με την εμφάνισή τους (ενδυμασία, κοσμήματα κ.λ.π.), αποτελεί δείκτη κοινωνικού κύρους για τους άνδρες τους».

Κατά το 1896 ο Βλάσης Γαβριηλίδης έγραψε: «*Η Ρουμελιώτισσα, η Θεσσαλίσ εις τα βαρέα της Δήμητρος έργα δυνάμεθα να είπωμεν ότι και υπερβάλλουν τους άνδρας. Εις την Ρούμελην αι γυναίκες κάμνουν χωράφι θερίζουν τους αγρούς και δεματίζουν στάχεις. Συχνά χρησιμεύουν ως ιπποκόμοι. Συχνότατα κόβουν ξύλα. Μάλιστα αι Αμπλιανιώτισσαι. Αυταί τροφοδοτούν όλην την ξυλείαν εις την Λαμίαν. Ενώ δε πωλούν τα ξύλα περιφερόμεναι εις τας οδούς, συγχρόνως γνέθουν με την ρόκαν των, κρατούν και δύο-τρία βεδούρια γιαούρτης, ενώ εις την ράχην φέρουν φορτωμένο το μπεσίκι, όπου κοιμάται το μικρό Αμπλιανόπουλο... Ο διερχόμενος τα διάφορα σταφιδοφόρα κέντρα δια του συρμού της Πελοποννήσου αντιλαμβάνεται το τι εργασίαν κάμνουν αι γυναίκες εις τας αμπέλους. Εις τα πλουσιότερα χωρία της Αττικής η αγροτική των γυναικών εργασία είναι εις την ημερησίαν διάταξιν».*

Από το σημείο αυτό η γυναίκα έχει προ πολλού μετακινηθεί, στην Ελλάδα και γενικά στον Δυτικό πολιτισμό στον οποίο ανήκουμε. Δυστυχώς, όπως διαπιστώνουμε κάθε μέρα, όχι σε όλα τα σημεία του Κόσμου. Η ζωή της δεν είναι ευκολότερη στις κοινωνίες μας αλλά έχει περισσότερο ενδιαφέρον. Ο αγώνας στον μεγάλο δρόμο της καταξίωσης ήταν τιτάνιος. Δεν θα μπορούσα να αναφερθώ σε όλες τις πτυχές του. Επιτρέψτε μου ως κόρη μιας δυναμικής παραδοσιακής αγρότισσας, μαθητευόμενη στις νέες ιδέες και αρχές, μητέρα δύο διαφορετικού φύλου παιδιών, να αφιερώσω την ανακοίνωση αυτή στη μητέρα μου.

4. «Οι παρεμβάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στην ύπαιθρο.»

Χρήστος Κύρκογλου, Στέλεχος Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων ΕΚΤ, Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Εισαγωγή

Οι παρεμβάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στο Γ'ΚΠΣ αποσκοπούν:

- στην ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού
- στην ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού και της κοινωνικής συνοχής
- στην ενίσχυση της απασχόλησης
- στην ισότητα ευκαιριών ιδιαίτερα για τις γυναίκες και τους νέους και
- στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και γνώσεων

Κυρίαρχο στοιχείο στις παρεμβάσεις αυτές αποτελεί η προτεραιότητα που δίνεται στην ισότητα των φύλων και στην προώθηση της γυναίκας στην αγορά εργασίας.

Με αυτό το σκεπτικό, οι παρεμβάσεις που χρηματοδοτεί το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και υλοποιούνται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, έχουν σχεδιαστεί ώστε να στοχεύουν:

- Στην αύξηση της γυναικείας απασχόλησης και απασχολησιμότητας
- Στην προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας

Δράσεις στα πλαίσια των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων – Οι Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις

Στα πλαίσια των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, από το ΕΚΤ χρηματοδοτούνται μεταξύ άλλων Μέτρα που αφορούν Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις για την «Αστική ανάπτυξη», τις «Τοπικές Πρωτοβουλίες για την Απασχόληση» και τις «Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Ανάπτυξης Ορεινών / Μειονεκτικών Περιοχών – ΕΚΤ», κύριος άξονας των οποίων είναι η βελτίωση και αύξηση της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο (περιοχές παρέμβασης).

Περιλαμβάνονται κυρίως δράσεις κατάρτισης, προώθησης στην απασχόληση (δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, νέων ελεύθερων επαγγελματιών, απόκτηση εργασιακής εμπειρίας), συμβουλευτικής και συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών. Επίσης, στα ΠΕΠ υπάρχει ξεχωριστό Μέτρο Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού που αφορά την Κατάρτιση καθώς και το Μέτρο των Κοινωνικών Υπηρεσιών που αφορά στη λειτουργία μονάδων και δομών φροντίδας ηλικιωμένων και φύλαξης βρεφών, νηπίων και παιδιών.

Θα εστιάσουμε στις Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις, δεδομένου ότι το περιεχόμενό τους προσιδιάζει στο αντικείμενο της Δημερίδας. Στα πλαίσια των Μέτρων αυτών, χρηματοδοτούνται οι παρακάτω ενέργειες:

1. Συμβουλευτική (παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής και υποστήριξης)
2. Δημοσιότητα / Ευαισθητοποίηση (δράσεις ενημέρωσης)
3. Δικτύωση (συνεργασία φορέων και ανταλλαγή εμπειριών)
4. Προώθηση στην Απασχόληση
 - i. Επιδότηση επιχειρήσεων για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης (ΝΘΕ)
 - ii. Επιχορήγηση νέων ελεύθερων επαγγελματιών (ΝΕΕ)
 - iii. Επιδότηση για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας (STAGE)
5. Συνοδευτικές Υποστηρικτικές Υπηρεσίες (υποστήριξη ευπαθών ομάδων πληθυσμού για θέματα που αφορούν στην κοινωνική ενσωμάτωση και στην προώθηση στην απασχόληση).
6. Κοινωνικές Υπηρεσίες, δηλαδή στελέχωση και λειτουργία Δομών, όπως: Βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης παιδιών και παιδιών με αναπηρία, Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων και τα προγράμματα Βοήθειας στο Σπίτι για τους ηλικιωμένους, καθώς και Ιατροκοινωνικά Κέντρα για τους Έλληνες τσιγγάνους
7. Κατάρτιση και Προκατάρτιση.

Χαρακτηριστικό των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων, είναι ότι αποτελούν ένα **συνεκτικό σύνολο δράσεων**, στο οποίο η κάθε επιμέρους δράση συνεργεί με τις υπόλοιπες, έτσι ώστε όλες μαζί να αποτελούν μία συγκροτημένη δέσμη ενεργειών για την αύξηση της απασχόλησης στην περιοχή παρέμβασης. Συγχρόνως, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι διαστάσεις – περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές – που χαρακτηρίζουν την περιοχή και προσδιορίζουν τις αναπτυξιακές της ανάγκες και δυνατότητες.

Οι Παρεμβάσεις αυτές σχεδιάστηκαν με ένα σκεπτικό που προσδιορίστηκε από ορισμένες **βασικές αρχές**, όπως:

- i. η τοπική διάσταση
- ii. η εταιρικότητα
- iii. η ολοκληρωμένη προσέγγιση
- iv. και η προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω.

Οι αρχές αυτές σηματοδοτούν και τον καινοτομικό χαρακτήρα των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων, καινοτομικό με την έννοια ότι για πρώτη φορά στην Ελλάδα, σε τέτοια έκταση, υλοποιούνται προγράμματα που απαιτούν την ενεργή και πολυεπίπεδη εμπλοκή και συνεργασία των τοπικών φορέων στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση.

Ειδικότερα, οι τοπικοί φορείς εμπλέκονται τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση των δράσεων των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων και σε τέτοια μεγάλη έκταση αυτό συνέβη για πρώτη φορά στη χώρα. Ένα πρόσθετο πλεονέκτημα επομένως, από την εφαρμογή των Μέτρων αυτών, πέρα από το βασικό της ανάπτυξης της τοπικής απασχόλησης, είναι το γεγονός ότι αποτελεί μία ευκαιρία για

τους τοπικούς φορείς και κυρίως για την Τοπική Αυτοδιοίκηση να αποκτήσει την τεχνογνωσία που της είναι απαραίτητη για τη συμμετοχή της στη χρηματοδότηση κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο. Είναι προφανές ότι δεν είχαν όλοι οι ΟΤΑ τις ίδιες δυνατότητες σχεδιασμού και υλοποίησης έργων και όσοι είναι περισσότερο οργανωμένοι μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα στις απαιτήσεις των συγχρηματοδοτούμενων έργων. Δεδομένου ότι διαφαίνεται η κατεξοχήν ενεργοποίηση δράσεων τύπου Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο, η αποκτηθείσα εμπειρία είναι πολύ σημαντική, ειδικά για τις περιοχές που χαρακτηρίζονται από τον αγροτικό ή και απομονωμένο τους χαρακτήρα, και στις οποίες η στόχευση στον πληθυσμό των γυναικών έχει εξαιρετικά σημαντικό χαρακτήρα.

Α. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις για την Ανάπτυξη Ορεινών/ Μειονεκτικών Περιοχών (ΕΚΤ – ΠΕΠ)

Οι Δράσεις των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων για την Ανάπτυξη ορεινών / μειονεκτικών περιοχών – ΕΚΤ αποτελούν παρεμβάσεις οι οποίες συντελούν στην αναβάθμιση του αγροτικού χώρου και είναι επίσης πολυταμειακές, δηλαδή συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ, το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο ΕΤΠΑ και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο ΕΓΤΠ-Ε.

Ο στόχος του Μέτρου επιδιώκεται μέσω:

- ➔ της ανάδειξης νέων μορφών οικονομικής δραστηριότητας (αγροτουρισμός, βιοτεχνία, οικοτεχνία κ.λ.π.),
- ➔ της αύξησης της παραγωγικότητας της γεωργίας
- ➔ της βελτίωσης του επιπέδου ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, και με την ενίσχυση του εισοδήματος και της απασχολησιμότητας.
- ➔ της προστασίας και αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος με την «εισαγωγή» ήπιων αναπτυξιακών δράσεων σε όλα τα επίπεδα καθώς και τη διαχείριση της αγροτικής ανάπτυξης στη λογική της αειφόρου ανάπτυξης
- ➔ της αξιοποίησης και ανάδειξης πολιτισμικών αγαθών που σχετίζονται με την αγροτική και πολιτιστική κληρονομιά.

Οι ωφελούμενοι από τις εν λόγω δράσεις είναι άνεργοι, εργαζόμενοι και αυτοαπασχολούμενοι των περιοχών παρέμβασης.

Ο **συνολικός προϋπολογισμός** του Μέτρου ανέρχεται σε 58 εκατ. € περίπου, ενώ τα σχέδια που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Μέτρου είναι 47 και αναμένεται να επωφεληθούν περίπου 6.000 άτομα.

Ειδικότερα στην **Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης** υλοποιούνται 3 Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ζώνες ΟΠΑΑΧ) με συνολικό προϋπολογισμό περίπου 7,5 εκατ. € από τα οποία αναμένεται να ωφεληθούν 1.030 άτομα.

Οι Ζώνες Παρέμβασης είναι οι εξής

- ΟΠΑΑΧ Νομού Ξάνθης και Δήμου Ορεινού Καβάλας (Διανομαρχιακό Σχέδιο)
- ΟΠΑΑΧ Παγγαίου Νομού Καβάλας
- ΟΠΑΑΧ Ροδόπης – Έβρου (Διανομαρχιακό Σχέδιο)

Β. Τοπικές Προτοβουλίες Απασχόλησης

Το Μέτρο αυτό έχει **σκοπό** την τοπική ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης και αύξησης της απασχόλησης, της κοινωνικής ένταξης, της προώθησης ίσων ευκαιριών για όλους και της ενσωμάτωσης ειδικών πληθυσμιακών ομάδων στην αγορά εργασίας.

Πρόκειται για ολοκληρωμένα προγράμματα σε περιοχές ή τομείς που παρουσιάζουν ιδιαίτερα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, καθώς και για ειδικές πληθυσμιακές ομάδες σε τοπική κλίμακα, που αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού.

Οι **ομάδες στόχοι** είναι: άνεργοι, υποαπασχολούμενοι σε υποβαθμισμένες περιοχές ή/ και σε τομείς που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα απασχόλησης καθώς και ειδικές πληθυσμιακές ομάδες όπως άτομα με αναπηρίες, παλιννοστούντες, πρόσφυγες, μετανάστες, ειδικές πολιτισμικές ομάδες π.χ. Τσιγγάνοι, Πομάκοι, μακροχρόνια άνεργοι, κ.λ.π., με στόχο την αύξηση και βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους.

Ο **συνολικός προϋπολογισμός** του Μέτρου για όλη τη χώρα ανέρχεται σε 160 εκατ. € περίπου, ενώ τα σχέδια που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Μέτρου είναι 123 και αναμένεται να επωφεληθούν περίπου 13.420 άτομα.

Ειδικότερα στην *Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης* υλοποιούνται 18 Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης με συνολικό προϋπολογισμό περίπου 29 εκατ. € από τα οποία ωφελούνται 2.250 άτομα, εκ των οποίων οι 1.770 θα προωθηθούν στην απασχόληση.

Γ. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης (ΕΚΤ)

Η Αστική Ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους άξονες των ΠΕΠ και το συγκεκριμένο Μέτρο είναι πολυταμειακό, χρηματοδοτείται δηλαδή από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) για δράσεις που αφορούν στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την κοινωνική ενσωμάτωση και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) για δράσεις που αφορούν στην δημιουργία υποδομών. Οι δράσεις που χρηματοδοτεί το ΕΚΤ πρέπει α) να δρουν πολλαπλασιαστικά και συμπληρωματικά με τις δράσεις του ΕΤΠΑ και β) να ανταποκρίνονται στους πυλώνες της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση. Συγκεκριμένα οι αστικές παρεμβάσεις έχουν ως κύριο στόχο την αντιμετώπιση κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων που εμφανίζονται στα αστικά κέντρα.

Ωφελούμενοι των δράσεων Ολοκληρωμένων παρεμβάσεων Αστικής Ανάπτυξης μπορεί να είναι άνεργοι, υποαπασχολούμενοι και εργαζόμενοι.

Η χωρική εμβέλεια μπορεί να ξεκινά από το επίπεδο συνοικίας και να εκτείνεται έως το επίπεδο του δήμου.

Ο *συνολικός προϋπολογισμός* του Μέτρου στο σύνολο της χώρας ανέρχεται σε 116 εκατ. € περίπου, ενώ τα σχέδια που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Μέτρου είναι 72 και αναμένεται να επωφεληθούν περίπου 13.000 άτομα.

Ειδικότερα στην *Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης* υλοποιούνται 6 Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης με συνολικό προϋπολογισμό 15,1 εκατ. € περίπου, από τα οποία ωφελούνται περί τα 2.300 άτομα.

ΕΝΟΤΗΤΑ II

1. «Περιβαλλοντική πολιτική στα πλαίσια της νέας ΚΑΠ.»

Ιωάννης Φερμαντζής, Γεωπόνος Διεύθυνσης Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Οι περιβαλλοντικοί προβληματισμοί παίζουν ζωτικό ρόλο στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) της Ε.Ε, η οποία είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη αφενός σε θέματα περιβάλλοντος για την ανάπτυξη γεωργικών πρακτικών που συμβάλλουν στη διατήρηση του περιβάλλοντος και στη διαφύλαξη της υπαίθρου και αφετέρου σε θέματα ισότητας και ίσων ευκαιριών που συμβάλλουν στην ισόρροπη ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Από την άλλη πλευρά ο ρόλος και η συμβολή της γυναίκας αγρότισσας στη αγροτική παραγωγή και κατά συνέπεια στη λειτουργία της ως **θεματοφύλακας του αγροτικού τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος** έχει αναγνωριστεί ως μείζονος σημασίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αφενός το κέντρο βάρους έχει μετατοπιστεί από τον τομεακό στον περιφερειακό χαρακτήρα της ανάπτυξης, και αφετέρου στο γεγονός ότι έχει αναγνωρισθεί η ανάγκη στήριξης των αγροτικών περιοχών με τρόπους, οι οποίοι πρέπει να αναζητηθούν στο ανθρώπινο δυναμικό της υπαίθρου.

Παρά το γεγονός ότι στις περισσότερες περιοχές της Ευρωπαϊκής υπαίθρου η βαρύτητα του πρωτογενή τομέα φθίνει όσον αφορά στη συμμετοχή του στο οικονομικό αποτέλεσμα καθώς και στα ποσοστά απασχόλησης, η γεωργία παίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των φυσικών πόρων και στη διαμόρφωση του αγροτικού τοπίου και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτού του είδους οι αλληλεξαρτήσεις υποδηλώνουν ότι η γεωργία συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη καθώς και στη δυναμική ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών.

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες ένα μεγάλο ποσοστό του γυναικείου εργατικού δυναμικού απασχολείται στη γεωργία. Μάλιστα το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα φτάνει σε ορισμένες περιοχές ακόμα και το 50%, με τον Ευρωπαϊκό Μ.Ο. να βρίσκεται στο 31%. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι ο ρόλος των γυναικών και της κοινωνίας της υπαίθρου γενικότερα είναι πολύ σημαντικός και άρρηκτα δεμένος με την προστασία του περιβάλλοντος και του αγροτικού τοπίου.

Η σημασία της γεωργικής δραστηριότητας είναι τέτοια που ξεπερνά κατά πολύ την απλή παραγωγή προϊόντων διατροφής. Σε όλο το φάσμα της παραγωγικής αλυσίδας υφίστανται διαδικασίες, οι οποίες έχουν επίδραση στο φυσικό περιβάλλον. Για παράδειγμα η υπέρμετρη χρήση λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων, οι ανορθολογικές πρακτικές άρδευσης, ή ο υψηλός βαθμός

εκμηχάνισης και η εν γένει εγκατάλειψη των παραδοσιακών γεωργικών πρακτικών, μπορούν να συμβάλλουν στην υποβάθμιση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος γενικότερα.

Από την άλλη πλευρά, η εγκατάλειψη των γεωργικών δραστηριοτήτων μπορεί επίσης να θέσει σε κίνδυνο την περιβαλλοντική κληρονομιά μας, μέσω της απώλειας των ημιφυσικών ενδιαιτημάτων και της απώλειας της βιοποικιλότητας των ειδών και του τοπίου που σχετίζεται με αυτές.

Πέρα από αυτά, η γεωργία στηρίζει και μια **πολύ-λειτουργική αγροτική κοινότητα**, στην οποία η γυναίκα κατέχει εξέχουσα θέση και που διαδραματίζει εκτός των άλλων και πρωτεύοντα ρόλο στη διατήρηση του περιβάλλοντος σε υγιή κατάσταση.

Ένας από τους θεμελιώδεις στόχους που έχει θέσει η Κοινότητα είναι να επιτύχει μια ικανοποιητική ισορροπία μεταξύ της ανταγωνιστικής γεωργικής παραγωγής και του σεβασμού της φύσης και του περιβάλλοντος. Η διαδικασία ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής παραμέτρου συνίσταται στην εισαγωγή μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης σε όλα τα πεδία κοινοτικής πολιτικής.

Η περιβαλλοντοκεντρική στρατηγική της ΚΑΠ αποσκοπεί σε μεγάλο βαθμό στην ενίσχυση της αειφορίας των αγροτικών οικοσυστημάτων. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών θεμάτων στην ΚΑΠ περιλαμβάνουν περιβαλλοντικές απαιτήσεις και κίνητρα, ενταγμένα στην πολιτική στήριξης της αγοράς και του εισοδήματος, καθώς και μέτρα που αποτελούν μέρος των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης (π.χ. αγροπεριβαλλοντικά μέτρα).

Η αναθεώρηση της Κ.Α.Π, η οποία είχε ιδιαίτερα περιβαλλοντοκεντρικό χαρακτήρα, αναγνωρίζει εκτός των άλλων και την ανάγκη παροχής ίσων ευκαιριών για άντρες και γυναίκες και τονίζει τη σημασία της συμβολής των γυναικών στον παραγωγικό τομέα. Αυτό μεταφράζεται σε μια πολιτική βούληση για ανάπτυξη ποιοτικών, πολύ-λειτουργικών, ισόρροπων και φιλικών προς το περιβάλλον μοντέλων αειφορικής αγροτικής ανάπτυξης, στα οποία ο ανθρώπινος παράγοντας και ιδιαίτερα η συμβολή των γυναικών έχουν εξέχουσα σημασία.

Η αρχή σύμφωνα με την οποία οι γεωργοί πρέπει να ανταποκρίνονται σε απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος ως προϋπόθεση για να επωφεληθούν από τη στήριξη της αγοράς ενσωματώθηκε στη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π που συντελέστηκε το 2003 και έδωσε μεγάλη έμφαση στην πολλαπλή συμμόρφωση, η οποία έγινε υποχρεωτική.

Η Πολλαπλή Συμμόρφωση είναι γενικά ένα σύνολο από υποχρεώσεις, που σηματοδοτεί μια προσπάθεια σύνδεσης των άμεσων ενισχύσεων, με τη συμμόρφωση με θέματα περιβαλλοντικά, καλής υγείας και μεταχείρισης ζώων, ασφάλειας τροφίμων, καθώς και διατήρησης της γεωργικής εκμετάλλευσης σε καλή γεωργοπεριβαλλοντική κατάσταση.

Το ΥΑΑΤ μέσω της Δ/σης Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος εφαρμόζει προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης με τη μορφή των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων.

Οι παραγωγοί που δεσμεύονται, τουλάχιστον για μία πενταετία, να υιοθετήσουν φιλικές προς το περιβάλλον γεωργικές πρακτικές, οι οποίες υπερβαίνουν τη συνήθη ορθή γεωργική πρακτική (ΚΟΓΠ), λαμβάνουν ως αντάλλαγμα μία ενίσχυση που αντισταθμίζουν το πρόσθετο κόστος και την απώλεια εισοδήματος, τα οποία απορρέουν από την τροποποίηση των γεωργικών πρακτικών.

Παραδείγματα δεσμεύσεων που καλύπτονται από εθνικά / περιφερειακά / τοπικά καθεστώτα αγροπεριβαλλοντικών μέτρων στη χώρα μας είναι τα ακόλουθα: 1) Βιολογική γεωργία, 2) Βιολογική κτηνοτροφία, 3) Μακροχρόνια παύση εκμετάλλευσης γεωργικών γαιών, 4) Εκτατικοποίηση κτηνοτροφίας κ.ά.

Η συμβολή στη δημιουργία ενός πλαισίου για την **ενδυνάμωση της θέσης της αγρότισσας ως προστάτη της φυσικής μας κληρονομιάς** έγκειται στο γεγονός ότι προβλέπεται προτεραιότητα στις γυναίκες δικαιούχους μεταξύ των υποψηφίων για ένταξη στα αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα. Έτσι λοιπόν δίνεται η ευκαιρία στην αγρότισσα:

- ✓ να συμβάλλει αποφασιστικά στη διατήρηση και διαφύλαξη του περιβάλλοντος και της κληρονομιάς της υπαίθρου,
- ✓ να έχει ενεργή συμμετοχή στο σχεδιασμό της τοπικής ανάπτυξης, και να αποτελέσει μοχλό της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου,
- ✓ να συμβάλλει στη διαφύλαξη της κοινωνικής δομής της υπαίθρου μειώνοντας το φαινόμενο της αγροτικής εξόδου (συγκράτηση πληθυσμού στην ύπαιθρο) και

- ✓ να συμβάλλει στην ενίσχυση του εισοδήματος της αγροτικής οικογένειας.

Με τον τρόπο αυτό οι αγρότισσες συμμετέχουν ενεργά στις νέες ευκαιρίες που δίνονται μέσα από τα υλοποιούμενα αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα για μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη, γιατί μέσα από αυτές τις ευκαιρίες θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις και στην ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος.

Κλείνοντας πρέπει να αναφέρω ότι οι ελληνίδες αγρότισσες, οι οποίες έχουν ανταποκριθεί μέχρι σήμερα σε όλες τις δυσκολίες της αγροτικής κοινωνίας, αλλά και του σύγχρονου τρόπου γεωργικής παραγωγής θα καταφέρουν να σταθούν αρωγοί στην προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος και της φυσικής μας κληρονομιάς και θα βρουν σίγουρα ενδιαφέροντα μέσα από τη νέα πρόκληση που ανοίγεται μπροστά τους: να ανταποκριθούν στον πολύ-λειτουργικό ρόλο που καλούνται να παίξουν να σταθούν θεματοφύλακες για τη διαφύλαξη της οικολογικής ισορροπίας της υπαίθρου.

2. «Το δικαίωμα πρόσβασης της γυναίκας της υπαίθρου στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.» **Ευριδίκη Μπέσιλα – Βήκα, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου**

Τα Δικαιώματα Παρέμβασης της Αγρότισσας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση

1. Γενικά

Η παρουσία των γυναικών στην ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση υπήρξε πολύ περιορισμένη, αφού κινούνταν περίπου στο 1% τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση. Στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές του Οκτωβρίου 2002 οι γυναίκες που διεκδίκησαν θέση δημάρχου ή προέδρου κοινότητας έφθασαν στο 4,3 % περίπου των υποψηφίων. Εξ' αυτών πέτυχε το 2,03%. Το ποσοστό αποτυχίας των γυναικών ήταν το διπλάσιο από αυτό των ανδρών. Επομένως, η χαμηλή αντιπροσώπευση των γυναικών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν οφείλεται μόνο στην απροθυμία των γυναικών να εκτεθούν στην εκλογική αναμέτρηση αλλά και στην αποδοκιμασία που υφίστανται από το εκλογικό σώμα.

Το αξίωμα του δημάρχου ή προέδρου κοινότητας έχει στην Ελλάδα ισχυρό συμβολισμό και ισχυρή πολιτική επιρροή και εξουσία στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης. Γι' αυτό συναντούμε σ' αυτό πολύ χαμηλή γυναικεία εκπροσώπηση. Υψηλότερα ποσοστά συναντούμε σε θέσεις πολιτικής αντιπροσώπευσης, όπως π.χ. δημοτικά ή κοινοτικά και νομαρχιακά συμβούλια. Έτσι, παρατηρούμε πως όσο αυξάνεται η εξουσία και ιδίως οι διοικητικές ευθύνες που συνδέονται με μια πολιτική θέση, τόσο μειώνεται η πρόσβαση των γυναικών πολιτικών σ' αυτήν. Ίσως γι' αυτό γυναίκες-δήμαρχοι συναντώνται σε μας σχεδόν αποκλειστικά σε μικρούς ΟΤΑ, ενώ αντίθετα σε μεγάλους Δήμους, όπου το δημαρχιακό αξίωμα έχει πολύ μεγαλύτερη πολιτική ισχύ καθώς και τη διαχείριση σημαντικών οικονομικών και ανθρώπινων πόρων δεν εκλέγονται γυναίκες.

2. Ποσόστωση υποψηφίων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση

Στον προηγούμενο Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα είχε κατοχυρωθεί για πρώτη φορά ως θεσμός στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές η ποσόστωση των δύο φύλων. Το μέτρο αυτό απέβλεπε στην ενθάρρυνση συμμετοχής των γυναικών γενικά στις τοπικές αρχές. Δυστυχώς το μέτρο αυτό δεν προχώρησε, κατά τα αναμενόμενα, στην πράξη και πολλοί μικροί αγροτικοί κυρίως Δήμοι αλλά και Κοινότητες δεν μπορούσαν να καταρτίσουν τους συνδυασμούς τους.

Έτσι, ο νέος Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων προχώρησε σε έναν διαφορετικό υπολογισμό της ποσόστωσης των δύο φύλων, προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσκολίες που είχαν παρουσιαστεί και οι οποίες αφορούσαν αφενός την κατάρτιση των συνδυασμών, με συνέπεια τη μη ανακήρυξη συνδυασμών σε πολλές περιπτώσεις, και αφετέρου την ουσιαστική αδυναμία λειτουργίας μεγάλου αριθμού τοπικών συμβουλίων. Με την προτεινόμενη ρύθμιση διατηρείται η ποσόστωση του 1/3, υπολογιζόμενου όμως του ποσοστού αυτού ξεχωριστά για κάθε ένα συμβούλιο, ξεχωριστά δηλαδή για το δημοτικό συμβούλιο, το κοινοτικό συμβούλιο, τα συμβούλια των δημοτικών διαμερισμάτων και τα τοπικά συμβούλια. Ο συνολικός αυτός αριθμός του 1/3, όπως έχει υπολογισθεί ξεχωριστά για κάθε μία από τις παραπάνω κατηγορίες προσώπων, κατανέμεται στη συνέχεια σε ολόκληρο το ψηφοδέλτιο, χωρίς να επιμερίζεται υποχρεωτικά με οποιοδήποτε τρόπο σε κάθε μια από τις κατηγορίες αυτές.

3. Τοπική Δημοκρατία

Σύμφωνα με το νέο Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές προωθούν τη λαϊκή συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις, την ευαισθητοποίηση και οργάνωση των δημοτών και κατοίκων για την έρευνα, τον εντοπισμό, την καταγραφή και την επίλυση των τοπικών προβλημάτων και αναγκών των κατοίκων. Εξασφαλίζουν το δικαίωμα πρόσβασης όλων όσων διαμένουν στην περιφέρειά τους στην πληροφόρηση, μεριμνούν για τη διαφάνεια της δράσης τους και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.

Διαβουλεύονται με τους κατοίκους των περιοχών τους τόσο κατά την προεργασία εκπόνησης των προγραμμάτων δράσης και των κανονιστικών πράξεων, όσο και κατά τη λήψη αποφάσεων γενικού ενδιαφέροντος.

Καθιερώνεται η χάρτα δικαιωμάτων του δημότη, η κατάρτιση οδηγού του δημότη και η αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας, του θεσμού της κοινωνικής εργασίας και του εθελοντισμού, καθώς και ενός συστήματος συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση των αποφάσεων που λαμβάνουν τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια. Οι δημότες και οι κάτοικοι ενός τοπικού οργανισμού μπορούν να καταθέτουν ατομικά ή συλλογικά αναφορές και ερωτήσεις για την ενημέρωσή τους επί αποφάσεων που τους ενδιαφέρουν. Επίσης αυτοί μπορούν να καταθέτουν προτάσεις για την επίλυση διαφόρων ζητημάτων αρμοδιότητας του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, οι οποίες συζητούνται υποχρεωτικά, εφόσον έχουν κατατεθεί από 25 τουλάχιστον άτομα. Το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο μπορεί να καθορίζει τον τρόπο και τις διαδικασίες, με τις οποίες θα εξασφαλίζεται στους δημότες πλήρης πληροφόρηση για κάθε είδους προβλήματα της περιφέρειάς τους καθώς και για τις δραστηριότητές του αναφορικά με την αντιμετώπιση και τη λύση των προβλημάτων αυτών.

Ο νέος Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων αποβλέπει στην ενίσχυση της τοπικής δημοκρατίας ιδίως μέσω της καθιέρωσης του θεσμού του τοπικού δημοψηφίσματος. Σύμφωνα με αυτόν, οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές, προκειμένου να λάβουν απόφαση για σοβαρά θέματα που ανήκουν στις αρμοδιότητές τους, μπορούν να προσφύγουν στη διεξαγωγή ενός τοπικού δημοψηφίσματος. Αντικείμενο τοπικού δημοψηφίσματος μπορεί ν' αποτελέσει μόνο θέμα που εμπίπτει στις αρμοδιότητες του Δήμου ή της Κοινότητας. Έτσι, θέματα εθνικής πολιτικής ή θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων των περιφερειών ή νομαρχιών δεν μπορούν να είναι αντικείμενα ενός τοπικού δημοψηφίσματος καθώς και θέματα που αφορούν τον προϋπολογισμό του Δήμου ή της Κοινότητας ή την επιβολή τελών.

Η απόφαση για τη διεξαγωγή ενός τοπικού δημοψηφίσματος λαμβάνεται με πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των μελών του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με την οποία διαπιστώνεται και η ανάγκη διεξαγωγής του και προσδιορίζεται το ερώτημα που πρόκειται να τεθεί σε ψηφοφορία, η ημερομηνία διεξαγωγής του και το ύψος της δαπάνης που θα προκληθεί. Με την ίδια απόφαση ορίζεται και η ειδική επιτροπή για την οργάνωση της διεξαγωγής του.

Το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο υποχρεούται να προβεί σε προκήρυξη του δημοψηφίσματος, αν η σχετική αίτηση υπογράφεται από το 1/3 των δημοτών και αν αυτή αφορά ένωση Δήμων και Κοινοτήτων, την προσάρτηση τοπικού διαμερίσματος σε άλλο Δήμο και τη μεταφορά της έδρας του Δήμου ή της Κοινότητας. Στην αίτηση αναγράφεται το υπό ψηφοφορία θέμα και τίθενται οι υπογραφές των δημοτών.

Τα θέματα που τίθενται σε δημοψήφισμα, σύμφωνα με τις νέες διατάξεις του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, θα πρέπει να διατυπώνονται με ερώτημα, το οποίο πρέπει να είναι κατά το δυνατόν σύντομο και σαφές και το εκλογικό σώμα να εκφράζεται με ένα «ΝΑΙ» ή ένα «ΟΧΙ».

Δημοψήφισμα δεν επιτρέπεται να διεξαχθεί το τελευταίο έτος της δημοτικής περιόδου καθώς και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των βουλευτικών εκλογών για την ανάδειξη των εκπροσώπων για το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο. Επίσης δεν επιτρέπεται η διεξαγωγή δημοψηφίσματος για το ίδιο θέμα πριν από την παρέλευση ενός έτους. Δικαίωμα συμμετοχής σ' αυτό έχουν όλοι όσοι έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις δημοτικές ή κοινοτικές εκλογές, το δε δημοψήφισμα θεωρείται έγκυρο, εφόσον συμμετείχαν σ' αυτό το 50% των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους.

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος είναι δεσμευτικό για το οικείο δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο, στο πλαίσιο της απόφασης που θα λάβει για το θέμα για το οποίο διεξήχθη.

Περαιτέρω, καθιερώθηκε η υποχρέωση της δημοτικής και κοινοτικής αρχής να προβαίνει σε ετήσιο απολογισμό πεπραγμένων. Ο απολογισμός αφορά την οικονομική κατάσταση, τη διοίκηση του Δήμου και την εφαρμογή του προγράμματος δημοτικής δράσης και γίνεται κάθε χρόνο σε ειδική δημόσια συνεδρίαση μέχρι τέλος Ιουνίου. Η πρόσκληση προς τους κατοίκους και τους φορείς της πόλης γίνεται με κάθε πρόσφορο μέσο και ανακοινώνεται τουλάχιστον δεκαπέντε μέρες ωρίτερα. Στην ειδική αυτή συνεδρίαση μπορούν να λάβουν μέρος και να τοποθετηθούν όλα τα μέλη του δημοτικού συμβουλίου καθώς και τα μέλη των συμβουλίων των δημοτικών και τοπικών διαμερισμάτων.

Κάθε φορέας, δημότης, κάτοικος ή φορολογούμενος από το Δήμο έχει δικαίωμα λόγου στην ειδική αυτή συνεδρίαση και διατύπωσης παρατηρήσεων σχετικών με τον απολογισμό.

Όλες οι δράσεις που ο νέος Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων έχει εισαγάγει για την ενίσχυση της Τοπικής Δημοκρατίας, διευκολύνουν την ενεργοποίηση του πολίτη και τη συμμετοχή του στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων της καθημερινής λειτουργίας του Δήμου ή της Κοινότητας και δίνεται σ' αυτόν η δυνατότητα να εκφράζει ιδέες και προτάσεις. Έτσι, αποδυναμώνονται παγιωμένες νοοτροπίες και πρακτικές και σηματοδοτείται ουσιαστικά και συμβολικά η αναβάθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η λειτουργία της οποίας πρέπει να διέπεται, στο σύνολό της, από συγκεκριμένες αρχές

τόσο ως προς την κατανομή των δημοσίων υποθέσεων, όπως οι αρχές της εγγύτητας και της δημοκρατικής συμμετοχής.

3. «Κοινωνικές παροχές σε σχέση με την οικογένεια.»

Χάρης Συμεωνίδου, Οικονομολόγος – Δημογράφος, Δ/ντρια Ερευνών ΕΚΚΕ

1. Εισαγωγή

Η εποχή από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960, υπήρξε η χρυσή εποχή του Κράτους Πρόνοιας στην Ευρώπη. Σταδιακά, ωστόσο, οι μεγάλες δημογραφικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων σε όλα τα Κράτη Μέλη της Ε.Ε., έχουν οδηγήσει σε σημαντικές αλλαγές των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.

Η σημερινή κρίση του Κράτους Πρόνοιας συνδέεται άμεσα με τις συντελούμενες δημογραφικές μεταβολές και ειδικότερα με τη μείωση της γονιμότητας στην Ευρώπη που οδηγεί σε πληθυσμιακή γήρανση και σε αποδυνάμωση του νεανικού και του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Οι κοινωνικές δαπάνες για την τρίτη και την τέταρτη ηλικία αυξάνονται και η βιωσιμότητα των συστημάτων συνταξιοδότησης απειλείται. Ιδιαίτερα στις χώρες της Ν. Ευρώπης, το μοντέλο της πρόνοιας, ενώ βασίζεται στην αλληλεγγύη των γενεών, στον παραδοσιακό ρόλο των δυο φύλων και στη σταθερότητα της οικογένειας, βρίσκεται σε αντίθεση με τις κοινωνικο-δημογραφικές μεταβολές που συντελούνται με γρήγορο ρυθμό (μείωση γονιμότητας, μείωση γάμων, αύξηση διαζυγίων, αύξηση μονογονεϊκών νοικοκυριών).

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται κατ' αρχήν ορισμένα δημογραφικά στοιχεία για τις χώρες της ΕΕ₁₅ καθώς και στοιχεία που αφορούν την απασχόληση. Στη συνέχεια αναφέρονται τα μέτρα οικογενειακής – δημογραφικής πολιτικής στα κράτη μέλη (άδειες από την εργασία, οικογενειακά επιδόματα, φορολογικές ελαφρύνσεις φροντίδα και φύλαξη παιδιών). Παράλληλα δίνεται έμφαση στο παράδειγμα της Γαλλίας όπου έχει εφαρμοστεί μια επιτυχής οικογενειακή – δημογραφική πολιτική.

2. Κοινωνικές Δαπάνες

Όσον αφορά τις κοινωνικές δαπάνες, το ποσοστό του Α.Ε.Π. που διατίθεται για την κοινωνική προστασία στις χώρες της Ν. Ευρώπης, είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με τις περισσότερες από τις λοιπές χώρες της ΕΕ₁₅.

Ωστόσο αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία και που δείχνει την αδυναμία του Κράτους Πρόνοιας των χωρών της Νότιας Ευρώπης είναι ότι ο κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές παροχές υποχωρεί ελάχιστα σε σύγκριση με τις λοιπές χώρες της ΕΕ₁₅, όπου ο κίνδυνος φτώχειας υποχωρεί σημαντικά.

Ειδικότερα για την οικογένεια στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, το ποσοστό του κοινωνικού προϋπολογισμού που διατίθεται για την οικογένεια και τα παιδιά το 2001, είναι σχετικά χαμηλό (της τάξεως 3% - 7%) με μέσο όρο 8% για τις χώρες της ΕΕ₁₅ (European Commission, 2004).

3. Γονιμότητα και Δημογραφική Εξέλιξη

Η μείωση της γονιμότητας στην Ευρώπη που άρχισε στα μέσα της δεκαετίας του 1960 –και ακολούθησε τη γνωστή μεταπολεμική έκρηξη των γεννήσεων (baby-boom) – έχει το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ότι έχει οδηγήσει στη μη αναπλήρωση των γενεών, εφόσον το επίπεδο γονιμότητας (1,5 κατά μέσο όρο το 2004 στις χώρες της Ε.Ε.) απέχει κατά πολύ του 2,1 παιδιά ανά γυναίκα, που θεωρείται απαραίτητο για τον σκοπό αυτό (Symeonidou, 2002; Συμεωνίδου, 2006). Πρόκειται για τη «δεύτερη δημογραφική μετάβαση», στη δημογραφική ιστορία της Ευρώπης. Τα χαμηλότερα ποσοστά γονιμότητας παρουσιάζονται στις χώρες της Ν. Ευρώπης και συγκεκριμένα στην Ιταλία, Ισπανία και Ελλάδα, όπου υπάρχει και το πλέον ελλειμματικό Κράτος Πρόνοιας και η μεγαλύτερη δυσκολία συνδυασμού οικογενειακής και εργασιακής ζωής, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά συναντώνται σε χώρες όπου υπάρχει μια ξεκάθαρη πολιτική για την προστασία της οικογένειας, όπως π.χ. στη Γαλλία. Σε όλα τα Κράτη Μέλη παρατηρείται μείωση του μεγέθους των νοικοκυριών, που συνεπάγεται αυξανόμενη ζήτηση κοινωνικών υπηρεσιών, εφόσον είναι ακόμη δυσκολότερο να υπάρξει φροντίδα και υποστήριξη εντός της οικογένειας. (Conseil de l'Europe, 2006).

4. Απασχόληση

Όσον αφορά την απασχόληση (για τα στοιχεία που αφορούν την απασχόληση βλ. Συμεωνίδου και Μαγδαληνός, 2006), παρά την αύξηση που παρουσιάζει το 2000 σημειώνεται ότι η αύξηση αυτή οφείλεται κατά το πλείστον στην αύξηση της μερικής απασχόλησης, που αφορά κυρίως τις γυναίκες εργαζόμενες. Η μερική απασχόληση είναι πολύ υψηλή ανάμεσα στα περισσότερα Κράτη Μέλη, ενώ στην Ελλάδα, παρατηρούνται πολύ χαμηλότερα ποσοστά. Εξάλλου, η αύξηση της απασχόλησης γενικά κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οφείλεται στην αύξηση της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των γυναικών σε αναπαραγωγική ηλικία. Ωστόσο, στις χώρες της Ν. Ευρώπης, η συμμετοχή των παντρεμένων γυναικών είναι κατά πολύ χαμηλότερη από τη συμμετοχή των ανύπαντρων και το ίδιο συμβαίνει με τις γυναίκες που έχουν μικρά παιδιά, όπου φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο η απουσία επαρκούς υποδομής για τη φύλαξη των παιδιών εκτός της ευρύτερης οικογένειας.

Από το 1992 παρατηρείται αύξηση της συμμετοχής και των δυο συντρόφων στο εργατικό δυναμικό που δεν εμποδίζεται από την παρουσία παιδιών (σε σχολική ηλικία): το 2000 σε 6 από 12 Κράτη Μέλη παρατηρούνται τα ίδια ποσοστά ζευγαριών, όπου και οι δυο εργάζονται ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη παιδιών. Το 2002, τα νοικοκυριά όπου και ο άνδρας και η γυναίκα εργάζονται είναι διπλάσια σε σύγκριση με τα νοικοκυριά όπου μόνο ο ένας εργάζεται. Η τάση δε αυτή, είναι σαφώς εντονότερη ανάμεσα στα βόρεια Κράτη Μέλη σε σύγκριση με τα νότια. Κρίσιμο σημείο για τη συμμετοχή των μητέρων στο εργατικό δυναμικό φαίνεται να αποτελεί σε όλες τις χώρες με εξαίρεση τις σκανδιναβικές, η απόκτηση του δεύτερου παιδιού και σε μερικές χώρες, όπως η Γαλλία και το Βέλγιο, η απόκτηση του τρίτου παιδιού. Η ηλικία του μικρότερου παιδιού φαίνεται ότι επιδρά επίσης, εφόσον οι μητέρες με παιδιά 7-14 ετών παρουσιάζουν αυξημένα ποσοστά οικονομικής δραστηριότητας, έναντι των μητέρων με μικρότερα παιδιά. Τέλος, μια νέα τάση – ανάμεσα στις γυναίκες και στους άνδρες – είναι η εργασία το Σάββατοκύριακο, τάση που παρατηρείται κυρίως ανάμεσα στις γυναίκες με πλήρη απασχόληση και στις γυναίκες με μεγαλύτερα παιδιά.

Στα μονογονεϊκά νοικοκυριά – αποτελούμενα κυρίως από γυναίκες που ζουν μόνες – σε αντίθεση με τα άλλα νοικοκυριά, παρατηρείται συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των παιδιών και της εργασίας, εφόσον τα ποσοστά απασχόλησης μειώνονται όσο αυξάνεται ο αριθμός των παιδιών, με εντονότερη παρατηρούμενη συσχέτιση στη Γερμανία και στη Μ. Βρετανία. Επιπλέον, τα ποσοστά απασχόλησης στις μόνες μητέρες με παιδιά κάτω των 15 ετών είναι υψηλότερα έναντι των γυναικών που ζουν μόνες χωρίς παιδί. Τέλος, ενώ σε πολλές χώρες –όπως στη Γαλλία – παρατηρείται διακοπή της απασχόλησης κατά τα πρώτα χρόνια της απόκτησης του παιδιού και στη συνέχεια επανάκαμψη στο εργατικό δυναμικό – δεδομένων των πολιτικών που εξασφαλίζουν στη συνέχεια τη θέση στην εργασία (π.χ. γονικές άδειες) – στην Ελλάδα, οι γυναίκες είτε εργάζονται συνέχεια είτε όταν διακόψουν δεν είναι δυνατό να επανενταχθούν στο εργατικό δυναμικό, λόγω της ανελαστικότητας της αγοράς εργασίας. Τέλος, όσον αφορά την ανεργία, οι τάσεις αύξησης (1991 – 94) στις περισσότερες χώρες ακολουθούνται από ελαφρά μείωση (μέχρι το 2000). Η Ελλάδα, ωστόσο, αποτελεί τη μοναδική χώρα, όπου ενώ η ανεργία ήταν σχετικά χαμηλή κατά την περίοδο 1991 – 98, κατά τα επόμενα έτη αυξάνεται, το έτος 2000 βρίσκεται στο επίπεδο του 11,1%, και το 2005 στο 9,9% που αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό μετά την Ισπανία, ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ₁₅. Η ανεργία των γυναικών στην Ελλάδα – όπως και στην Ιταλία και στην Ισπανία – είναι υπερδιπλάσια από την ανεργία των ανδρών (www.statistics.gr; Eurostat, 2006). Τα νοικοκυριά με ένα τουλάχιστον παιδί, είναι λιγότερο πιθανό να μην έχουν κανέναν επί πληρωμή εργαζόμενο από ότι τα νοικοκυριά χωρίς παιδιά, ενώ οι γονείς που ζουν μόνοι συνήθως παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σε σύγκριση με τους γονείς που ζουν με άλλους (Συμεωνίδου και Μαγδαληνός, 2006).

5. Μέτρα Οικογενειακής –Δημογραφικής Πολιτικής

Τα μέτρα οικογενειακής – δημογραφικής πολιτικής, όπως ταξινομούνται και παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη, αποτελούν τέσσερις χωριστές κατηγορίες:

- προστασία μητρότητας και λοιπές άδειες από την εργασία για οικογενειακούς λόγους,
- οικογενειακά επιδόματα,
- φορολογικές διευκολύνσεις,
- φύλαξη και φροντίδα παιδιών.

Άδειες από την Εργασία

Όσον αφορά καταρχήν τις άδειες από την εργασία για οικογενειακούς λόγους, εκτός από την άδεια μητρότητας, που παρέχεται πριν και μετά τον τοκετό, άδειες για τη φροντίδα του παιδιού είναι η άδεια πατρότητας, η γονική άδεια και η οικογενειακή άδεια.

Η άδεια μητρότητας αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της κρατικής υποστήριξης προς τις οικογένειες. Σήμερα, όλα τα Κράτη Μέλη παρέχουν άδεια μητρότητας τουλάχιστον 14 εβδομάδων. Τη μικρότερη σε διάρκεια άδεια έχουν οι μητέρες στη Γερμανία και στην Ιρλανδία (14 εβδομάδες) και τη μεγαλύτερη στην Ιταλία (έως πέντε μήνες). Η άδεια μητρότητας χωρίζεται σε δυο τμήματα, εκ των οποίων το ένα λαμβάνεται υποχρεωτικά πριν τον τοκετό και δεν μεταβιβάζεται στον πατέρα. Στις περισσότερες χώρες, η άδεια μητρότητας καλύπτεται με το 100% του μισθού, αν και υπάρχουν ορισμένες μικρές διαφοροποιήσεις μείωσης του ποσοστού του παρεχόμενου μισθού μετά από ένα διάστημα, σε χώρες όπως το Βέλγιο και το Ην. Βασίλειο, ή εισοδηματικοί περιορισμοί σε άλλες χώρες. Η άδεια πατρότητας (που θεσπίστηκε από την Κοινότητα μόλις το 2000), έχει στόχο να δώσει στους πατέρες την ευκαιρία να παρίστανται στη γέννηση του παιδιού τους και διαρκεί στις επιμέρους χώρες από 2 ημέρες (π.χ. Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Ολλανδία) μέχρι 18 ημέρες (Φινλανδία), αμείβεται δε με το 100% του μισθού.

Οι γονικές άδειες λαμβάνονται και από τους δυο γονείς μετά τη λήψη της άδειας μητρότητας και αποτελούν ένα μέτρο που πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '70 στην Αυστρία και την Ιταλία, αλλά στη συνέχεια διαδόθηκε κατά πολύ από το τέλος της δεκαετίας του '70. Η ελάχιστη διάρκεια είναι 3 μήνες, λαμβάνονται μέχρι το παιδί να φτάσει την ηλικία των 8 ετών και αποτελούν

κατά χώρα, άλλοτε ατομικό και άλλοτε μεταβιβάσιμο δικαίωμα, είναι δε συνήθως αμειβόμενες (σε 8 χώρες από τις χώρες της ΕΕ₁₅) τουλάχιστον με ένα τμήμα του μισθού.

Η μέγιστη διάρκεια της αμειβόμενης γονικής άδειας συναντάται στη Γαλλία, Γερμανία και Ισπανία (επί τρία χρόνια), ενώ η μικρότερη στο Βέλγιο (3 μήνες). Σε όσες χώρες, η γονική άδεια είναι μακροχρόνια, οι πληρωμές της είναι χαμηλές, με εξαίρεση τη Σουηδία (480 ημέρες άδεια μετ' αποδοχών και άλλους 15 μήνες μη αμειβόμενη άδεια μετά τη γέννηση του παιδιού, δηλαδή συνολικά 1020 ημέρες άδεια). Ωστόσο, στη γονική άδεια τίθενται συχνά διάφοροι περιορισμοί, όπως π.χ. στην Ελλάδα (διάρκεια απασχόλησης τουλάχιστον 12 μηνών πριν τη λήψη της γονικής άδειας) και η λήψη της είναι περιορισμένη (9% των εργαζόμενων τη λαμβάνουν). Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι γονικές άδειες έχουν ιδιαίτερη σημασία αλλά μόνο αν είναι αμειβόμενες, για να γίνει δε ευρύτερη χρήση τους θα πρέπει οι γονείς να πεισθούν και αυτό να φανεί από τη στάση των εργοδοτών, ότι το μέτρο αυτό δεν αντιβαίνει στην επαγγελματική τους εξέλιξη.

Άλλες μορφές άδειας για οικογενειακούς λόγους, αφορούν τη φροντίδα των άρρωστων παιδιών, κυμαίνονται από 2-4 μέχρι και 120 ημέρες και είναι αμειβόμενες με μόνη εξαίρεση την Ελλάδα. Επιπλέον, σε ορισμένες χώρες (Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία, Ολλανδία) μετά τη γονική άδεια παρέχεται επιπρόσθετη μη αμειβόμενη άδεια ή άδεια που συνοδεύεται με κάποιο επίδομα. Ωστόσο, σημαντική έλλειψη αποτελεί η μη ύπαρξη άδειας για γονείς ανήλικων παιδιών που πάσχουν από σοβαρή ασθένεια (και δεν είναι βρέφη). Ο εργοδότης εξασφαλίζει ο ίδιος την αντικατάσταση των εργαζομένων γονέων όταν βρίσκονται σε άδεια για οικογενειακούς λόγους, με μόνη εξαίρεση την Ισπανία όπου το ζήτημα αυτό ρυθμίζεται από το κράτος.

Οικογενειακά Επιδόματα

Τα οικογενειακά επιδόματα, αποτελούν βασικό τμήμα της οικογενειακής πολιτικής μέχρι το παιδί να φτάσει 16, 17, 18 ή 19 ετών (και αν σπουδάξει μέχρι 27 ετών). Είναι αφορολόγητα σε όλα τα Κράτη Μέλη, εκτός από την Ελλάδα, την Ισπανία και τη Φινλανδία. Όσον αφορά την κάλυψη του πληθυσμού που δικαιούται οικογενειακά επιδόματα στην Αυστρία, Δανία, Φινλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία, προβλέπεται καθολική παροχή υπό τη μορφή ενός ορισμένου επιδόματος για κάθε ανήλικο παιδί της οικογένειας. Το ποσό του επιδόματος ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των ανήλικων παιδιών στην οικογένεια και ανάλογα με το αν πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια ή οικογένεια και με τους δυο γονείς. Η Γαλλία και η Πορτογαλία είναι οι μόνες χώρες που δεν παρέχουν επίδομα για το πρώτο παιδί.

Επισημαίνεται ότι στην Ισπανία, στην Ελλάδα και στην Ιταλία δεν υπάρχει σύστημα καθολικού οικογενειακού επιδόματος. Στην Ιταλία, λόγω αυστηρών εισοδηματικών περιορισμών έχει μειωθεί το ενδιαφέρον για τα οικογενειακά επιδόματα. Για τις οικογένειες με ένα παιδί, οι πιο γενναιόδωρες χώρες είναι η Δανία, η Γερμανία και το Λουξεμβούργο. Στη Γαλλία, για τα επιδόματα από το δεύτερο παιδί και μετά, το σύστημα είναι ένα από τα πιο γενναιόδωρα στην Ευρώπη. Αντίθετα, το Πορτογαλικό σχήμα είναι ένα από τα λιγότερα γενναιόδωρα στην Ευρώπη, ανεξάρτητα από τον αριθμό των παιδιών. Αντίθετα, στην Ελλάδα, τα οικογενειακά επιδόματα είναι εξαιρετικά χαμηλά, τα χαμηλότερα από όλες τις χώρες της Ε.Ε., ανεξάρτητα από τον αριθμό των παιδιών της οικογένειας. Μόνο το επίδομα για το τρίτο παιδί είναι κάπως υπολογίσιμο. Στο Λουξεμβούργο, το σύστημα είναι το πιο γενναιόδωρο, αλλά μόνο για το δεύτερο παιδί και ακολουθούν η Δανία, η Γερμανία, το Βέλγιο, η Αυστρία και η Φινλανδία. Τέλος, άλλες παροχές για την οικογένεια αφορούν τα επιδόματα στα μονογονεϊκά νοικοκυριά, τα επιδόματα για παιδιά με ειδικές ανάγκες, τα επιδόματα κατοικίας κ.λπ.

Φορολογικές Διευκολύνσεις

Στα περισσότερα Κράτη Μέλη της Ε.Ε., υπάρχουν συστήματα φοροαπαλλαγών για την υποστήριξη των οικογενειών με παιδιά. Ωστόσο, το είδος και το επίπεδο της υποστήριξης διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα. Τα συστήματα φορολογίας εισοδήματος μπορούν να ασκήσουν διευθετήσεις μέσω πιστώσεων φόρου για το παιδί, μειώσεις φόρου, φορολογικές ελαφρύνσεις για το παιδί ή να διευθετήσουν την αναλογία φόρου σύμφωνα με την παρουσία παιδιών στο νοικοκυριό. Από την ανάλυση προκύπτει πως οι πλέον γενναιόδωρες χώρες είναι το Λουξεμβούργο, η Ιρλανδία, η Αυστρία, η Γερμανία, η Πορτογαλία και το Βέλγιο, ενώ το Η. Βασίλειο, η Αυστρία, η Ελλάδα, η Φινλανδία και η Σουηδία αποτελούν τις λιγότερο γενναιόδωρες χώρες.

Φροντίδα και Φύλαξη Παιδιών

Σήμερα, στην ΕΕ₁₅, η ανάπτυξη των συστημάτων παροχής υπηρεσιών για τη φροντίδα του παιδιού αποτελεί μια πολιτική προτεραιότητα, υπάρχουν δε διαφορετικά συστήματα παροχής στα διάφορα Κράτη Μέλη. Στις περισσότερες χώρες, μπορεί να γίνει ένας πρώτος διαχωρισμός ανάμεσα στην άτυπη και στην τυπική φροντίδα του παιδιού. Η άτυπη φροντίδα παρέχεται συνήθως από το οικογενειακό περιβάλλον, ενώ η τυπική φροντίδα παρέχεται από εξειδικευμένους, αμειβόμενους φροντιστές σε θεσμοθετημένα πλαίσια. Σχετικά με τις παροχές για παιδιά μικρότερα των 3 ετών, οι οποίες είναι πολύ σημαντικές κυρίως για τις εργαζόμενες μητέρες, το ποσοστό κάλυψής τους στα περισσότερα Κράτη

Μέλη είναι χαμηλότερο από το 5%. Το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής παιδιών ηλικίας κάτω των τριών ετών σε υπηρεσίες φροντίδας, παρατηρείται στη Δανία, (περίπου 60%).

Τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής φοίτησης σε σχολείο, παρουσιάζουν πολύ υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής σε υπηρεσίες φροντίδας, καθώς οι περισσότερες από αυτές τις υπηρεσίες συνίστανται σε προσχολικά προγράμματα. Το Βέλγιο, η Δανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ολλανδία έχουν το υψηλότερο ποσοστό κάλυψης, το οποίο προσεγγίζει την πλήρη κάλυψη. Στην Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία και στο Ην. Βασίλειο, οι παροχές είναι σχετικά χαμηλές. Ωστόσο, σε πολλές χώρες, οι άτυποι διακανονισμοί ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας ή και τους φίλους, είναι εξαιρετικά σημαντικοί. Στην Ολλανδία, για παράδειγμα, τα αποτελέσματα έρευνας έδειξαν πως το 90% των εργαζομένων ζευγαριών χρησιμοποιούν άτυπη (με πληρωμή ή όχι) φροντίδα για το παιδί, ενώ τα δυο τρίτα αυτού του ποσοστού συνδυάζουν την άτυπη με την τυπική φροντίδα παιδιού.

Ανάμεσα στους «άλλους» τρόπους φύλαξης παιδιών υπάρχουν ομάδες αυτοβοήθειας, οργανωμένες από γονείς (Αυστρία), επιδοτούμενη φροντίδα (Δανία, Φινλανδία), κέντρα παιχνιδιού, υποστηρικτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατασκηνώσεις (Ισπανία), κέντρα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών (Ελλάδα), κέντρα άλλων δραστηριοτήτων (Ιταλία), ανεξάρτητη απασχόληση με αμοιβή και κέντρα εξωσχολικής δραστηριότητας (Πορτογαλία), προσχολικά κέντρα και κέντρα ημερήσιας φύλαξης (Σουηδία). Επίσης, οι επιχειρήσεις συχνά έχουν παιδικούς σταθμούς που αναλαμβάνουν τα παιδιά των εργαζομένων.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος στον τομέα της φύλαξης των παιδιών, η οποία, όμως, έχει επικεντρωθεί στη φύλαξη παιδιών ηλικίας από τριών έως έξι ετών, ενώ ελάχιστη προσοχή έχει δοθεί στα βρέφη ηλικίας από 0 έως 3 ετών. Ωστόσο, η ηλικιακή ομάδα 0-3 ετών είναι σημαντική και επιδρά ιδιαίτερα στα ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό και τις μορφές απασχόλησης των νέων μητέρων. Επίσης, η φροντίδα των παιδιών σε σχολική ηλικία είναι ιδιαίτερα σημαντική όπως τονίζεται στην έκθεση του Ευρωπαϊκού Δικτύου για τη φροντίδα παιδιών σχολικής ηλικίας (European Commission, 1996).

6. Συμπεράσματα

Η όλη παραπάνω ανάλυση της οικογενειακής – δημογραφικής πολιτικής στην Ευρώπη, σε συνδυασμό με το δημογραφικό ζήτημα της μείωσης της γονιμότητας και της έντονης πληθυσμιακής γήρανσης, υποδηλώνει την έντονη ανάγκη υιοθέτησης πιο αποτελεσματικής οικογενειακής – δημογραφικής πολιτικής ιδιαίτερα σε ορισμένες χώρες. Η αντιστροφή του δημογραφικού χάρτη της Ευρώπης αντανάκλα και την υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών.

Οι σκανδιναβικές χώρες, με την υιοθέτηση αποτελεσματικών μέτρων συμφιλίωσης οικογενειακής – εργασιακής ζωής έχουν υψηλότερη γονιμότητα από τις χώρες της Ν. Ευρώπης, όπου το κράτος πρόνοιας είναι εξαιρετικά ανεπαρκές, ενώ πριν δυο δεκαετίες ακόμη, υπερίσχυαν οι παραδοσιακές δομές και η γονιμότητα των χωρών της Ν. Ευρώπης ήταν υψηλότερη από τη γονιμότητα των σκανδιναβικών χωρών. Τώρα πια, φαίνεται πως τα πρότυπα για υψηλότερη γονιμότητα δεν επαρκούν για την αναπλήρωση των γενεών. Η επιθυμία για υψηλότερο αριθμό παιδιών, στις χώρες της Ν. Ευρώπης και στην Ελλάδα, πρέπει να συνδυαστεί με την υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών, ώστε να πραγματοποιηθεί ο στόχος της ανάκαμψης της γονιμότητας. Το Παράδειγμα της Γαλλίας είναι χαρακτηριστικό μιας επιτυχημένης οικογενειακής-δημογραφικής πολιτικής.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι συνεχής μελέτη και έρευνα τόσο των δημογραφικών δεδομένων όσο και της αποτελεσματικότητας των μέτρων οικογενειακής – δημογραφικής πολιτικής είναι απαραίτητη. Η δυναμική του φαινομένου της γονιμότητας χρήζει διαρκούς μελέτης και αναπροσαρμογής των εκάστοτε εφαρμοζόμενων πολιτικών ανάλογα με τις ανάγκες του πληθυσμού. Εξάλλου, όπως είπε και ο διάσημος δημογράφος Alfred Sauvy, «τα δημογραφικά φαινόμενα εκδικούνται τρομερά όποιους τα αγνοούν».

4. «Υγεία και Ποιότητα Ζωής του γυναικείου πληθυσμού της υπαίθρου: Προκλήσεις και Εναλλακτικές προσεγγίσεις.»

Ειρήνη Φαφαλιού, Λέκτορας Πανεπιστημίου Πειραιά, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

“Αν θεωρήσουμε ότι υπάρχει ένα σύστημα υγείας δύο ταχυτήτων, τότε σίγουρα μιλάμε για τη διάκριση μεταξύ του αστικού και του αγροτικού συστήματος υγείας”.

(*Ανώνυμος*)

Επέλεξα να μιλήσω για την κατάσταση της *Υγείας και την Ποιότητα Ζωής της αγρότισσας*, παρόλο που όλοι μας – άσχετα από τον τόπο διαμονής ή το φύλο – συνήθως σκεφτόμαστε το θέμα κυρίως σε περιόδους έκτακτων περιστατικών και κρίσης και όχι σε γιορτές ή επετειακές στιγμές όπως η

σημερινή. Οι λόγοι που με παρακίνησαν να ασχοληθώ με το θέμα, αναφέρονται συνοπτικά παρακάτω, και σχετίζονται με ευρήματα ερευνών που διεξήχθησαν είτε σε επίπεδο χώρας είτε σε διεθνές επίπεδο².

Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία πρόσφατων ερευνών:

- Η διαβίωση στην υπαίθρο επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την υγεία του αγροτικού πληθυσμού και ειδικότερα του γυναικείου.
- Δεν υπάρχει μια ‘φόρμουλα’ / μια ‘έτοιμη συνταγή’ επιτυχημένου συστήματος υγείας που να ταιριάζει σ’ όλες τις πληθυσμιακές ομάδες μιας χώρας /περιοχής (για παράδειγμα, άλλες οι ανάγκες υγείας των οικονομικών μεταναστών, άλλες οι ανάγκες υγείας των ατόμων της τρίτης ηλικίας, άλλες των παιδιών, άλλες των κατοίκων των πόλεων, άλλες των κατοίκων της υπαίθρου κ.ο.κ.).
- Οι ‘γυναίκες της υπαίθρου’ ως ειδική πληθυσμιακή ομάδα, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, φαίνεται ως να είναι ‘αόρατη’ από τα διάφορα ντόπια ή διεθνή ερευνητικά δίκτυα και τους διαμορφωτές ‘πολιτικής υγείας’.
- Τα υγειονομικά συστήματα – είτε σε ευρωπαϊκό είτε σε διεθνές επίπεδο, αλλά και στην Ελλάδα – βρίσκονται σε κατάσταση ‘κρίσης’ (ή – εναλλακτικά – σε μεταβατική φάση).
- Οι πρόσφατες αλλαγές στα συστήματα υγείας των διαφόρων χωρών, δεν βοήθησαν στη βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής της γυναίκας της υπαίθρου.
- Η ‘φτώχεια’ – έτσι όπως το επίπεδο της ορίζεται από τους διεθνείς οργανισμούς –αποτελεί κυρίαρχο παράγοντα επηρεασμού της υγείας του γυναικείου πληθυσμού.
- Η ‘υγεία’ είναι μια πολύπλευρη έννοια που συνεπάγεται πολλά περισσότερα πράγματα από απλή ‘ιατρική φροντίδα’. «Υγεία» σημαίνει κυρίως ‘ποιότητα ζωής’ και ‘δικαιώματα’ / ‘δύναμη’ ως πολίτης.

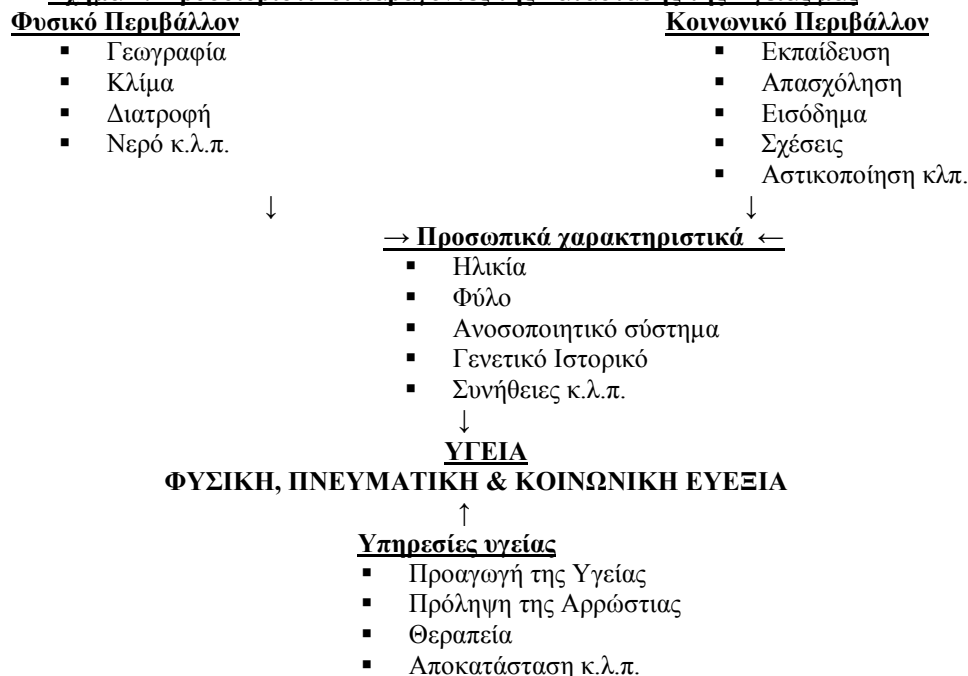
Τα βασικά, λοιπόν, ερωτήματα που προκύπτουν από τα παραπάνω ευρήματα των διεθνών ερευνών, και με τα οποία θα ασχοληθώ στην παρούσα παρουσίαση, είναι:

1^ο) Ποιοι είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες που μας καθιστούν υγιείς και επηρεάζουν την ποιότητα της ζωής μας? και,

2^ο) Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε (αν μπορούμε...) – σε τοπικό επίπεδο – ν’ αλλάξουν οι πολιτικές που επηρεάζουν την υγεία και την ποιότητα ζωής των γυναικών της υπαίθρου?

Κατ’ αρχήν, αξίζει να επισημάνουμε ότι η κατάσταση της υγείας μας επηρεάζεται από πολύ-κριτηριακούς παράγοντες, όπως, για παράδειγμα, από παράγοντες που συνθέτουν το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούμε.

Σχήμα 1: Προσδιοριστικοί παράγοντες της κατάστασης της Υγείας μας

Πηγή: Υφαντόπουλος, Ι. Ποιότητα στις Υπηρεσίες Υγείας. *Πρακτικά 5^ο Συνεδρίου Health World Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου*, Αθήνα 12 Απριλίου 2006.

² Βλ., για παράδειγμα, *Euro Observer The Health Policy Bulletin of the European Observatory on Health Systems and Policies* (various issues).

Όπως παρουσιάζεται στο Σχήμα 1 – πλην των προσωπικών χαρακτηριστικών κάθε ατόμου – υπάρχει ένα πλήθος παραγόντων του εξωτερικού περιβάλλοντος που επηρεάζει την κατάσταση της υγείας μας και την ποιότητα της ζωής μας: από την πυκνότητα του πληθυσμού μιας περιοχής και τα δημογραφικά της στοιχεία μέχρι τα επίπεδα απασχόλησης και εκπαίδευσης, καθώς και το πολύ-πολιτισμικό μείγμα του πληθυσμού... Ακόμα και οι ιδιότυπες καιρικές συνθήκες που επικρατούν σε μια περιοχή, μπορεί να επηρεάσουν την υγεία μας... Για παράδειγμα, σε μια πόλη όπως η Ξάνθη και η ευρύτερη περιοχή της (όπου οι καιρικές συνθήκες μπορεί ενίοτε να είναι ακραίες), μικρά έως ασήμαντα προβλήματα υγείας – όπως υποθερμίες, υπερθερμίες, θλάσεις, διαστρέμματα κλπ (που προκαλούνται από γλιστρήματα και πτώσεις σε δρόμους) και, γενικότερα, απρόοπτα ατυχήματα, είναι ικανά να επηρεάσουν τη *φυσική* και *ψυχική ευεξία* του ντόπιου πληθυσμού. Στατιστικά, στην υπαίθρο τέτοιου τύπου ατυχήματα είναι συχνότερα φαινόμενα απ’ ό,τι, για παράδειγμα, στην Αθήνα και θεωρητικά θα έπρεπε κι αυτά τα προβλήματα, που υποβιβάζουν την ποιότητα της ζωής μας, να αντιμετωπίζονται μέσω κρατικής μέριμνας. Το ίδιο συμβαίνει και με πλήθος άλλων παραγόντων που ενώ φαίνεται να επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση της υγείας του πληθυσμού της υπαίθρου, δεν επηρεάζουν στον ίδιο βαθμό την κατάσταση της υγείας και την ποιότητα της ζωής του πληθυσμού των αστικών κέντρων.

Οι βασικές διαφορές μεταξύ των κατοίκων των αστικών κέντρων και αυτών που κατοικούν στην υπαίθρο, συνοψίζονται στα παρακάτω θέματα:

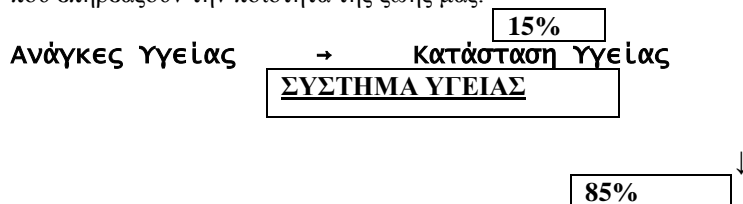
- **Ηλικία:** Μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της υπαίθρου είναι άνω των 65 χρόνων, έναντι μικρότερου αντίστοιχου ποσοστού των κατοίκων των αστικών περιοχών.
- **Επίπεδο Εισοδήματος:** Μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της υπαίθρου ζει κάτω από το όριο φτώχειας, έναντι μικρότερου ποσοστού αυτών που ζουν στα αστικά κέντρα.
- **Οι κάτοικοι της υπαίθρου είναι βεβαρημένοι με μεγαλύτερο αριθμό προβλημάτων υγείας:** για παράδειγμα,
 - Οι ηλικιωμένοι της υπαίθρου πιο συχνά εκδηλώνουν προβλήματα υγείας που συνδέονται με ασθένειες που προέρχονται από την επαγγελματική τους δραστηριότητα, παρά οι ηλικιωμένοι κάτοικοι των αστικών κέντρων.
 - Οι χρόνιες ασθένειες είναι συχνότερα φαινόμενα στις αγροτικές περιοχές.
 - Οι θάνατοι βάσει ατυχημάτων, είναι αριθμητικά περισσότεροι στις αγροτικές περιοχές.
 - Τα καρδιακά νοσήματα, ο καρκίνος, και ο διαβήτης είναι συχνότερα συμπτώματα σε αγροτικές περιοχές.
 - Οι κάτοικοι της υπαίθρου είναι λιγότερο πιθανόν να κάνουν χρήση των υπηρεσιών της προληπτικής ιατρικής, να γυμνάζονται τακτικά, ή να φορούν ζώνες ασφαλείας.

Ως άλλες δυνητικές πηγές που συντελούν στην περαιτέρω διαφοροποίηση των κατοίκων περιοχών της υπαίθρου από αυτούς των αστικών περιοχών, αναφέρονται στη βιβλιογραφία οι εξής:

- *Κακές Συγκοινωνίες*
- *Έλλειμμα ιατρικών ειδικοτήτων*
- *Έλλειμμα υπηρεσιών ιατρικής φροντίδας*
- *Περιορισμένη λειτουργία προσφερόμενων ιατροφαρμακευτικών υπηρεσιών*
- *Έλλειμμα ασφαλιστικής κάλυψης κ.ά.*

Οι παραπάνω διαπιστώσεις, σχετικά με τη διαφοροποίηση των κατοίκων της υπαίθρου από αυτούς των αστικών κέντρων, σε καμιά περίπτωση δεν υποδηλώνουν ότι οι βασικές ανάγκες της υγείας τους, σε αρκετά σημεία, δεν ταυτίζονται με τις ανάγκες του πληθυσμού που ζει στα αστικά κέντρα. Απλώς, οι επισημάνσεις αυτές υποδηλώνουν ότι οι περιοχές της υπαίθρου παρουσιάζουν – κατά περίπτωση – πολλές ιδιομορφίες, που χρήζουν επιπρόσθετης κοινωνικής μέριμνας, πέραν αυτής που καλύπτει το εκάστοτε ισχύον εθνικό ‘σύστημα υγείας’... Ας μην ξεχνάμε ότι το τυπικό ‘σύστημα υγείας’, καταρχήν, καλύπτει τις ‘ανάγκες υγείας’ που επηρεάζουν μόνον κατά 15% την ‘κατάσταση της υγείας’ μας. Στην πράξη, 85% της υγείας ενός πληθυσμού και επομένως, η ποιότητα της ζωής του, καθορίζεται, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, από περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως τόπος διαμονής, εισόδημα, εκπαίδευση, φυσικό περιβάλλον κλπ.

Στο Σχήμα 2 που ακολουθεί, γίνεται εύκολα αντιληπτή η βαρύτητα των περιβαλλοντικών παραγόντων που επηρεάζουν την ποιότητα της ζωής μας.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Εισόδημα
- Εκπαίδευση
- Φυσικό περιβάλλον
- Γενετικοί Παράγοντες κ.λ.π.

Παρά τις επιβαρύνσεις στην κατάσταση της υγείας και την ποιότητα ζωής των γυναικών της υπαίθρου, που προκύπτουν είτε από την περιορισμένη – σε τοπικό επίπεδο –έκταση των υπηρεσιών ιατρικής φροντίδας και πρόνοιας είτε από τη γεωγραφική τους απομόνωση³, και το έλλειμμα εμπιστευτικότητας και ανωνυμίας που παρουσιάζει η διαβίωση των γυναικών στην ύπαιθρο (‘ο καθένας γνωρίζει τι κάνει!’), καθώς και λόγω του στρες που συνεπάγεται η ανάληψη πολλών ρόλων από τη γυναίκα της υπαίθρου⁴ (για παράδειγμα, φροντίδα παιδιών, ηλικιωμένων μελών της οικογένειας, εργασία μέσα και έξω από το σπίτι) ή λόγω των μειωμένων ευκαιριών απασχόλησης, διεθνείς πρόσφατες έρευνες αποδεικνύουν ότι οι γυναίκες αγρότισσες θεωρούν ότι έχουν και πολλά οφέλη από τη διαβίωσή τους στην ύπαιθρο. Συγκεκριμένα, μεταξύ των άλλων θετικών παραγόντων, αναφέρονται: η καλύτερη ποιότητα του περιβάλλοντος, η ευκολότερη πρόσβαση στη φυσική ζωή, και οι ισχυρότεροι δεσμοί της κοινωνίας στην οποία ζουν.

Οι τελευταίες διαπιστώσεις είναι ευθυγραμμισμένες και με τον ορισμό που έδωσε για την ‘ποιότητα ζωής’, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας⁵:

«Ποιότητα ζωής είναι η υποκειμενική αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για τη θέση τους στη ζωή, μέσα στο πλαίσιο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών και του συστήματος αξιών της κοινωνίας στην οποία ζουν, σε συνάρτηση με τους προσωπικούς στόχους, τις προσδοκίες, τα πρότυπα και τις ανησυχίες τους»

Συμπερασματικά, ‘ποιότητα ζωής’ σημαίνει κυρίως πολιτικές πρόληψης ώστε να βελτιώνεται η φυσική και ψυχική ευεξία του ατόμου, καθώς και το επίπεδο ανεξαρτησίας του και των κοινωνικών του σχέσεων.

Τι μπορούν, λοιπόν, να κάνουν οι γυναίκες της υπαίθρου – που δεν έχει τη δύναμη να το κάνει από μόνο του το εθνικό σύστημα υγείας στο οποίο οι αποφάσεις σχεδιάζονται και λαμβάνονται βάσει κεντρικών προτεραιοτήτων – ώστε να επηρεασθούν προς θετική κατεύθυνση οι αλλαγές στις πολιτικές υγείας? Καταρχήν, θα πρέπει να τονίσω ότι σύμφωνα με διεθνείς μελέτες, οι γυναίκες της υπαίθρου έχουν πολλές φορές καταστεί «Πρωταθλήτριες των Αλλαγών» και έχουν συνεργαστεί με επιτυχία με κεντρικές κυβερνήσεις και τοπικούς παράγοντες για τη διαμόρφωση πολιτικών που επηρεάζουν την ποιότητα της ζωής τους.

Όπως αναφέρει και η γνωστή ανθρωπολόγος και ακτιβίστρια *Margaret Mead*:

«Ποτέ μην αμφιβάλεις ότι μια μικρή ομάδα σκεπτόμενων και υπεύθυνων πολιτών μπορεί να αλλάξει τον κόσμο. Αντίθετα, είναι το μόνο σίγουρο!»

Άρα, οι γυναίκες μπορούν και πρέπει να εμπλακούν στη διαμόρφωση της ατζέντας για βελτίωση της πολιτικής υγείας και ποιότητας ζωής:

- Οι παράγοντες ‘φύλου’, ‘τόπου διαμονής’ και ‘κουλτούρας’ πρέπει να ενταχθούν σ’ όλες τις πολιτικές υγείας.
- Η ‘πολιτική υγείας’ πρέπει να καθορισθεί σε όρους ευρύτερους των συμβατικών κεντρικών υπηρεσιών ιατρικής φροντίδας.
- Η υγεία μπορεί να βελτιωθεί με διεύρυνση της πρόσβασης των κατοίκων της υπαίθρου και σε άλλες υπηρεσίες – άλλων τομέων – που επηρεάζουν σημαντικά την ποιότητα ζωής, όπως αυτών που προαναφέραμε (δηλαδή υπηρεσίες προσφοράς εργασίας, εκπαίδευσης, πολιτισμού, συγκοινωνιών, νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.).

Η εμπλοκή των γυναικών της υπαίθρου στη διαμόρφωση των πολιτικών, σημαίνει ότι αυτές:

- θα καταστούν «πρωταθλήτριες των αλλαγών»,
- θα αλλάξουν την κατεύθυνση των εθνικών και διεθνών δικτύων έρευνας: δηλαδή, θα καταστήσουν χρήσιμη την οποιαδήποτε ‘τοπική’ πληροφορία,
- θα αλλάξουν την πολιτική παρέμβαση: έχοντας λόγο στη λήψη αποφάσεων για θέματα υγείας και ποιότητας ζωής.

Συγκεκριμένα,

A) Για να καταστεί η οποιασδήποτε ομάδα πολιτών «πρωταθλητής των αλλαγών», απαιτούνται:

- πάθος,

³ *Summary report rural, remote and northern women’s health: policy and research directions.* Prairie Women’s Health center of Excellence, 2004.

⁴ *Women’s Diverse Roles in the Farm Economy and the Consequences for their Health, Well-being, and the Quality of Life.* Kubik, W., Moore, R.J. 2001.

⁵ *The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Position Paper from the Health organization.* WHOQOL Group, Soc Sci Med, 41: 1403-14-9, 1995).

- ξεκάθαρο μήνυμα,
- άτομα με παρόμοια ενδιαφέροντα και στόχους,
- ‘αποδέκτες του μηνύματος’ που να έχουν τη δύναμη να κάνουν κάτι για το πρόβλημα της συγκεκριμένης ομάδας.

Για να εισακουστεί η «πρωταθλήτρια των αλλαγών», οφείλει να συζητά τα προβλήματα με φίλους, να αντιλαμβάνεται ποιο /α άτομα διαθέτουν την ‘κρίσιμη’ δύναμη ώστε να πετύχουν τη *διαφοροποίηση* που επιδιώκει και να βρίσκει τρόπους ώστε να τραβήξει την προσοχή τους, να επιτυγχάνει την επικοινωνία μαζί τους, να εντάσσει κι’ άλλα άτομα στη διαβούλευση, να διατηρεί συνεχή επαφή και – γενικότερα – να χρησιμοποιεί κάθε ‘παράθυρο’ ευκαιρίας που παρουσιάζεται για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Β) Για «ν’ αλλάξει η κατεύθυνση των δικτύων έρευνας και να καταστεί χρήσιμη η οποιαδήποτε πληροφορία που προέρχεται από το τοπικό περιβάλλον», πρέπει να μην ξεχνάμε ότι:

- Υπάρχει μεγάλο έλλειμμα γνώσης σχετικά με την κατάσταση υγείας και την ποιότητα ζωής των γυναικών της υπαίθρου, ακόμη και σε πολύ ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως, για παράδειγμα, ο Καναδάς.
- Η ‘καλή’ πληροφόρηση μπορεί να οδηγήσει σε ‘καλύτερη’ διαμόρφωση πολιτικής.
- Η έρευνα για την υγεία και την ποιότητα ζωής θα πρέπει να είναι εφαρμοσμένη και *εμπειρική* και θα πρέπει στις διαδικασίες της να ενσωματώνονται άτομα από τις ομάδες-στόχους που επηρεάζονται από τα ευρήματά της.
- Οι ερευνητικές διαδικασίες δεν πρέπει ν’ αφορούν μόνον τους πανεπιστημιακούς καθηγητές... Ο καθένας μπορεί να εμπλακεί στην ερευνητική προσπάθεια, επηρεάζοντας κατ’ αυτόν τον τρόπο τα αποτελέσματά της.

Γ) Για «ν’ αλλάξει το περιεχόμενο της πολιτικής υγείας με συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και αυτών που τους αφορούν τα συγκεκριμένα θέματα», πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα εξής:

- Οποιαδήποτε κυβερνητική πολιτική επιδιώκει – καταρχήν και κυρίως – την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος μεταξύ των διαφόρων ανταγωνιστικών κοινωνικών τάξεων και ομάδων.
- Η πολιτική υγείας διαμορφώνεται σε διάφορους χώρους λήψης αποφάσεων και από πολλούς ανθρώπους (δηλαδή, κάθε φορά που λαμβάνονται κυβερνητικές αποφάσεις για ‘διανεμητική πολιτική’).
- Ο μέσος πολίτης μπορεί να εμπλακεί και ν’ αλλάξει την κατεύθυνση των ενεργητικών πολιτικών, όπως είναι, για παράδειγμα, η πολιτική υγείας.
- Η επανατροφοδότηση που παρέχει ο μέσος πολίτης στους ιθύνοντες που διαμορφώνουν τις πολιτικές υγείας και την ποιότητα ζωής, τους βοηθά ώστε να έχουν και διαρκώς ‘ανοιχτές’ τις αντένες τους στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της υπαίθρου και ειδικότερα, οι γυναίκες.

Ανακεφαλαιώνοντας, με την παρούσα ομιλία μου επιθυμώ να περάσω τα εξής τέσσερα μηνύματα στους υπεύθυνους διαμόρφωσης πολιτικών:

- 1) Δώστε *προσοχή* στις γυναίκες της υπαίθρου.
- 2) Η *διαβίωση στην ύπαιθρο* επηρεάζει την υγεία.
- 3) Η *εξάλειψη της φτώχειας* βελτιώνει την υγεία.
- 4) Υπάρχουν *δημιουργικές, καινοτόμες λύσεις* στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η υγεία και η ποιότητα ζωής του γυναικείου αγροτικού πληθυσμού.

Ακόμη, θέλω να τονίσω ότι η γυναίκα της υπαίθρου χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, διότι:

- Οι γυναίκες ΔΕΝ είναι απλώς «μία άλλη ειδική ομάδα ενδιαφέροντος».
- Το ‘φύλο’ επηρεάζει την υγεία και αυτό πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη.
- Οι γυναίκες διαθέτουν υψηλή διορατικότητα που τη χρειάζονται οι διαμορφωτές πολιτικών υγείας και ποιότητας ζωής.

Επιμύθιο / Μήνυμα προς τις γυναίκες της υπαίθρου: «Τί μπορεί να γίνει?...»

- *Ενθαρρύνετε τους αρμόδιους, όταν λαμβάνουν αποφάσεις πολιτικής παρέμβασης, ώστε:*
 - να διερευνούν, για παράδειγμα, «πώς θα αντιδράσει η γυναίκα της υπαίθρου σε μια συγκεκριμένη απόφαση?»),
 - να χρησιμοποιούν το ‘φιλτράρισμα’ που συνήθως κάνει η γυναίκα της υπαίθρου, στην αξιολόγηση των αποφάσεων για οποιαδήποτε πολιτική παρέμβαση,
 - να διευκολύνουν τις γυναίκες της υπαίθρου ώστε να συμμετέχουν και να συνεισφέρουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για πολιτικές που τις ενδιαφέρουν ή τις επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα.
- Ζητήστε από τους αρμόδιους να εκτιμούν *ex ante* όλες τις θετικές και αρνητικές επιδράσεις που πιθανόν θα έχουν οι αποφάσεις τους για τις γυναίκες της υπαίθρου.

Για παράδειγμα, οι ιθύνοντες πρέπει να διερωτώνται:

«Η συγκεκριμένη απόφαση λαμβάνει υπόψη της την ανάγκη των γυναικών της υπαίθρου για περιφρούρηση της ιδιωτικής τους ζωής?», ή «Τι γίνεται με το έλλειμμα στα μέσα μεταφοράς ή στη φύλαξη των παιδιών?», ή «Η οποιαδήποτε απόφαση λαμβάνει υπόψη της την εποχικότητα που παρουσιάζει η αγροτική ζωή?»

- Η βελτίωση της κατάστασης της υγείας, σημαίνει εξάλειψη της φτώχειας:
-Η 'φτώχεια' αποτελεί τον σημαντικότερο καθοριστικό παράγοντα της υγείας των γυναικών της υπαίθρου (Χαμηλότερα εισοδήματα, λιγότερες ευκαιρίες εργασίας... Πολλά έμμεσα ή 'κρυφά' κόστη για εξασφάλιση της υγείας, όπως για παράδειγμα κόστος θέρμανσης, ελεύθερου χρόνου, φροντίδας παιδιών, συνταγογράφησης φαρμάκων κ.λ.π.).
- Για να βελτιωθεί η κατάσταση της υγείας και η ποιότητα ζωής της αγρότισσας, πρέπει καταρχήν να αντιμετωπισθεί η 'φτώχεια'.

Κυρίες και Κύριοι,

Αγαπητές αγρότισσες,

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι:

-Υπάρχουν πολλοί τρόποι δημόσιας παρέμβασης που μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της γυναίκας της υπαίθρου (θέσεις εργασίας, αύξηση του εισοδήματος, συγκοινωνίες, ομάδες υποστήριξης, κλπ).

-Πρέπει να διευκολυνθεί η 'τοπική' πρόσβαση στις υπηρεσίες διαφόρων τομέων που σχετίζονται με τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής... Όλοι μπορούν να βοηθήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση... Όχι μόνον οι γιατροί! (Για παράδειγμα, άτομα εναλλακτικών ειδικοτήτων υγείας.)

-Πρέπει να προσφερθούν υπηρεσίες κατάλληλες για το περιβάλλον της υπαίθρου (Οι αρμόδιοι πρέπει να καταστήσουν τις πολιτικές τους 'τοπικές' και να διαχέουν το φόρτο εργασίας, όπου και όταν παρίσταται ανάγκη).

-Απαιτούνται επενδύσεις σε υποδομές, σε τοπικό επίπεδο (για παράδειγμα, παιδικές χαρές, πρόσβαση στο Διαδίκτυο κ.λ.π.)

Κυρίες και Κύριοι,

...Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι πολύ ευκολότερο για τις εκάστοτε διοικητικές αρχές μιας περιοχής να φέρνουν έναν ή δύο ανθρώπους στους εκατό, από το να στέλνουν τους εκατό στους δύο ανθρώπους....

Οι ζωές των γυναικών της υπαίθρου δεν μπορούν εσαεί να ταξινομούνται σε μικρά αυτόνομα 'κουτάκια', που τα διαχειρίζονται οι διάφορες δημόσιες υπηρεσίες ανεξάρτητα το ένα από το άλλο...Είναι καιρός πλέον να φανεί και στον μέσο πολίτη της υπαίθρου, ότι η πολιτική υγείας βασίζεται σε πρακτική έρευνα πεδίου και ρεαλιστικά δεδομένα για την κατάσταση της υγείας του και την ποιότητα της ζωής του...

...Ας μην ξεχνάμε ότι οι οικονομικές και κοινωνικές επενδύσεις αποτελούν per se, επενδύσεις στην υγεία των Ελληνίδων της υπαίθρου

Σας Ευχαριστώ

5. «Ο ρόλος της γυναίκας της υπαίθρου στη διαμόρφωση βιώσιμων καταναλωτικών προτύπων.»

Δέσποινα Σδράλη, Λέκτορα Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας

Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε στο Συμπόσιο για τη Βιώσιμη Παραγωγή και Κατανάλωση στο Όσλο της Νορβηγίας (1994), βιώσιμη κατανάλωση είναι «Η χρήση αγαθών και υπηρεσιών που καλύπτει τις βασικές ανάγκες και οδηγεί σε μία καλύτερη ποιότητα ζωής, μέσα από την ελαχιστοποίηση της χρήσης των φυσικών πόρων και των τοξικών υλικών, καθώς και της εκπομπής αποβλήτων, προκειμένου να μην διακινδυνεύσουν οι μελλοντικές γενιές».

Επομένως, η βιώσιμη κατανάλωση αποτελεί μια ομπρέλα κάτω από την οποία συναντάται ένας αριθμός εννοιών, όπως ανάγκες, ποιότητα ζωής, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, απόβλητα, κύκλος ζωής, ισότητα. Το κεντρικό ερώτημα αποτελεί το πώς η ενσωμάτωση αυτών των εννοιών μπορεί να επιτύχει βελτίωση της ποιότητας ζωής τόσο για τις τρέχουσες όσο και για τις μελλοντικές γενιές, μειώνοντας την περιβαλλοντική καταστροφή και ελαχιστοποιώντας τους κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία.

Στις μέρες θεωρείται ιδιαίτερα αναγκαία και επιτακτική η εφαρμογή της βιώσιμης κατανάλωσης λόγω των ιδιαίτερα αυξημένων περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως είναι π.χ. η αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη, η μείωση της ζώνης του όζοντος, η αποδάσωση, η ερημοποίηση και η υποβάθμιση των φυσικών πόρων, η ρύπανση και η εξάντληση των υδάτινων πόρων κ.ά. Παράλληλα, η στενή σύνδεση του αγροτικού με το διατροφικό τομέα υπαγορεύει επιτακτικά τη δημιουργία ενός νέου τομέα, του αγροδιατροφικού, στον παγκόσμιο καταμερισμό. Η κατανάλωση θέτει πλέον λόγο για την

ασφάλεια και την υγιεινή των προϊόντων. Ο αγροτικός τομέας ακολουθεί πλέον τις εξελίξεις των τάσεων και των περιβαλλοντικών απαιτήσεων για την ίδια του την επιβίωση.

Η βιώσιμη κατανάλωση θα πρέπει να αποτελεί επιδίωξη όλων των ατόμων. Ιδιαίτερα όμως σημαντικός είναι ο ρόλος της γυναίκας της υπαίθρου στη διαμόρφωση βιώσιμων καταναλωτικών προτύπων, καταναλωτικών συνηθειών φιλικών προς το περιβάλλον. Η γυναίκα, και ειδικότερα η γυναίκα της υπαίθρου, μπορεί να διαμορφώσει βιώσιμα καταναλωτικά πρότυπα και τούτο διότι οι γυναίκες αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα καταναλωτών, αποφασίζοντας καθημερινά για τις διατροφικές ανάγκες της οικογένειας. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα το γεγονός ότι, σύμφωνα με έρευνες, τα νοικοκυριά με γυναίκα αρχηγό συνηθίζουν να διαθέτουν μεγαλύτερο μέρος του οικογενειακού εισοδήματος σε βασικές ανάγκες (διατροφή, ένδυση) απ' ό,τι οι άνδρες, οι οποίοι δαπανούν μεγάλο ποσοστό του οικογενειακού εισοδήματος για την προσωπική τους διασκέδαση. Επίσης, οι γυναίκες παράγουν πάνω από το 80% των τροφίμων στην Αφρική, το 60% στην Ασία, το 30–40% στη Λατινική Αμερική και στις δυτικές αναπτυγμένες χώρες. Ωστόσο, παρά την κεντρική θέση που κατέχουν στην παραγωγή τροφίμων σε παγκόσμιο επίπεδο, δεν αναγνωρίζεται ο ρόλος τους στην αγροτική παραγωγή. Παράλληλα, η γυναίκα παρουσιάζεται περισσότερο ευαισθητοποιημένη απέναντι στο περιβάλλον και τούτο λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που διαθέτει, όπως ευαισθησία, φροντίδα κ.λ.π., αλλά και ο ρόλος της ως μητέρα την καθιστούν περισσότερο ευαίσθητη και ανήσυχη για το περιβάλλον στο οποίο θα φέρει και θα αναθρέψει τα παιδιά της.

Πώς μπορεί όμως η γυναίκα της υπαίθρου να διαμορφώσει βιώσιμα καταναλωτικά πρότυπα;

- **Το εμπόριο είναι ένα από τα εργαλεία που μπορεί να εξασφαλίσει βιώσιμη ανάπτυξη.** Οι γυναίκες της υπαίθρου μπορούν να ασχοληθούν με το εμπόριο είτε ατομικά είτε μέσα από τους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς.
- **Παραγωγή βιολογικών προϊόντων και προϊόντων με ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά.** Ένα βασικό ζήτημα είναι σε ποιο βαθμό μπορούν να επιτευχθούν οι απαραίτητες βελτιώσεις της ποιότητας ζωής μέσω της υποκατάστασης των σημερινών αγαθών με αποδοτικότερα και λιγότερο ρυπογόνα (πρότυπα κατανάλωσης) και όχι μέσω της μείωσης του όγκου των αγαθών που καταναλώνονται (επίπεδα κατανάλωσης). Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η αντικατάσταση με λιγότερο βλαβερά για το περιβάλλον προϊόντα και όχι η μείωση του επιπέδου κατανάλωσης. Η παραγωγή βιολογικών προϊόντων και προϊόντων με ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά μπορεί να οδηγήσει προς τη βιώσιμη κατεύθυνση, ωφελώντας τόσο τους αγρότες όσο και τους αγοραστές/τουρίστες. Ωφελεί τους αγρότες δημιουργώντας γι' αυτούς μια μεγάλη και προσπελάσιμη αγορά για τα προϊόντα τους, ένα γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό ενόψει των οικονομικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις μικρής κλίμακας. Παράλληλα, ωφελεί τους αγοραστές /ταξιδιώτες καθώς η αγορά και κατανάλωση αγροτικών προϊόντων είναι από την ίδια της τη φύση μια ψυχαγωγική δραστηριότητα. Η απευθείας αγορά προϊόντων και υπηρεσιών από τον αγρότη ενισχύει επίσης την ταξιδιωτική εμπειρία, δίδοντάς της ένα «τοπικό χρώμα», ενώ παράλληλα ικανοποιεί τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των ταξιδιωτών για τον αγροτικό τρόπο ζωής.
- **Διοργάνωση ειδικών εκδηλώσεων προκειμένου να γίνουν γνωστές οι δραστηριότητες των γυναικών.** Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί στους οποίους μπορούν να δραστηριοποιηθούν οι γυναίκες της υπαίθρου, θα πρέπει να είναι ανοικτοί προς την κοινωνία. Προβάλλοντας τα επιτεύγματά τους και τους τρόπους ενεργειών τους, επιδιώκουν με το παράδειγμά τους να πείσουν για την αποτελεσματικότητα του τρόπου δράσης τους, ώστε να διευρυνθεί η χρησιμοποίηση του συνεταιριστικού θεσμού από όσους εκτιμούν τις αξίες του και εξυπηρετούνται από τις υπηρεσίες των συνεταιρισμών.
- **Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσα από την κατάρτιση πάνω σε θέματα μάρκετινγκ και περιβάλλοντος.** Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αναβάθμιση της γεωργικής παραγωγής προς την κατεύθυνση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των αγροτικών επιχειρήσεων. Προς την κατεύθυνση αυτή, το εκπαιδευτικό σύστημα και η κατάρτιση παίζουν σημαντικό ρόλο.
- **Συνεργασία με άλλες γυναίκες της υπαίθρου και συνεταιρισμούς.**

Το αγροτικό επάγγελμα δεν είναι ένα απλό επάγγελμα, είναι μια σύνθετη οικονομική δραστηριότητα που συνδέεται με το περιβάλλον, τη νέα τεχνολογία, το εμπόριο, τη μεταποίηση και γενικότερα με την ανάπτυξη και τις νέες καταναλωτικές συνήθειες. Το επάγγελμα του αγρότη και της αγρότισσας πρέπει να ακολουθεί την εξέλιξη της εποχής, ώστε να παραμείνει σημαντική πηγή απασχόληση και ενίσχυσης του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού της υπαίθρου. Η γυναίκα της υπαίθρου μπορεί να συμβάλει στη βιώσιμη κατανάλωση και στη σταθερότητα των αγροτικών περιοχών κάνοντας «βήματα ποιότητας», προσδίδοντας οφέλη τόσο στην ίδια και την οικογένειά της (κοινωνική αναγνώριση, οικονομική ενίσχυση και ανεξαρτησία κ.ά.) όσο και στον κοινωνικό περίγυρο και το περιβάλλον γενικότερα.

«Δεν χρειάζεται να είστε τέλειες για να ξεκινήσετε, αλλά πρέπει να ξεκινήσετε για να γίνετε τέλειες».

6. «Η δικτύωση των Γυναικείων Συνεταιρισμών για την απόκτηση επιχειρηματικής ταυτότητας.»

Αφροδίτη Κλαυδιανού, Καθηγήτρια Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τομέας Αγροτικής Οικονομίας, Τμήμα Γεωπονίας

Αξιότιμοι επίσημοι προσκεκλημένοι,

Αξιότιμες κυρίες και κύριοι,

Είναι γνωστό ότι η Ευρωπαϊκή γεωργία βρίσκεται στην αρχή μιας νέας περιόδου. Η ολοκλήρωση της αγροτικής ανάπτυξης στα πλαίσια της Ατζέντα 2000, χαρακτηρίζει όλες τις παραμέτρους της Ευρωπαϊκής Αγροτικής Πολιτικής για την περίοδο (2000-2013).

Η Ευρωπαϊκή γεωργία καλείται μέσα σ' αυτό το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα να ολοκληρώσει τις υποδομές της για:

- Την ανάπτυξη της γεωργίας,
- Την ανασυγκρότηση των αγροτικών περιοχών,
- Την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής γεωργίας έναντι της παγκόσμιας γεωργίας,
- Τη μεγάλη στροφή στην ποιότητα, τα παραδοσιακά και βιολογικά προϊόντα,
- Τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, τα περιαστικά και ορεινά δάση, την αλιεία, το περιβάλλον.

Στην ουσία πρόκειται για μια επανατοποθέτηση της Ε.Ε. σε βασικές αγροτικές πολιτικές, που θα επηρεάσουν σε σημαντικό βαθμό τις τύχες των κρατών-μελών για τις επόμενες δεκαετίες.

Η αναθεώρηση της ΚΑΠ ήδη από το 1992 και με την Agenda το 2000 έδιναν όλο και μεγαλύτερη έμφαση: i) στην ενσωμάτωση φιλοπεριβαλλοντικών ρυθμίσεων στην αγροτική πολιτική, ii) στην ουσιαστική φροντίδα του περιβάλλοντος με ορθολογική χρησιμοποίηση εισροών και φυσικών πόρων και iii) στην ανάδειξη αγροτικών προϊόντων και τροφίμων ποιότητας εναποθέτοντας στον αγροτικό πληθυσμό το ρόλο αφενός του φύλακα του περιβάλλοντος και αφετέρου της υγιεινής διατροφής – σε μεγάλο βαθμό – των καταναλωτών με την παραγωγή ασφαλών αγροτικών προϊόντων.

Όσον αφορά στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου η Κοινή Αγροτική Πολιτική, δίνει κυρίως έμφαση στην «αγροτική» και όχι πλέον στη «γεωργική» ανάπτυξη, η οποία επισφραγίζει κυρίως την ανάπτυξη των «νέων ιδεών» και προωθεί «καινούριες πολιτικές» για τον αγροτικό χώρο.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο, το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι η «διαφορετικότητα» των αγροτικών περιοχών, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και μέσα σε κάθε χώρα ξεχωριστά.

Η κάθε περιοχή έχει τα δικά της πρότυπα κοινωνικής ζωής και η πολιτισμική κληρονομιά κάθε περιοχής μαζί με τους φυσικούς πόρους που διαθέτει, όλα αυτά κατάλληλα αξιοποιούμενα μπορούν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας τέτοιας οικονομικής και κοινωνικής ζωής, που μπορούν τουλάχιστον να προδιαγράψουν ή να υποσχεθούν τη βιωσιμότητά της.

Μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της εξέλιξης της τεχνολογίας, στην εποχή μας, η προώθηση πολιτικών που αναδεικνύουν τη μοναδικότητα κάθε αγροτικής περιοχής π.χ. σε προϊόντα Προστατευμένης Γεωγραφικής Ένδειξης ή Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης, βιολογικά ή ολοκληρωμένης διαχείρισης, σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, σε αξιοποίηση φυσικών πόρων, σε κοινωνικές εξυπηρετήσεις κ.λ.π. μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στη βιωσιμότητα της συγκεκριμένης αγροτικής περιοχής.

Όσον αφορά στην εξέλιξη της απασχόλησης τις τελευταίες δεκαετίες αυτή δείχνει μια ταχύτατη μείωση των θέσεων εργασίας στη γεωργία ως τις αρχές και αυτής της δεκαετίας. Σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΣΥΕ κατά τη δεκαετία 1991-01 εμφανίζεται έντονος προβληματισμός σχετικά με την ικανότητα του αστικού χώρου να εξασφαλίζει απασχόληση σε πρόσθετο εργατικό δυναμικό που προέρχεται κυρίως από τον αγροτικό χώρο. Η ανεργία αυξήθηκε σημαντικά, οι νέοι άνεργοι υπερδιπλασιάστηκαν και κυρίως οι άνεργες γυναίκες υπερβαίνουν σε απόλυτους και σχετικούς αριθμούς τους άνεργους άνδρες.

Στην περίπτωση των γυναικών της υπαίθρου, τις οποίες η αναδιάρθρωση της κοινωνικής οργάνωσης της εργασίας στην ύπαιθρο τις μετέτρεψε σε εφεδρική ή και σχολάζουσα εργατική δύναμη, η δυνατότητα επιχειρηματικής αξιοποίησης ασχολιών της άτυπης (οικιακής) οικονομίας δίνει πολλές διεξόδους επαγγελματικής κατοχύρωσης για τις ίδιες, δυνατότητες ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στο χώρο που ζουν και πρόσθετο εισόδημα στο νοικοκυριό. Πολυδραστηριότητα ή πολυαπασχόληση και επιχειρηματικότητα αποτελούν σήμερα την πολιτική για την τοπική ανάπτυξη.

Αγροτουρισμός, πολιτιστική κληρονομιά και αναβίωση παραδοσιακών γεωργικών τεχνικών αποτελούν τις κύριες πηγές που μπορούν να αξιοποιηθούν. Και αυτό γιατί δίνουν τη δυνατότητα να αξιοποιηθεί ο φυσικός πλούτος της συγκεκριμένης περιοχής, να επαγγελματοποιηθούν μορφές απασχόλησης της άτυπης οικονομίας, να αξιοποιηθεί υποαπασχολούμενο ή και σχολάζον εργατικό

δυναμικό, όπως είναι μεγάλο μέρος των αγροτισσών, να αναβιώσουν ήθη /έθιμα και παραδόσεις, να εφαρμοστούν γεωργικές τεχνικές φιλικές προς το περιβάλλον, να λειτουργήσουν διαφόρων μορφών τοπικές αγορές, κ.λ.π. Όλα τα παραπάνω δίνουν τη δυνατότητα αύξησης των θέσεων εργασίας και ταυτόχρονα ποιοτικής αναβάθμισης των εργαζομένων της περιοχής.

Η δημιουργία και λειτουργία αγροτουριστικών, αγροοικοτεχνικών και αγροτοβιοτεχνικών συνεταιρισμών αποτέλεσε και αποτελεί σήμερα την κυριότερη επιχειρηματικότητα των γυναικών της υπαίθρου, ενώ λειτουργεί πολλαπλασιαστικά στην οικονομική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Για πολλές άνεργες γυναίκες η συνεταιριστική επιχείρηση προσφέρει τη μόνη πηγή εισοδήματος. Η απασχόληση των γυναικών στους συνεταιρισμούς εκτός από τα εισοδήματα που απέφερε στις γυναίκες, τις έδωσε την ικανοποίηση της κοινωνικής καταξίωσης στην τοπική κοινωνία.

Παρά τα τυχόν προβλήματα η δημιουργία κάθε νέας γυναικείας επιχείρησης σε αγροτική περιοχή εκτός από την ενίσχυση της θέσης της γυναίκας στην τοπική κοινωνία δημιουργεί τις βάσεις για μία γενικότερη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, η οποία σέβεται το περιβάλλον, την πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής. Για τους λόγους αυτούς, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ενισχύει τις προσπάθειες των γυναικών/ αγροτισσών για συλλογικές επιχειρήσεις που θα συμβάλλουν εκτός των άλλων και στην αιεφόρο ανάπτυξη της περιοχής και στην παραμονή των νέων στον αγροτικό χώρο.

Στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL η Α.Σ. «ΗΡΑ» λειτουργήσε με **αντικειμενικό σκοπό**: την προσαρμογή των γυναικείων μικρομεσαίων γεωργοσυνεταιριστικών επιχειρήσεων σε νέες μεθόδους προώθησης των προϊόντων και υπηρεσιών μέσω εκπαίδευσης/ κατάρτισης των εργαζομένων – μελών τους στη χρήση νέων τεχνολογιών και τη δημιουργία δικτύων και υποστηρικτικών μηχανισμών απασχόλησης.

Στο σημείο αυτό κρίνω σκόπιμο ότι αξίζει να σας αναφέρω ότι οι γυναίκες μέλη δεκαεπτά Συνεταιρισμών που μελετήθηκαν θεωρούν εκτός των άλλων ως πλεονέκτημα της απασχόλησης στο Συνεταιρισμό την ανάπτυξη κοινωνικότητας, την απόκτηση επαγγελματικής ταυτότητας, την απόκτηση γνώσεων και εμπειρίας, τη συμβολή στην παραμονή των νέων στον αγροτικό χώρο, το επιπλέον εισόδημα για την οικογένεια, τη δυνατότητα για ελαστικό ωράριο, την εργασία κοντά στο σπίτι, ενώ το 98% θεωρεί ότι με τη χρήση Η/Υ και τη δικτύωση των επιχειρήσεων θα έχουν πρόσβαση σε νέες αγορές και θα συνδυάσουν καλύτερα την οικογενειακή και επαγγελματική τους ζωή με την πώληση προϊόντων σε εμπόρους και καταναλωτές ακόμη και από το σπίτι τους.

Ο όρος «δικτύωση», όπως οι περισσότεροι γνωρίζουμε, αποδίδει την ένταξη μιας επιχειρηματικής δράσης σε ένα σύστημα συλλογικών δράσεων και παρεμβάσεων ικανών να αντιμετωπίσουν οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες που δεν καλύπτονται επαρκώς από την ατομική δράση. Η δικτύωση είναι πρωταρχικής σημασίας στην περίπτωση των γυναικείων συνεταιρισμών, οι οποίοι αναπτύχθηκαν σε μικρές κοινότητες από γυναίκες σχετικά μεγάλης ηλικίας, σε ένα σχετικά δυσμενές κοινωνικοοικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον.

Η σύνδεση δηλαδή των προϊόντων και υπηρεσιών με την τοπική ταυτότητα, έτσι ώστε ο καταναλωτής/πελάτης να μπορεί να συνδέει ορισμένα ποιοτικά προϊόντα με μια συγκεκριμένη περιοχή και να μπορούν έτσι οι αγορές αυτές να λειτουργούν πολλαπλασιαστικά στον τουρισμό και στον τομέα λοιπών υπηρεσιών της περιοχής.

Έτσι, η ΔΙΚΤΥΩΣΗ στα πλαίσια της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «ΗΡΑ» αφορούσε 3 (τρεις) ιστοσελίδες μέσα από τις οποίες έγινε προσπάθεια να προωθηθούν προϊόντα και υπηρεσίες των 17 Γυναικείων Συνεταιρισμών και των μελών τους σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η πρώτη αφορά στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.ecojobs.gr. Κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να αντλήσει πληροφορίες, φωτογραφικό υλικό και περιγραφή των παραγόμενων προϊόντων/ υπηρεσιών από τις 17 Ελληνικές Γυναικείες Γεωργοσυνεταιριστικές Επιχειρήσεις, με αντίστοιχες γερμανικές επιχειρήσεις. Η ηλεκτρονική σελίδα είναι στα αγγλικά.

Μία δεύτερη προσπάθεια υπήρξε η δικτύωση Ελληνικών και Πορτογαλικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων του αγροτικού χώρου και αφορά την ηλεκτρονική διεύθυνση www.agrofolk.com. Οι καταναλωτές μπορούν να βρουν καταλόγους και τιμές για τα προϊόντα και υπηρεσίες των ΜΜΕ των δύο Αναπτυξιακών Συμπράξεων (Ελληνικής και Πορτογαλικής) καθώς επίσης πληροφορίες για την πρόσβαση, τα αξιοθέατα της περιοχής και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Όλες οι πληροφορίες υπάρχουν σε τρεις γλώσσες: αγγλικά, ελληνικά, πορτογαλικά.

Τέλος, οι επισκέπτες της ηλεκτρονικής σελίδας www.agroshop.gr έχουν την δυνατότητα να δίνουν παραγγελίες ή να κάνουν κράτηση δωματίων με email, τηλέφωνο και fax. Επίσης υπάρχουν πολλές πληροφορίες για την περιοχή, τις δραστηριότητες και τα αξιοθέατα, ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να προγραμματίσει τη διαμονή του ή τις διακοπές του. Μέσα από την συγκεκριμένη δικτύωση δίνεται η δυνατότητα ενδοεπικοινωνίας των μελών των συνεταιρισμών με κλειστό κύκλωμα για ανταλλαγή πληροφοριών, αλληλοενημέρωση, επίλυση συλλογικών ή ατομικών προβλημάτων.

Ήδη η μέτρηση επισκέψεων καταναλωτών στις ηλεκτρονικές σελίδες δίνουν πολύ ενθαρρυντικά αποτελέσματα ως προς τον αριθμό τους.

Μέχρι σήμερα έχουν επισκεφτεί 2938 άτομα την ιστοσελίδα www.agrofolk.com και 4175 άτομα την ιστοσελίδα www.agroshop.gr. Πάνω από 40 ιδιώτες έχουν επικοινωνήσει μαζί μας με ενδιαφέρον για παραγγελίες/ αγορά σε λιανική, ενώ την προηγούμενη εβδομάδα επικοινωνήσαμε μαζί μας μεγάλη εταιρία που δραστηριοποιείται στο χώρο των αρτοσκευασμάτων και επιθυμεί να βάλει διαφήμιση στην ιστοσελίδα agroshop.gr.

Ακόμη αξίζει να σημειωθεί ότι η ιστοσελίδα www.agroshop.gr βρίσκεται στη μηχανή αναζήτησης www.google.com.

Μετά από όσα ειπώθηκαν πιστεύουμε ότι η επέκταση της ιστοσελίδας με τη συμμετοχή και των υπολοίπων Γυναικείων Αγροτουριστικών και Αγροβιοτεχνικών Συνεταιρισμών (συνολικά περίπου 100), θα δώσει μέσα από την ανάδειξη και προώθηση των προϊόντων και υπηρεσιών τους μέσω του διαδικτύου νέες προοπτικές για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής ταυτότητας τόσο των επιχειρήσεων όσο και των μελών τους μεμονωμένα. Εμείς διαθέτοντας την τεχνογνωσία μπορούμε να βοηθήσουμε προς την κατεύθυνση αυτήν εφ' όσον υπάρξει ενδιαφέρον από τη Δ/ση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας και την πολιτική ηγεσία.

Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας!

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κωνσταντίνα Νικολοπούλου

*Προϊσταμένη Δ/σης Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων*

Ιωάννης Πανάγος

*Γεωπόνος, Περιφερειολόγος, Ειδικός Σύμβουλος
Ειδικής Γραμματείας Γ'ΚΠΣ, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων*

Μαρία Γκιζδημίδου

*Προϊσταμένη Τμήματος Δ/σης Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων*

Αργυρώ Ρουμπάκου

*Υπάλληλος Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων*

Χριστίνα Παπαδοπούλου

*Υπάλληλος Δ/σης Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων*

Εκδόσεις: Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
Επιμέλεια Ύλης: Δ/ση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας

Αθήνα 2006